

Can Dündar • Nereye?

Can Dündar Nereye?

Can Dündar, 1961'de Ankara'da doğdu. AÜ SBF Basın Yayın Yüksek Okulu'nu bitirdi. ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde yüksek lisans yaptı. Aynı bölümde 1996'da doktorasını verdi. 1979-1988 yılları arasında çeşitli gazete ve dergilerde çalıştı. 1988'de TRT'de başlayan televizyonculuğunu "32. Gün" bünyesinde yaptığı program ve belgesellerle sürdürdü. Şu sıralar bağımsız olarak yürüttüğü belgesel çalışmalarının yanı sıra Milliyet gazetesinde köşe yazıları yazıyor.

Dündar'ın Eserleri:

- *Demirkırat: Bir Demokrasinin Doğuşu* (Mehmet Ali Birand ve Bülent Çaplı ile birlikte, Milliyet Yayınları, 1991)
- *Sarı Zeybek* (Milliyet Yayınları, 1994)
- *12 Mart İhtilalin Pençesinde Demokrasi* (Mehmet Ali Birand ve Bülent Çaplı ile birlikte, İmge Kitabevi Yayınları, 1994-2 baskı, 1995, 1997, 2000, 2002, 2004)
- *Gölgedekiler* (İmge Kitabevi Yayınları, 1995, 1996-2 baskı, 1997-2 baskı, 1998, 1999, 2001, 2002, 2003, 2005)
- *Hayata ve Siyasete Dair* (İmge Kitabevi Yayınları, 1995-2 baskı, 1996-2 baskı, 1997-2 baskı, 1998, 1999, 2001, 2002, 2003, 2005)
- *Yağmurdan Sonra* (İmge Kitabevi Yayınları, 1996-4 baskı, 1997-4 baskı, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005)
- *Ergenekon* (Celal Kazdağlı ile birlikte, İmge Kitabevi Yayınları, 1997-5 baskı, 1998-2 baskı, 1999, 2001, 2002, 2003, 2005)
- *Yarım Haziran* (İmge Kitabevi Yayınları, 1998-4 baskı, 1999, 2000-2 baskı, 2001, 2002-2 baskı, 2003, 2004, 2005)
- *Benim Gençliğim* (İmge Kitabevi Yayınları, 1999, 2000-3 baskı, 2001-2 baskı, 2002, 2003, 2004, 2005)
- *Köy Enstitüleri* (İmge Kitabevi Yayınları, 2000, 2001, 2002, 2004)
- *Nereye?* (İmge Kitabevi Yayınları, 2001-2 baskı, 2002-4 baskı, 2003, 2004, 2005)
- *Yaveri Atatürk'ü Anlatıyor, Salih Bozok* (Doğan Kitap, 2001-2004 5 baskı)
- *Uzaklar* (İmge Kitabevi Yayınları, 2002-8 baskı, 2003-2 baskı, 2004, 2005)
- *Yükselen Bir Deniz* (İmge Kitabevi Yayınları, 2002, 2003, 2004, 2005)
- *Savaşta Ne Yaptın Baba?* (İmge Kitabevi Yayınları, 2003-7 baskı)
- *Bir Yaşam İksiri: Dr. Nejat F. Eczacıbaşı* (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2003)
- *Mustafa Kemal Aramızda* (Ülkem Özge Sevgililer ile birlikte, Doğan Kitap, 2003)
- *Büyülü Fener* (İmge Kitabevi Yayınları, 2003-4 baskı, 2004-2 baskı)
- *Yıldızlar* (İmge Kitabevi Yayınları, 2004-8 Baskı)
- *Sedat Alp: İlk Türk Hititologun Yaşam Öyküsü* (Fatma Sevinç ile birlikte, TÜBA, 2004)
- *Kırmızı Bisiklet* (İmge Kitabevi Yayınları, 2005-12 baskı)

İ m g e D a ğ ı t ı m

A n k a r a

Konur Sokak No: 43/A Kızılay

Tel: (312) 417 50 95-96 / 418 28 65

Faks: (312) 425 65 32

E-Posta: dagitim@imge.com.tr

İ s t a n b u l

Mühürdar Cad. No: 80 Kadıköy

Tel: (216) 348 60 58

Faks: (216) 418 26 10

E-Posta: kadikoy@imge.com.tr

Can Dündar

Nereye?

9. Baskı

İmge Kitabevi Yayınları
Genel Yayın Yönetmeni
Şebnem Çiler Tabakçı

ISBN 975-533-340-1

© İmge Kitabevi Yayınları, Can Dündar, 2001

Tüm hakları saklıdır.

Yayıncı izni olmadan, kısmen de olsa
fotokopi, film vb. elektronik ve mekanik
yöntemlerle çoğaltılamaz.

1. Baskı: Ekim 2001 • 2. Baskı: Kasım 2001
3. Baskı: Şubat 2002 • 4. Baskı: Şubat 2002
5. Baskı: Nisan 2002 • 6. Baskı: Ağustos 2002
7. Baskı: Şubat 2003 • 8. Baskı: 2004
9. Baskı: Ağustos 2005

Kapak
Murat Özkoyuncu

Düzeltili
Alaattin Topçu

Sayfa Düzeni
Yalçın Ateş

Basıldığı Yer
Doğan Ofset Yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş.
Hoşdere Yolu C Blok Esenyurt-İstanbul
Tel: (212) 622 19 00

Dağıtım
Doğan Gazetecilik A.Ş.
Doğan Medya Center Bağcılar-İstanbul
Tel: (212) 505 61 11

İ m g e K i t a b e v i
Yayıncılık Paz. San. ve Tic. Ltd. Şti.
Konur Sok. No: 3 Kızılay 06650 Ankara
Tel: (312) 419 46 10-11 • Faks: (312) 425 29 87
İnternet: www.imge.com.tr • E-Posta: imge@imge.com.tr

İçindekiler

Önsöz	9
-------------	---

DÜNYA NEREYE?

O Kadın Niye Sevindi?	13
Arabadaki Kuran	17
Kim “Terörist”?	21
Feda Kültürü	25
Yaz Bitti	28
Sıradan Faşizm	31
Dünyanın Varoşlarında	34
Savaşa Hayır!	37
Amerikan Tıraşı	40
Savaş İsteyen Önden Buyursun!	43
Kore’den Afganistan’a	46
Amerika Savaşı Kaybediyor	49

Araftakiler	52
Sam Amca Bizi Niye Çağırıldı?	55

YENİ ÇAĞ NEREYE?

İnsanoğlu Nereye?	61
“Size Baba Diyebilir miyim Hala?”	67
Yeni Yüzyıla Merhaba	73
Milenyumla Vedalaşırken	78
Yeni Sabahların Çan Sesi	82
Fahrenheit 451	85
Gen-etik	89
Elektronik Ortaçağ	93
Tek Kültür Tehdidi	96
Ramazan Colası	100
Yeni Hükümdarımız: Piyasamız	104
Bir Eylül Günü	107
Vatan Yahut Siz	110
“Kafadan Koptum Be Sibob”	113
Anadolu Adını Değiştiriyor	116
Konuşmak, Çıkmak, Yatmak	119

HAYAT NEREYE?

40	125
Zaman	129
Balıkçı	132
Acının Kanatları	135
Tılsım	138
Cehenneme Kadar Yolumuz Var	141
Perhiz	144
Düne İnanmak	148
Dilsiz	152
Paşa, İtaat ve Hoşgörü	155

AŞK NEREYE?

Kadınım!	161
“Kimi Sevsem, Ben”	164
Aşkta Terörizm.....	167
Erkekler, Sizin Erkekleriniz	171
Dikkat! Sevgiliniz Bu Hafta Terk Edebilir	174
Şu “Antrenman” Meselesi.....	177
Pia’nın Peşinde	181
Plastik Düğünler.....	184
Çıplak Gösteren Gözlük.....	187

Önsöz

2000 yılının 31 Aralık geceyarısı uzak bir kıtada bir okyanus sahilindeydim.

Yeni milenyumun havai fişekleri önce telaşla gökkubbede parlıyor, sonra salkım saçak yerküreye inip denizi yakamozlandırıyordu.

Sancılı bir asrı geride bırakmıştık. O sancılardan hari-kulade bir gelecek doğacağına hâlâ inanıyorduk.

Lakin başucunda umutla bekleştığımız yeni yüzyıl, insanlık tarihinin en kanlı terör eylemi ve yeniden esen savaş rüzgârlarıyla çıkageldi.

Sadece bu mu?

Çılgın bir teknolojik yarış, yozlaşan insan ilişkileri, globalizmin zorladığı değişimin şaşkınlığı da yeni çağın kucağında hazırlıksız ve şaşkın yakaladı insanoğlunu...

Milenyum şölenine yarın kaygılarının gölgesi düştü.

Bu kitapta, çağında yaşananlara meraklı bir yazarın yüzyıl dönüşümünden aktardığı gözlemleri bulacaksınız.

Kimi Türkiye'nin en ağır kriz yıllarında, kimi terör ve savaş koşullarında yazılmış bu yazıların ortak özelliği, 3. binyılın kundağında geleceğini arayan ademoğullarının beynini kurcalayan soru işaretlerini deşmesi...

Geçtiğimiz yüzyılda kendisine yol gösteren tanıdık haritayı kaybeden insanoğlunun yeni çağın yollarındaki istikamet arayışının izdüşümleri.

Teknolojik tahakkümden değişen cinsel kimliklere, tek kültür tehdidinden gençlerin yeni diline kadar değişimin göstergeleri...

Hem toplumsal hem de kişisel rota muhasebesi...

Kendi kalbini durdurmuş bir kalp doktorunun, körler okulunda bir resim öğretmeninin, kendi idam sahnesini izleyip yazmış bir yazarın ve iyiliğin nihai zaferinden umudu kesmeden orta yaşa varmış bir kuşağın tutanakları...

Bu vahşi koşu içinde bir türlü durup soramadığımız yaman bir soru bekliyor sizi ilerleyen sayfalarda:

"Nereye?..."

Can Dündar
Ekim 2001

DÜNYA NEREYE?

O Kadın Niye Sevindi?

New York'taki 11 Eylül kıyametinin ardından gelen görüntü yağmuru içinde 2 kadın dikkatimi çekti:

Biri Lübnan'daki Şatila mülteci kampında kutlama gösterilerine katılan siyah peçeli, kocaman gözlüklü, şişman bir Filistinliydi. Neşeyle el çırparak zılgıt çekiyordu.

Öbürü, New York'ta bir bardaydı. Ekrandaki dehşet görüntülerini izlerken ağzından şu sözler döküldü:

“Tanrım! Bunun benim şehrim olduğuna inanamıyorum. Beyrut gibi...”

Biri sadece kendi başına gelir sandığı felaketin, başına gelenlerin sorumlusu olarak gördüğü ülkenin başına gelmesinden mutluydu.

Öbürü, sadece uzak kentlerde, tanımadığı insanların yaşamasına alıştığı trajediye kendi evinde tanık olmanın dehşeti içindeydi.

Savaşın kökeninde belki de bu 2 kadın arasındaki kapanmaz mesafe yatıyor:

Bir yanda dışlanmışlığın yarattığı öfke, öte yanda “Böyle şeyler ancak Kudüs’te, Beyrut’ta olur. Bana dokunmaz” kibiri...

Ne yalan söyleyeyim, bardaki Amerikalı kadını izleyince “binlerce ateşböceği” benzetmesi döküldü ağzımdan... Iraklı bir TV muhabiri New York faciasını böyle süsleyerek anlatsa, Bağdat bombardımanını heyecanlı bir film gibi izleyen Amerikalılar bunu aynı kayıtsızlıkla seyredebilirler miydi acaba?...

Amerika, şimdi mahallenin bütün haylazlarını patakladıktan sonra nereden geldiğini bilmediği bir yumrukla yere yapışan ve yattığı yerden “Bana ha...” diye sinirlenen kof bir çocuğu andırıyor.

Yaralı dünya devi, düşmanını bilmediği bir savaşa hazırlanıyor.

Son 50 yılda hangi ünlü istihbarat servisinin, kimlere komünizme karşı gerilla savaşı ve bomba eğitimi verdiğini, kimleri kargaşa yaratma konusunda yetiştirdiğini düşünmüyor.

Kimlerin Afganistan’da Rusları durdurmak için binlerce Bin Ladin yetiştirdiğini aklına bile getirmiyor.

Sadece saldırıyı alkışlayanları düşman belliyor.

Dünyayı “uygar olan”, “uygar olmayan” diye ayıran hamasi demeçler veriyor.

Herkesi “uygarlar” safına katılıp “terörist avı”na çıkmaya çağırıyor.

Bu tavır, dünyanın en kozmopolit kenti sayılan New York'ta hasmane duyguları besleyebilir. Terör paranoyası yeni bir McCarthyizm'e yol açabilir. Sistemin vidaları sıkılabilir, "ulusal güvenlik" konseptiyle savunma harcamaları artırılıp özgürlükler kısılabılır.

Acı bir benzetmeyle, 11 Eylül'de yaşanan terör, 12 Eylül'de militer bir yapının kapısını açabilir ("Bizim çocuklar yaptı" mı demişlerdi?).

Ama bu yeni savaşta eski soğuk savaş taktikleri tutmayacaktır.

Saldırılan hedefler "uygar" denilen dünyanın yapısal simgeleri, globalizmin tapınakları...

Saldırıdan sonraki sevinç çılgınlıkları ise yeni dünya düzeninden pay alamamış bölgelerden geliyor.

Bu görüntü, 3. binyılı kana bulayabilecek bir kutuplaşma sinyalidir.

Yeni çağ, yeni bir dünya algılayışını, yeni tehdit değerlendirmesini ve ona uygun bir yapılanmayı dayatıyor.

Tehdit "komünizm" değil artık; tek başına "terörizm" de değil.

Yeni tehdit, "globalizm" sonrası dünyanın arka bahçesinde birilerinin, çağımızın en vahşi saldırısına alkış tutmasına yol açan derin dışlanmışlık duygusu, eşitsizlik kaygısı ve buradan doğacak kanlı isyan dalgasıdır.

Buna karşı düzenli orduların, dev istihbarat örgütlerinin yapabileceği bir şey yok. Saldırıyı nefretle kınamamız da yetmiyor.

Dünyayı "uygarlar" - "uygar olmayanlar" diye sınıflandırmaksa ancak uçurumu derinleştirmeye yarıyor.

İnsanlığın önünü açacak başarı, globalleşen ve özgürleşen dünyada o 2 kadının kendilerini aynı yerkürenin benzer olanakları paylaşan 2 eşit yurttaşı olarak hissetmesinde ve refahtan hakça pay almasındadır.

Umarım bu feci olay, bunun yolunu açar.

Arabadaki Kuran

4

Afganistan'da üslenen Suudi liderin emrindeki Birleşik Arap Emirlikleri yurttaşı, Mısır'da okumuş bir Kabilli ile Lübnan asıllı bir Filistinli, Almanya'da eğitim görüp Florida'dan uçuş brövesi aldılar ve New York'ta eylem yaptılar. Pakistan suçlandı. Eyleme katıldığı söylenen 2 Bangladeşli Sicilya'da yakalandı. Liderlerinin Çeçenistan'a kaçma ihtimaline karşı Rusya ile görüşmelere başlandı.

Alın size globalizm!...

Ben globalizme inananlardanım.

Ancak son saldırı, globalizmi insanlığın ortak özgürlük ve refah arayışı değil sermayenin serbest dolaşım aracı olarak görenleri yıkmıştır.

Global çağın felaketi de global çapta yaşanıyor. Mavi gezegenimiz küreselleştikçe sadece doların değil, silahın ve suç örgütlerinin dolaşımını da yaygınlaştırıyor. Üstelik bu yeni dünyanın muhalifleri, siber çağın tüm olanaklarını kullanıyorlar.

İnternette gelen bir elektronik postada Taksim'i kana bulayan canlı bomba Uğur Bülbul'ün "Bu görevi kendisine veren partisine teşekkür mesajı" vardı. Mesajın altında ise, bu postanın gönderilmesine aracılık eden servis sağlayıcının iki satırlık bir reklamı yer alıyordu:

"ABD'ye terör saldırısı... Acil yardım için bağışta bulunun!"

ABD şimdi sadece terör baronlarını değil, yeni çağın bu türden olanaklarını da vurmaya çalışacak. Bu da serbest dolaşımdan, internet kullanımına kadar bir dizi alanda "şahin"lerin nicedir istediği kısıtlamaları gündeme getirecek.

Bu anlamda 12 Eylül'den itibaren, otoriter bir anlayışın global çapta yönetime el koyduğu söylenebilir.

Daha da tehlikelisi, bu otoriter anlayışın kendine seçtiği hedeftir.

Saldırıda kullanılan uçağa binen bir Arabın yerde kalan valizinde, "Kuran ve yakıt tüketim hesaplama makinesi" bulunduğu açıklanması tüyler ürperticidir.

1 Mayıs 1977 Taksim katliamından sonra, "Çevreye park etmiş bir arabada bir İncil ve suikast silahı kullanım kılavuzu bulundu" deseler siz buna inanır mıydınız? Tanıdığınız ilk Hristiyanın yakasına yapışır mıydınız? Provokasyon kokusu almaz mıydınız?

Amerika almıyor. Araplara ait işyerlerine, Müslümanların evlerine, camilere saldırılıyor. Sonunda Başkan

Bush'un bile uyarma gereği duyacağı ölçekte bir anti-Arap kampanya başlatılıyor.

Devreye giren propaganda makinesi, dünya kamuoyunu Ortadoğu'ya yönelecek topyekûn saldırıya hazırlıyor. İlk hedefin Afganistan olduğu söyleniyor. Oysa Taliban yönetimi televizyonu yasakladığından Afganlıların ne olup bittiğinden bile haberi yok.

Bir felaket beklemiyorlar... Nicedir yaşıyorlar zaten...

Dünyanın tek süper gücüne karşı -bir Suudi milyarderin çadırından yönetemeyeceği kadar- ustaca planlanmış bu saldırıyı düzenleyenlerin bavulda Kuran unutmaları bana biraz komik geliyor.

Alıştığımızın aksine, eylemi kimse üstlenmediğine göre, sonucun kime yaradığına bakmak zorundayız.

Sonuç, ABD'yi ve onunla birlikte nicedir gerileyen silah lobisini harekete geçirmek ve Ortadoğu'da etkin bir role zorlamak olmuştur.

Üstelik bundan böyle Amerikan kamuoyunda hiç kimse savunma harcamalarının artırılıp özgürlüklerin kısılmasına karşı çıkmayacak, "Başkalarının davası için evladımı asker vermem" demeyecektir.

Dava, artık onların da davasıdır çünkü...

İncirlik-Kabil hattında kalkışa hazırlanan uçaklar, Ortadoğu'da bütün dengeleri altüst edecek çok büyük bir temizlik kampanyasının habercisi...

Burada asıl zor olan Türkiye'nin durumu...

Uluslararası terörizme haklı bir kararlılıkla karşı çıkan Türkiye, şimdi o terör gerekçe gösterilerek Ortado-

ğu'da girişilecek, sonuçları kestirilemeyen bir maceraya sürüklenme tehlikesini göz ardı etmemelidir.

Bu kampanya, ABD'de yaratılan psikoloji doğrultusunda Ortadoğu halklarına karşı yeni bir haçlı seferine dönüşecek ve Ankara, "Bunun İslam dünyasını hedef almadığının yegane kanıtı" olarak kullanılacaksa, vah Türkiye'ye!...

Kim “Terörist”?

“1980’de berbat bir haber yakalamıştım: Komünist Afgan rejiminin kızlarla oğlanları aynı sınıfta okutmasına kızan mücahitler, bir okulu bombalamıştı. Müdürün kafasını kesmişler, karısını öldürmüşlerdi. The Times, haberimi yayımlayınca İngiliz Dışişleri, gazetenin dış haberler servisini uyardı: ‘Haber Ruslara destek veriyor’muş. O zaman Afgan savaşçılar, Bin Ladin’ler ‘iyi çocuklar’dı. Times’ın o zamanki editörü başlıklarda Afgan gerillalardan ‘özgürlük savaşçıları’ diye söz etmemizde ısrar ederdi.”

Bu satırları *Independent* gazetesinde Robert Fisk yazdı.

Bugünün tersine, 80’lerde Ruslar, komünist Afgan hükümetini devirmeye çalışanlara “terörist” diyordu, on-

ların “terörist” saydıklarının Batı medyasındaki adı ise “Afgan mücahitler”di.

Kavramlara anlam veren, o anda geçerli güç ilişkileridir.

O ilişkiler değiştiğinde, “mücahit” bir günde “terörist” oluverir.

Arafat’ı düşünün:

1970’lerde Batı’nın gözünde bir “terör örgütü lideri”ydi. ABD, onun kanını içmek için can atıyordu. Bugün “Filistin Devlet Başkanı” sıfatıyla son saldırının kurbanları için kan veriyor.

Ya FKÖ’lü “Arap teröristler”?

Onlara çoktandır “Arafat’ın küçük generalleri” diyoruz.

Aynı şey Şaron için de geçerli...

“Başbakan” olunca “Şatila katliamcısı” sıfatı unutulmadı mı?

Irkçı Güney Afrika hükümetinin “terörist” ilan ettiği Mandela, bugün saygın bir dünya lideri değil mi?

Nikaragua’da Sandinist gerillalar, Somoza’yı devirip bir gecede “bürokrat” olmadılar mı?

“Reel politik” açısından bakarsak tablo şudur:

Yakalanan terörist, “idam sanığı” olur, başaran terörist ise “devlet başkanı”...

Darbeciler de öyledir:

Talat Aydemir başarsa baş tacı edilecekti, başaramadı idam edildi.

İşte bu çifte standart yüzünden bugün evrensel geçerliliği olan bir terör tanımına ulaşamıyoruz.

İngiliz yasaları “terör”ü “politik amaçla şiddet kullanmak” diye tanımlıyor.

Bu tanımla Hitler’i de, Miloseviç’i de, Kissenger’ı da “terörist” saymak mümkün; peki Cape Town’da, Gazze’de, Bosna’da, Belfast’ta “devlet terörü”ne karşı silaha sarılanları “terörist” sayacak mıyız?

Arafat 1974’te BM’de “Adil bir amaç için, mesela ülkesinin özgürlüğü için savaşıyor biri terörist sayılamaz” diyordu.

Peki hangi amacın “adil” olduğuna kim, nasıl karar verecek?

Politik şiddet ne zaman “terör eylemi”, ne zaman haksızlığa uğramış bir halkın “meşru direniş”i sayılacak?

Haklı amaçlar haksız araçları, mesela terörü meşrulaştıracak mı?

Kimse birbirini suçlamasın: Bu kargaşada herkesin payı var.

Okulları basıp öğretmenleri katleden “Afgan mücahitleri” “terörist” saymayan, üstelik besleyip büyütenler, bugün çifte standarttan yakınan ABD ve müttefikleriydi.

Şimdi Ruslarla işi biten Bin Ladin, Batılı gözünde “özgürlük savaşçısı” rolünden “azılı terörist” rolüne geçerken, korkarım İslam dünyasında tersi oluyor ve fotoğraflarında hep gülümseyen adam, “İslam’ın kılıcı” rolüne bürünüyor.

Batı, belki istemeyerek Doğu’da bir kahraman yaratıyor.

Şiddeti siyasetin bir yöntemi olmaktan çıkarmak için evrensel bir tanıma ve çifte standartsız tavır almaya ihtiyacımız var.

Bunun yolu da sadece işimize geleni “terörist” ilan etmekten değil, politikada şiddete gerek bırakmayacak yolların önünü açmaktan ve dünyanın güneyinden yükselen adalet talebini duyabilmekten geçiyor.

Feda Kùltürü

Milliyet'in 1. sayfasında, başında yeşil bantlı kukuletayla şehit tabutu taşıyan bir "fedai"nin belinde patlayıcılarla çekilmiş fotoğrafı vardı.

Fotoğraf altında ise Haşhaşı lideri Hasan Sabbah'ın fedailerine atf yapılyordu.

Prof. Dr. Bernard Lewis, "Haşhaşiler"i "ilk teröristler" olarak tanımlar (The Assassins, Weidenfeld-Nicolson, s. 129, Londra, 2001). 800 yıl önce yaşamış bu topluluk, Alamut kalesinde kurulu suikast okulundan haşhaş çekeerek yetişen fedailerıyla bütün bölgeye korku salmıştı.

Bir İsmaili şairin sözleri hem onların yetiştiği iklime hem bugün yaşadıklarımıza dair ipucu veriyor:

"Kardeşler! Hayırlısıyla zafer saati geldiğinde, tek başına bir yaya savaşçı, 100 bin süvarisi olan bir kralı terör yoluyla dize getirebilecektir."

“İlk teröristler”den bugüne neredeyse bir milenyum geçtiği halde yaya savaşçıların 100 bin süvarili kralları dize getirmeye yönelik “fedailik geleneği” değişmeden sürüyor.

Pergelin ayağını Tahran’ın kuzeydoğusundaki Alamut kalesine dayayıp genişçe bir çember çizerseniz fedailik kültürünün sınırlarını da çizmiş olursunuz.

Bu topraklar, aynı zamanda kutsal bir davaya adanarak ulaşılabacak şehadet mertebesinin cennetin anahtarı olduğuna inananların anavatanıdır.

Kutsal dava, “devrimci halkın kurtuluş” savaşı da olabilir, “kafirlere karşı cihad” direnişi de...

Fedailerin başındaki bandın rengi değişse de “feda” zihniyeti değişmez:

Ortak payda, şehadetin hem kendinden sonrakilerin yolunu hem de ölümsüzlüğün kapısını açacağı inancıdır.

Taksim’de polis ekibinin yanına koşup üzerindeki patlayıcının pimini çeken 25 yaşındaki canlı bomba,

92 yolculu bir uçağı 40 bin kişinin çalıştığı iş merkezine saplayan gözü dönmüş pilot,

kendilerini her gün biraz daha eriterek dirhem dirhem ecelin kucağına atılan ölüm oruççuları,

... aynı “adanmışlık” hamuruyla yoğrulmuş “fedailer...”

Var olmanın yegâne yolunu, -başkalarıyla birlikte-kendini yok etmekte bulanlar...

Çocuklarını “Kurban olayım” diye seven bir toplumuz biz...

Her sabah “Varlığını Türk varlığına armağan ederek” yetişir nesillerimiz...

Kurban olmaya, feda etmeye, adanmaya yabancı değiliz.

1 milyon kişinin açlıktan ölme tehlikesiyle karşı karşıya olduğu, 20 yıldır savaşıyor ve ortaçağ zulmüyle yönetilen bir ülke toprağından gözü kara fedailer yetiştiriyorsa,

kaybedecek hiçbir şeyi olmayanlar, cennet vaadi uğruna kendilerini kaybediyorsa,

sürdüğü arabayı, bindiğı uçağı veya kendi vücudunu bir silaha dönüştürüyorsa bunun nedenini çözebiliriz.

Neden, sadece şiddet üreten bir yoksulluk ve cehalet iklimidir.

Düne kadar sadece kendi insanını yiyip bitiren bu iklim şimdi yerkürenin her yerinde hissediliyor.

Niye?

Globalizm gezegenimizi bir insan vücuduna çevirdi de ondan...

Sancıyan bir organ bütün bünyeyi hasta ediyor.

Dünyanın üçte ikisi açlık ve cehaletten kıvrılırken refah içinde yaşamak kolay değil artık...

Onun ürettiğı zulmü, tankla, topla yok etmek de mümkün değil.

Yoksulluğı ve cehaleti yenemezsek, üzerine 100 bin atlı da sürsek, 1000 uçak da göndersek korkarım 1000 yıllık bu “feda kültürü” her gün yeni fedailer yetiştirir.

“Bin Ladin gider bin Ladin gelir.”

Yaz Bitti

Yaz bitti ve biz hâlâ yorgunuz.

Dünyanın kasveti üstümüze çökmüşçesine bitap vücudumuz...

Ne ısıltılı pastırma yazı ne ılık güz rüzgârı dağıtıyor kaygımızı...

Geceler uykusuz, günler coşkusuz...

Manşetler üstümüze yürüyor sanki; uçaklar beynimize iniyor.

Haber ekranlarının köşesinde mütemadiyen zemini gösteren kırmızı bir ok, aylardır lanet bir kramp gibi hayatımızda saplı duruyor.

Her sokak kuytusunda öbek öbek yılgınlık balyaları... yüreğimizde isimsiz korku dalgaları...

Önce kirazlar tatsızlaştı, sonra günlerimiz...

Yaz bitti.

Ve hâlâ yorgunuz biz...

Dört çizgiyle çevrili şu küçük arazimde, bir dirhem ferahlık için vakit öldürenlere ümit meyveleri sunmak isterdim.

Umutsuz mesajlar yağdırıp benden bir umut kırıntısı bekleyenlerin koluna girip “Merak etmeyin. Her şey yoluna girecek” demek isterdim.

“Her şey yoluna girecek...”

Günlerdir aklımda çakılı duruyor bu cümle...

CNN yorumcusu Barbara Olson eşine cep telefonunda böyle söylemiş.

Aradığında, içinde olduğu uçak Washington üzerindeymiş.

Telefonda eşine, “Uçağımız kaçırıldı” demiş. Ve iki uçağın az önce ikiz kulelere saplandığını ondan öğrenmiş.

“Merak etme, her şey yoluna girecek” demiş telefondaki ses...

Bu, son konuşmalarıymış.

Az sonra uçak Pentagon’a çakılmış.

Bomba yüklü çelik kırlangıçlar, mayınlı dağlara ölüm yağdırmaya hazırlanırken, size “Her şey yoluna girecek” desem inandırıcı olur muyum?

Gözümüzü semaya dikmiş nereye çakılacağını bilmediğimiz uçakları beklerken,

savaşçı kavimlerin silah tüccarları yeni çağın memelerinden kan sağmaya hazırlanırken,

savaş, tam da bir krizin ortasında kapımızı çalarken, size “Merak etmeyin” diyebilir miyim?

Barış getirmesini beklediğimiz yeni binyıl, eski model barbarlık rüzgârlarıyla çıkageldiyse...

biz kör bir bağınazlıkla kibirli bir saldırganlık arasında sıkışıp kalmışsak...

korunmasız bir çocuk gibi, namluya sürülen kurşunun ha şimdi ha sonra tetiklenmesini bekliyorsak,

dünya kansız değişmiyorsa ve değiştiğinde de kanaması bir türlü dinmek bilmiyorsa, hâlâ iyilerin nihai zafetinden ümitvar olabilir miyiz?

Bir yazı daha geçti ömrümüzün...

Ve galiba ömrümüzün en güzel yazı değildi.

Kumsalda kumdan yaptığımız kaleler denize karıştı birer birer...

Yeni binyılın, eskisinin kanından barış gülleri derleyeceği vaadi, savaş naraları arasında yitip gitti.

Yaz bitti.

Yerkürenin ateşini söndürecek, yobazlık çılgınlıklarını dindirecek, barbarlık yerine uygarlık vaat edecek sıkı bir yağmurun vaktidir şimdi...

Böyle yılgınlık nöbetlerinde benim daimi tesellim bir tabiat kanunundadır:

“Merak etmeyin!

Her gece, iki gündüz arasındadır.”

Sıradan Faşizm

Ürküyorum!

Terörizmin akıl dışı saldırganlığından değil sadece korkum...

İnsanoğlunun bunun üstesinden gelebileceğine inanıyorum.

Afganistan'ı yerle bir edecek bir bombardıman da değil tüylerimi ürperten...

Bunun çözüm olmadığının nihayet anlaşıldığına dair emareler var.

Bu krizde beni asıl korkutan, gündelik hayatın içinde aniden ortaya çıkan, daha kalıcı, daha yakıcı bir düşman:

“İçimizdeki terörist...”

Farkında mısınız, ikiz kuleler taarruzundan beri “kurt adam” gibi uzadı dişimiz, tırnağımız...

İki vahşi uçağın gümbürtüsü, üzerimizde ısıltıyla parıldayan medeniyet yaldızını döktü.

Nefretle şişen gırtlığımızı saran beyaz yakaların düğmesi attı, şık kravatlarımız boynumuzdan sarktı ve göğsümüzden fışkıran kıllar, nicedir bastırduğumuz örtülü saldırganlığımızı, barbar tabiatımızı ele verdi.

“İçimizde uyuklayan terörist” ortaya çıktı.

“Yakalayıp asıversek”, “Hepsini birden temizlesek”, “Toptan imha etsek” nidaları kapladı ortalığı...

Terörizmde kınadığımız her şey, bulaşıcı bir hastalık gibi bünyemizden zuhur etti:

Sivil-resmi hedef ayırt etmeyen kör öfke, “öteki”leri aşağılayan kibirli milliyetçilik, “kana kan” isteyen zorba ırkçılık, hukuksuz yargılama, topyekûn imha...

“Terörizm” dediğimiz bu işte; ve hepsi bizde...

Medeniyetimiz, on yıllarca göz nuruyla biriktirdiği mirası bir gecede tüketen mirasyedi bir kumarbaz gibi cömertçe harcıyor acılardan damıttığı insanlık tortusunu...

Büyük harpten, Hitler’in, Stalin’in günahına ortaklık ettiğimiz günlerden bu yana ehlileştirdiğimizi sandığımız “ruhumuzdaki canavar” ilk ciddi krizde diriliyor.

ABD, iftihar ettiği “kaynaştıran pota”sının yeterince “kaynaştırmamış” olduğunu görüyor, ansızın patlak veren Arap düşmanlığında...

Bush, “haçlı seferi”ni zikrederek zihninde bastırduğu fikri ağzından kaçırıyor.

Berlusconi, İtalya’da Mussolini’nin hâlâ yaşadığını ispatlıyor.

Daha ağırı, bizler; sıradan, alelade insanlar, karşılaştığımız ilk tehditte, panik halinde cadı avına çıkıp bulduğumuz ilk -ve en kolay- hedefe ateş açıyoruz.

Herkesi potansiyel suçlu gören bir paranoya; “Ya bizdensin, ya onlardan” dayatması; “En doğru hayat tarzı bizimki” fanatizmi; “İyilere karşı kötüler” kamplaşması; milliyetçi bir hezeyan; şiddete dayalı çözüm tutkusu; toplu intikam çılgınlığı; en ufak itiraza tahammülsüzlük; her sağduyu çağrısını ihanet sayan bir gözükaralık...

İçselleşmiş, kendiliğinden, sıradan bir faşizmin alametleri bunlar...

Terörizmin asıl zaferi, ikiz kulelerin imhası değil, sokaktaki adamın bilinçaltında tutsak yaşayan bu teröristi salıvermesidir.

Üzerine titrediğimiz medeniyetimiz, bunca yıllık tecrübesiyle, “yok etme”nin karşısına “var etme”nin yaratıcılığını, askeri harekâtın karşısına sivil çözüm üretebilmenin hazzını, ırkçılık temayüllerinin karşısına dayanışmanın gücünü koyabilmeliydi.

Ne yazık ki yeni yüzyılın başlangıcında -tıpkı eskisinde olduğu gibi- kıyıcılığın karşısına çıkarabildiğimiz tek seçenek daha ağır bir kıyıcılık olabilmıştır.

Savaş çıkarsa insanlığın asıl ağır kaybı, “insanlığı” olacaktır.

Dünyanın Varoşlarında

Lübnan doğumlu yazar Amin Maalouf, “Arapların Gözüyle Haçlı Seferleri” (Telos, 1997) kitabının girişinde Kudüs’ün istilacılarca yağmalanmasından sonra, haşmetli sakalı olan bir ulu “kadı”nın Araplara çektiği nutku anlatır:

“Kardeşlerimizin akbabanın midesinden başka oturacak yeri yokken, siz huzurlu bir güvenliğin gölgesinde uyuklamaya nasıl cüret ediyorsunuz?” diye gürleri kadı:

“Ne kadar çok kan döküldü. Müslümanlar hiç bu kadar aşağılanmadılar. Ülkeleri bundan önce hiç bu kadar vahşice perişan edilmedi. Yoksa yiğit Araplar hakarete alıştılar mı?”

Bu krizin simgesi olacak Katar’ın El Cezire televizyonunda, Amerikan saldırısından hemen sonra askeri üniforması

içinde zuhur eden Usame Bin Ladin'in banttan yayımlanan konuşması bu nutka ne kadar benziyordu:

"İslam toplumu 80 yıldan fazla bir süredir bu acıları, küçük düşürülmeyi ve utancı yaşadı. Evlatlarının kanı dö-küldü. Kutsal saydıklarına hakaret edildi. Şimdi 80 yıl sonra Amerika'nın da canı yanınca Müslümanların kanı, onuru, kutsallığıyla oyun oynayan katiller sahtekârca sızlanmaya başladılar."

Peki niye büyük bombayı patlatacak takvimin saatini "80 yıl" öncesine kurmuştu Usame Bin Ladin?

80 yıl önce Osmanlı, Kudüs'ten çekilmişti de ondan...

1917 sonunda Filistin cephesini boynu bükük terk ederek Kudüs'teki 4 asırlık hâkimiyetine son vermişti Osmanlı...

Ortaçağdan beri Müslüman olan bu kutsal kent, bir İngiliz generali kumandasındaki "haçlı orduları"na devre-dilmişti. O günden sonra da kentin mirasına sahip olma kavgası hiç bitmemiş, şiddet Kudüs'ü hiç terk etmemişti.

Şimdi Bin Ladin, tartışmanın odağına Kudüs sorunu-nu koyarak "Filistin davasının temsilcisi" rolüne soyunu-yor. Bombardımanın hedefinin kendisi değil, İslam olduğu mesajını veriyor.

Bu mesaj, Bush'un "haçlı seferleri" gafı ve Berlusco-ni'nin ırkçı söylemi ile buluşunca Arap dünyasında karşılık buluyor.

Bazı Araplar kendi tarihlerinde "Frenk istilasını" anla-mına gelen haçlı seferlerini, 900 yıl sonra yeniden toprak-larında bulduklarını düşünüyorlar.

Maalouf'un kitabı 1096'da başlayan seferlerde haçlıların bölgedeki emirlerin sürtüşmelerini, çekişmelerini nasıl ustaca kullanıp 200 yıl bölgeye hükmedebildiklerini anlatıyor.

Arap dünyasının bombardımana yönelik tepkileri, bugün de tablonun tıpatıp aynı olduğunu göstermiyor mu?

Arap dünyası yine dağınık...

Çoğunun "akbabanın midesinden başka" oturacak yeri yok...

Kudüs hâlâ işgal altında yağmalanıyor.

Hal böyleyken 3. binyılın ilk savaşı yine haçlıların sefer güzergâhı üzerinde çıkıyor. Ve kişi başına düşen yıllık milli geliri 30 bin dolar olan ülke, 160 dolar olan ülkeye saldırıyor.

Ancak Ortadoğu tarihi, bölgenin kaygan topraklarında taşlar ne zaman yerinden oynasa, yeniden oturana kadar onyıllar sürecektir kanlı büyük artçı sarsıntılar gerektiğini gösteriyor bize...

Aradan binyıllar da geçse bölgede ne aktörler değişiyor ne istilada yağmalanmış kentler ne akbaba midesinde oturan halklar ne onları ayaklanmaya çağıran sakallı liderler...

Filistin ve Kudüs sorunu çözülmeden Ortadoğu'ya, Ortadoğu düğümü çözülmeden dünyaya huzur gelmiyor.

Dünyanın varoşlarını bombalamakla sorunun bittiğini sananlara tavsiyem; tam da bugünlerde "Arapların Gözüyle Haçlı Seferleri"ni okumalarıdır.

Savaşı Hayır!

“11 Eylül’den sonra hiçbir şey eskisi gibi olmayacak” diyorlar.

Dünya artık bambaşka bir gezegene dönüşecekmiş.

Belirtiler neler?

Enkaz altında masum insan kanı.

Gümbürdeyen savaş tamtamları.

“Kana kan, intikam” çılgınlıkları.

Ekranları dolaşarak “Yaşasın dönüyoruz” nidalarıyla el ovuşturan soğuk savaş tüccarları.

Dünyanın öbür ucunda endişeyle siper kazan siviller.

Bu mu “bambaşka dünya?”

Biz, “bambaşka bir dünya”dan, başına gelen felakete bakıp “Nerede yanlış yaptık?” diyen bir gezegeni anlıyoruz.

O gezegende Bin Ladin'leri, Yeşil'leri, Çatlı'ları yetiştiren devletler günah çıkaracak ve bir gün kendilerini de vurabilecek silahlar üretmekten, eli kanlı diktatörleri desteklemekten vazgeçecektir.

"Missing" (Kayıp) yazılı pankartlarla gözyaşları içinde enkaz bekleyen Amerikalı analar, kendi başkanlarının gözetiminde evlatlarını kaybetmiş Arjantinli anaları anlayacak ve bu acıların bir daha yaşanmaması için hesap soracaklardır.

Ellerinde hâlâ Vietnam'ın kanını taşıyanların, akıl vereceği yerde hesap vereceği bir dünyayı anlıyoruz biz, "bambaşka bir dünya"dan.

"Bambaşka bir dünya", şiddetin şiddetle yok edilemeyeceğinin fark edildiği, bugüne dek bütün varlığını savaşa harcayanların, bundan böyle barışa yatırım yapmaları gerektiğini kavradığı bir kardeşlik diyarı olacaktır olsa olsa.

Yok öyle olmayacak da bu "bambaşka dünya", terör bahanesiyle ABD liderliğinde kendinden olmayanlara karşı topyekûn bir taarruza girişecekse, bunu "Hiçbir şey eskisi gibi olmayacak" diye değil, tersine, "Her şey eskisi gibi, üstelik daha beter olacak" diye anlamalıyız.

Tam "Sınırdan jandarmalık bitti, biraz huzur" derken yeniden askere alınıyoruz demektir.

Terörizmin amacı da bu değil midir?

Kışkırtıcı manşetler, kurşun geçirmez yelekler, gaz maskeleri ile bizi terörize edip sığınaklara tıkmak.

Hepimizi birbirimize düşman hale getirmek.

Aykırı sese, farklı düşünceye set çekmek.

Savaş patlarsa bu, terörün yenilgisi mi olacaktır, zaferi mi?

İnsanlık, “Soğukkanlı ve acımasız olmalıyız” diyen Kissenger’ın ihtirasının peşinden tuzaklarla dolu bir tünele giriyor.

Bu tehlikeli misyona gözü kapalı destek sözü veren Türkiye, savaş boyası sürünenlerin “bambaşka bir dünya” dolduruşuna gelip “1 koyup 3 alacağını” sanarak hedefini tam bilmediği bir maceraya atılmamalı, kendi rezervlerini koymalıdır.

Yineleyelim;

“Bambaşka bir dünya”, işgalden arındırılmış topraklar, kaybolmayan evlatlar, beslenmeyen diktatörler, bombalanmayan sivil hedeflerdir.

Açlıktan ölmeyen çocuklardır “yeni bir dünya”; gezenin her köşesinde okul, bilgisayar, hastanedir.

Dünya, kaynaklarını bunlar yerine silaha yatırdığı için kana boğuldu.

Bazılarınıza “bayat bir ütopya” gibi görünse de “bambaşka bir dünya”, bizim için hâlâ yegâne düşmanın fukaralık olduğu bir gezegendir.

Dünyanın varoşlarında yoksulluk ve cehalet kurutulmadan, terörün kurumayacağını görüyoruz.

Bütün Batı ordularını seferber eden bir imha hareketinin hedefinin sadece eli kanlı 100 terörist olamayacağını biliyoruz.

O yüzden teröre nasıl “Hayır” dediysek savaşa da, savaş çığırkanlığına da “Hayır” diyoruz.

Amerikan Tıraşı

İzmit'te bazı berberler Afganistan bombardımanına tepki olarak Amerikan tıraşı yapmama kararı almışlar.

İslamcı bir radyoda, bu haberi gazeteden okuyan programcı, "Ben Amerikan tıraşını seviyorum. Kulak arkalarını ve enseyi tamamen kısalttığı için gusül aptesini kolaylaştırıyor" dedi.

Kimi Müslüman ülkelerde (buna Türkiye'yi de katabilirsiniz) Amerikan tıraşının (ve bombardımanının) bu kadar popüler olmasının nedeni bence "tamamen duygusal"!...

Ne yazık ki Türkiye'de de operasyona destek verenlerin kimisi samimiyetle terörün cezalandırılması arzusundayken, kimisi "Savaş cephesine dahil olursak biraz dış kaynak sağlarız" hesabı yapıyor.

Neyse ki asker kanı üzerinden yapılan bu hesaplar kamuoyunda pek rağbet görmüyor.

Geçenlerde İslam ülkeleri herhangi birine yapılan saldırının tümüne yapılmış sayılacağını ilan ederek NATO'ya meydan okudu.

Aptes bozuldu.

Türkiye'nin durumu gerçekten zor.

Savaşın Afganistan'dan Irak'a, oradan da tüm bölgeye yayılacağı endişesi giderek ağır basıyor.

Kuzey Irak'ta suni bir oluşumu "savaş nedeni" sayacağını duyuran Türkiye için, kendi savaş nedenini yaratma riski doğuyor.

Türk ordusu, Amerika için bataklık olacağını ilan ettiği bir coğrafyada maceraya çekiliyor.

Oysa terörden canı yanmış, teröre nice kurbanlar vermiş bir ülkenin burada oynayabileceği çok daha hayati bir rol var.

Türkiye, terörün asıl besin kaynağının biçare bir fukaralık, ezici bir dışlanmışlık duygusu, gaddar bir gelir uçurumu, hasmane sınır ötesi destek ve şiddet doğuran şiddet olduğunu geçen 15 yılda ağır bir bedel ödeyerek öğrendi.

Şimdi Afganistan krizinde ABD'ye bir deneyim aktaracaksa bunu, gerillayla savaş taktiklerinden ziyade, bu ulusal dersin uluslararası düzeyde de geçerli olduğunu anlatarak yapabilir.

Türkiye, "yüzü Batı'ya dönük bir Müslüman ülke" olarak sahip olduğu benzersiz konumunu, giderek kutuplaşan bu iki dünyanın birbirini anlaması uğruna seferber edebilir.

Birbirine bıçak bileyen bu iki kültürün her birinin “öteki”ni anlaması için girişimler yapıp projeler geliştirebilir.

Yeni kıtaya Ortadoğu halklarının neden ABD’den nefret ettiğini izaha çalışabilir.

Onlara Kudüs’ün, İsrail’in, Batı patentli kukla saray rejimleri ile ardındaki “haçlı zihniyeti”nin bu topraklarda nasıl yorumlandığını anlatabilir.

Dünyanın varoşlarında itirazın neden hep şiddete bulanmak zorunda olduğunu açıklayabilir.

Terörü bitirecek şeyin, milyar dolarlık füzeler desteğinde girişilecek bir vurkaç operasyonu değil, bataklığı kurutacak uzun vadeli bir refah, modernizasyon ve demokratikleşme hamlesi olduğunu dile getirebilir.

Buna karşın Arap dünyasındaki sayısız İslam algısının uzlaştırılması ve din-siyaset ilişkisinin yeniden ele alınması çabalarına önayak olabilir.

Neden Müslümanların çoğu terörist değilken, teröristlerin çoğunun Müslüman olduğunu deşebilir.

Özlediğimiz Türkiye’ye yakışan, “Amerikan tıraşı” yapıp çocuklarının kanı pahasına koalisyonun askeri kanadında yer kapma itişmesine girmesi değil, bu yaranın sarılması için -tarihi tabiriyle- “mazlum milletler”in çağdaş bir sözcüsü rolünü üstlenmesidir.

Savaş İsteyen Önden Buyursun!

Taliban “ABD savaş açarsa cihat ilan ederim” deyince Gül Muhammed’le, Molla Abdullah’ı anımsadım.

Onlar da Afgandı.

85 yıl önce bir başka “haçlı seferi”ne karşı cihat bayrağı açmışlardı.

1914’te Britanya, Osmanlı’ya savaş ilan edince, Halife Sultan Reşat da dünya Müslümanlarına cihat çağrısı yapmıştı.

Bu çağrı okyanuslar aşarak, Avustralya’da Broken Hill kasabasında 40 yaşındaki Gül Muhammed’le 60 yaşındaki Molla Abdullah’a kadar ulaştı.

İkisi de Avustralya’ya İngiliz Hindistanı’nın kuzeybatısından (bugünkü Pakistan) göçmüştü. Renkleri ve dinleri nedeniyle dışlandıklarına öfkeliydiler.

Avustralyalılar askere yazılırken onlar da Avustralya’ya cihat açtı.

1 Ocak 1915 Cuma sabahı tüfeklerini ve dua kitaplarını boyunlarına asıp tren yolunda bir tepeye Osmanlı bayrağı çektiler. Tren gelince de domdom kurşunu yağdırdılar.

Saldırıda 2 sivil öldü, 7 kişi de yaralandı. Ancak yolcular savaşa giden askerler değil, yeni yıl kutlaması için pikniğe giden sivillerdi.

Hemen bir “sürek avı” başlatıldı. Saldırganlar kısıtıldı. 3 saatlik çatışmada ikisi de öldürüldü. Olay yerinde Molla Muhammed’in bıraktığı Urduca notta şu cümle yazılıydı:

“Bunu yaptık, çünkü halkınız ülkemle savaşıyor.”

Saldırı gecesi öfkeli Avustralyalılar, intikam için saldıracak yer bulamayınca Osmanlı’nın müttefiki Almanların kasabadaki kulübünü basıp milliyetçi marşlar eşliğinde ateşe verdi.

Osmanlı tebaasını herkes Türk sandığından gazeteler “2 Türk’ün katliam ateşi” başlığıyla çıktı.

Bölgedeki Müslümanlar öyle korktular ki dindaşlarının cenazesini kaldırmaya yanaşmadılar. Cesetler çevrede belirsiz bir yere gömüldü.

Olaydan sonra yükselen milliyetçi duygular, çok sayıda gencin savaşmak üzere orduya katılmasına neden oldu.

Birkaç yıl önce Sidney’de Polis Müzesi’ni gezdiğimde Muhammed ve Abdullah’ın ayyıldızlı bayrağını, dua kitabını ve tüfeklerini görmüştüm.

Avustralya, bunları kıtadaki tek savaşın kötü anıları olarak saklıyordu.

Bu küçük öykü, bugüne ilişkin derslerle dolu.

Afganistan'la savaş başlar da Bush'un "haçlı seferi"ne karşı Müslümanlar cihat ilan ederse hiç kuşkusuz yeni Muhammed'ler, Abdullah'lar çıkacak, yeni kin tohumları ekilecek ve yine olan sivillere olacaktır.

Teröre karşı ortak mücadele ve bu konuda dünya kararlılığına omuz vermek alkışlanacak bir tavidir; ancak terörü bahane ederek Ortadoğu'yu tanzime yönelik bir haçlı seferine alet olmak... işte orada durmak gerekir.

Savaş görmeden yetişmiş bir neslin savaş karşısındaki gözüpekliğini ilgiyle izliyoruz bugün... 2. Dünya Savaşı günlerinde yaşamadıklarına dua ediyoruz. Öyle olsa şimdi çoğumuz hayatta olmayabilirdik.

O zaman da İnönü'yü "Milletin erkekliğini kurutmakla" suçlayanlar olmuştu. Türkiye, milyonlarca ölüye mal olan bir cehennemden sıyrılmayı başardığında İnönü, "Beni aşsız bıraktın" diyen bir çocuğu şöyle yanıtlamıştı:

"Seni belki aşsız bıraktım, ama babasız bırakmadım."

ABD, giymeye ayakkabı bulamayan çocukların ülkesini bombalamak için sabırsızlanırken, hevesle savaş boyası sürenleri cephenin en ön saflarında görmek istiyoruz.

Gün, teşvik etme günü değil, öncülük etme günüdür!

Son söz:

"Maksadı ne olursa olsun, vatan tehlikeye girmedikçe harp, bir cinayettir."

İmza: Mustafa Kemal.

Kore'den Afganistan'a

Kabil'deki Birleşmiş Milletler binasında çalışan 4 Afgan görevliyi uykusunda bombaladılar.

Görevleri, 20 yıllık savaştan arta kalan mayınları temizlemektir.

Yerde aradıkları bomba, gökten düştü. Didiştikleri vahşetin kurbanı oldular.

Onlar da ikiz kulelerdeki kadar “masum”du.

Saldırı öyle ani geldi ki cep telefonundan eşlerini arayıp vedalaşmadılar.

Ne adları, ne öyküleri yansıdı dünya basınına...

Manşet olamadan, mevta oldular.

Kimsesiz cesetleri, insanlık ailesinin, evlatları arasında uyguladığı çifte standarda eşsiz birer kanıt sundu.

Ne de olsa “bizim masumlarımız”, “onların masumları”ndan daha “masum”du.

Terör şeytansa eğer, en büyük terör olan savaş, şeytanlar kralıdır.

Terör kalleşçe vurur; savaşa zulmünün “yasal” bir gerekçesini bulur.

Süslü mazeretlere sarmalanmış toplu bir terör eylemidir savaş; kurbanlar skor tabelasında birer rakamdır; “katil”lerse cephede “kahraman” diye namlanır.

Ne de olsa devletlerin terörü, şahıslarinkinden daha “masum”dur.

11 Eylül’den beri “Savaşa hayır” diyenlerin gerekçeleri daha iyi anlaşılıyor bugün...

Bu çapta bir hareketin yegane amacının, terörü vurmak olamayacağı, ABD’nin bu fırsattan istifade bölgede kartları yeniden dağıtacağı, bu amaçla Taliban’ın ötesinde hedefler saptadığı, o hedefleri bilmeden verilecek koşulsuz desteğin yarın Türkiye’nin başına büyük belalar açabileceği şimdi hem devlet katında, hem kamuoyu nabzında hissediliyor.

Her savaşta heyecanla masaya haritalar açıp “Aman mevzi kazanalım” diye ayrıntı kabaranların dolduruşuna rağmen Türkiye itidali seçiyor.

“Büyük şeytan” Bin Ladin ve terörizme karşı ittifak çağrılarını okuyunca bunları daha önce bir yerlerde okuduğumu hissettim.

Biraz kitap karıştırınca ABD’nin Kore’ye asker isterken neredeyse aynı söylemi kullandığını fark ettim.

O zamanki “büyük şeytan” biraz daha kuzeydeydi, “yeşil”e değil “kıızıl”a çalışıyordu; ama jargon aynı jargondur:

“Türkiye asker yollarsa prestiji artar. NATO üyeliğini garantileyerek yeni dünyada yer sahibi olur.”

Tarih bu kadar mı tekerrür eder?

O zaman da yeni iktidara gelmiş Demokratlar, Meclis’e bile danışmadan Kore’ye 4 bin 500 kişilik birlik göndermişlerdi.

Bir ülkenin dış politikası, Amerika’nın her şeytan saydığına üstüne, bir haç bulup koştuktan ibaret olabilir mi?

Amerika o şeytani kendisi doğurup büyötmüşse, bugün yakınma hakkı doğabilir mi?

NATO’nun kapısını Kore’de döktüğü asker kanıyla açan Türkiye, şimdi AB kapısını Afganistan’da dökeceği asker kanıyla açabilir mi?

Ankara’nın asker göndermeye ilişkin manasız telaşının bir an önce yerini temkinliliğe bırakmasını umuyoruz.

Değişecek bölgesel dengelerin, orada kan pahasına satın alınacak yerlerin, can pahasına garantilenecek kredilerin düşünö görenlerin günahı boyuna!...

Çok meraklı olan, önden buyursun Pamir Dağları’na...

Amerika Savaşı Kaybediyor

Şeytanı konu alan filmlerde insanlığın “en eski düşman”ının masum kurbanlarını hükmüne alma çabası anlatılır.

Av konumundaki genç kız, ne kadar dirense de sonunda mel’un avcıya yenik düşer, ruhunu şeytana teslim eder.

Buna karşın erdemli bir rahip, kurbanın bedeninden şeytanı çıkarmak için kutsal bir savaş verir.

Bu savaş sonucunda şeytan, ya yüreğinin üzerine saplanmış bir haçla ya da kavrulan derbeder çehresiyle silinip gider perdeden...

Son sahnede, şeytanı altetmiş muzaffer rahibi zafer tahtında görürüz;

... cübbesinin altından uzun bir kuyruk sarmaktadır.

Yendiğini sandığı şeytan, onun içindedir artık...

Amerika'nın, "şeytanın mağaraları"na karşı giriştiği bombardımandan gelen zafer haberleri bana korku filmlerinin "şeytana dönüşen erdemli rahip" finalini anımsatıyor.

Misket bombalarının tozu dumanı arasında şeytanın izini görmüyoruz ortalıkta...

Buna karşın tam teçhizatlı savaşçının gösterişli libası-
nın altından şeytanın kuyruğunun sarkmaya başladığı a-
paçık görülüyor.

ABD, masumlara yönelik terör saldırılarının intika-
mını, masumlara yönelik saldırılarla almaya çalışırken "te-
röristleşiyor".

"Buda heykellerini bombalayıp ortak mazimizi yok et-
ti" diye suçladığı Taliban'ı yok etmek için 3 bin yıllık kut-
sal kent Kabil'i bombalıyor.

Bu saldırganlığa, savaşçı kavimlerden yükselen alkış,
pahalı silahların üstün yeteneklerine duyulan tapınmacı
hayranlık, yorumcuların, güçlünün güçsüz karşısındaki
buyurganlığını onaylayan üslubu, Araplara karşı düşman-
lığı körüklerken Amerikan hayat tarzını yegâne medeniyet
alameti olarak olumlayan yaklaşım, teröristlerin bağnazlı-
ğını eleştirirken, savaş konusunda yükselen farklı seslere
gösterilen tahammülsüzlük, şeytanın hepimizin içine nü-
fuz ettiğini haber veriyor.

Dahası da var:

Savaş haberleri sınırlanarak Amerikalıların üzerine
titrediği basın özgürlüğü tehdit ediliyor.

Amerikan Senato'sunda kabul edilen "Anti-terör yasa-
sı" ile, "Bayan Özgürlük" efsanevi meşalesinin alevini biz-
zat söndürüyor.

Amerika'yı Amerika yapan kimi anayasal özgürlükleri
rafa kaldıran tasarı, terörist olduğundan şüphelenilen kişi-

lerin gizlice dinlenmesine cevaz veriyor, gözaltı sürelerini uzatıyor.

Böylece otoriterizmin yolunu açıyor.

Yasaya tek ret oyunu veren Demokrat senatör, öneriler paketinin tuzaklarla dolu olduğunu belirttikten sonra şöyle diyor:

“Amerikan halkının özgürlüklerini feda edersek, tek kurşun atmadan bu savaşı kaybederiz.”

Shakespeare der ki:

“Şeytan bir günah işleteceği zaman, işe, bu günahı kutsallık zırhına sarmakla başlar.”

ABD teröre karşı “kutsal sefer”e çıkarken, şeytanın oyununa gelip büyük günaha esir düşüyor.

“Şeytan”, kendisiyle savaşı “erdemli” rahibin ruhuna sirayet ediyor.

Özgürlükleri hedef alan terör, özgürlükleri bizzat demokrasilere yok ettirerek dolaylı yoldan zafere ulaşıyor.

Kırılğan demokrasimiz, ilk ciddi terör eylemi karşısında gerileyip taviz veriyor. Dünya Doğu’yla Batı arasında öfkeyle bölünüyor.

Bizse bombardıman uçaklarının tam teçhizatlı savaşçılarını alkışlıyoruz, libaslarının altından sarkan kuyruğu görmeden...

Şeytanın yenilmediğini, sadece kılık değiştirdiğini fark etmeden...

Araftakiler

Hiç düşündünüz mü niye bazı coğrafyaları “Yakındoğu”, “Ortadoğu”, “Uzakdoğu” diye adlandırdığımızı...

Nereye “uzak”tır bu diyarlar, kime “yakın”dır?...

Tabii ki Avrupa’ya...

Haritaları çizenler, toprakları kendilerine olan mesafelerine göre tarif etmişlerdir.

Oysa Amin Maalouf’un dediği gibi “Japonya’dan bakılırsa Yakındoğu Kaliforniya’dır.”

Türkiye içinse “Ortadoğu”, “Yakındoğu”dur aslında...

Amerika, “Uzakbatı”dır

Bugün, haritaları çizenlerin gözüyle bakıyoruz yakınımızdaki dünyaya bile...

Sadece mesafeleri tanımlarken değil, o mesafelerle ilişki kurarken de Batı’nın gözlüklerini kullanıyoruz.

Ayaklarımızla doğunun topraklarına basarken, yüzümüzü Batı'ya çeviriyoruz.

Doğumuzda kalanlara göre "epey batı"da olduğumuzu düşünüyoruz.

Batı'mızdakilere göre ise, "biraz doğu"da...

Oysa doğumuzdan bakanlar "Uzakbatı"da görüyor bizi, batımızdakiler ise "fazla doğu"da...

Son kriz bir kez daha gösterdi ki, ne batıda Batılı kabul ediliyoruz ne doğuda Doğulu...

Araftayız.

Savaşın alevi günden güne yüzümüzü yalarken çoğumuz, kişisel olarak da yaşıyoruz ülkemizin arada sıkışıp kalmışlığını...

Bir yanımızda kesif bir ortaçağ karanlığı... (Bu tabir bile durduğumuz yeri ele veriyor; doğuda ortaçağ, batıdaki kadar "karanlık" mıydı ki?...)

Öbür yanımızda saldırgan bir "haçlı seferi" mantığı...

İşi kolay, ikisinden birinin yanında saf tutanların...

Bizse, en zorundayız kararların...

Geçenlerde yüzlerce imza ile açıklanan "Savaşa ve Terörizme Karşı Girişim" bildirisinde belirtildiği gibi "terörün gücü" ile "gücün terörü" arasında tercihe zorlanıyoruz.

Ya terörü ya savaşı seçmeye itiliyoruz.

Cihat ve haçlı ordularının arasında, arafta asılıyız.

Oysa, biliyoruz ki cennet vaadiyle kıyam çağrılarını da reddetmeliyiz, cehennem seferberliğini reddettiğimiz gibi...

Teröre de, savaşa da aynı kararlılıkla “Hayır” demeliyiz.

Şiddete zerrece taviz vermeden barışın yanında saf tutmayı becerebilmeliyiz.

İkiz kulelerde can veren masum Amerikalıların yaşam hakkını savunur gibi savunmalıyız, savaş uçaklarıyla bombalanan masum Afganların yaşama hakkını da...

Doludizgin bir felakete koşarken dünya, çareyi savaşta arayan insanoğluna, cennet ile cehennem arasında Araf denilen o kum tepesinden “Durun” diye haykırabilmeliyiz.

Hiçbir kötülüğün yoktan var olmadığını anlatabilmeli, global refahın bayrağını taşıyabilmeliyiz.

Kendi durduğumuz noktaya göre yeniden çizmeliyiz haritaları... olaylara bize dayatılandan farklı gözlerle de bakabilmeliyiz.

Arafta, barışın ve adaletin yanında taraf olabilmeliyiz.

Sam Amca Bizi Niye Çağırdı?

Hani o meşhur afişte Sam Amca, “Seni istiyorum” diye parmağını gözümüze sokar ya, biz de o çağrıya uyduk, sorgusuz sualsiz gidiyoruz Afgan ölüm tarlalarına...

Savaşa girecek 90 kişilik özel birliğin üstün yetenekleri vardır mutlaka, ama buradaki asıl katkının “askeri” olmaktan ziyade “simgesel” olduğu kesin...

Bunu, önceki günkü mesajında Türkiye’ye övgüler yağdıran Başkan Bush da söyledi: “Türkiye’nin desteği, ABD’nin İslamla değil kötülerle savaştığını gösterdi” dedi.

Kimse kusura bakmasın ama, bugünlerde George Bush bana, Çanakkale savaşında İngiliz ordusundaki Hintli Müslüman birlikleri Osmanlı ordusuna karşı savaşa sokarken, onların kahramanlığını öven ve “Meraklanmayın Hilafetin başkenti İstanbul yine Müslüman kalacak” sözü veren İngiliz Başbakanı Llyod George’u hatırlatıyor.

Genelkurmay Başkanı Hüseyin Kıvrıkoğlu, 29 Ekim resepsiyonunda çevresindekilere kara hareketinin yanlış olacağını söylüyor, bu arada Amerikan bombardımanındaki sivil kayıpları eleştiriyordu.

Başbakan Ecevit de, daha bir ay önce “Türkiye’nin Afganistan’a asker gönderemeyeceğini, sadece Afgan muhaliflere askeri eğitim verebileceğini” söylüyordu.

Peki şimdi sormak hakkımız değil mi; ne oldu da Genelkurmay Başkanı’nın “yanlış” bulduğu bir hareket için, Başbakan’ın “Olmaz” dediği katkı yapıldı ve Türk askeri, boyutu ve süresi bilinmeyen bir savaşa sürüldü?

Neden Türkiye karar mekanizmasında yer almadığı, kanıtlarını görmediği ve gerçek hedefini kestiremediği bir savaşa gönüllü yazıldı?

Bu sorunun yanıtını bilmek, savaşa evlatlarını gönderen ve Taliban’ın doğrudan hedefi haline gelen Türkiye halkının en doğal hakkıdır herhalde...

Hükümet bu soruyu “Terörle savaşa gidiyoruz” diye yanıtlıyorsa, terörün kaynağının halen bombalanan topraklarda, halen öldürülen insanlar olduğunu kanıtlamak zorundadır.

“Hadi Memet göreve” çağrısı, tam da operasyonun Avrupa basınında yerden yere vurulmaya başladığı bir dönemde geldi.

Daha birkaç gün önce *Le Monde*, *Liberation* gibi saygın gazetelerde çıkan analizlerde hareket “fiyasko” olarak niteleniyor, ABD’nin yanlış yerleri bombalaması, sivil kayıplarının artması, hareketin uzaması yüzünden uluslararası ittifakın tehlikeye girdiği, buna karşın kısa sürede çözülmesi beklenen Taliban’ın içeride güçlendiği belirtiliyordu.

Hal böyleyken Türkiye'nin, Afganistan'ın bu hale gelmesinde en büyük sorumluluğu olan ülkenin peşinde, diğer bütün müttefiklerden önce cepheye atılmasının mantığı nedir?

Bordo bereli gayri nizami harp birliklerinin bir bataklıkta gerilla savaşı vereceği bir askeri misyon, Somali'de, Bosna'da, Arnavutluk'ta, "Barış Gücü"ne destek amacıyla katıldığımız hareketlerden farklı olsa gerektir.

Şimdi uluslararası teröre karşı nükseden bu alkışlanası hassasiyeti, tarihi bağlarla bağlı olduğumuz Kudüs'ün işgalinde ya da Sabra ve Şatilla'da beş bin masum Filistinlinin katledilişinde göstermemiş olmamızı açıklamak da zor.

Benim aklıma "tamamen duygusal" bir açıklama geliyor gerçi... ama onu da söylemeye utanıyorum.

YENİ ÇAĞ NEREYE?

İnsanoğlu Nereye?

İnsanların belirli yaşgünleri, yıldönümleri gibi, takvimlerin dönüm noktaları da bize nereden gelip nereye gittiğimize ilişkin düşünme imkânı verir.

Yüzyıl sonunda yazılan bu yazıyı, geride bıraktığımız bin yılın, yüz yılın ve de on yılın bende bıraktığı izlere ilişkin sohbetlere ayırmak istiyorum.

Bunlar akademik değerlendirmeler değil, bazen gazete köşesinde rastladığım küçük bir haberden, bazen başımdan geçen sıradan bir olaydan yola çıkarak dikkatinizi çekmek istediğim küçük soru işaretleri olacak.

Bilgisayarın hayatımıza getirdiği yeniliklerden, modernleşmenin kadın erkek ilişkileri üzerine etkisine, çocuk yetiştirme tarzlarımızın değişmesinden, yeni kuşağın özelliklerine değin geniş bir yelpazede gözlemlerimi sizinle paylaşmak ve bir yüzyıl sonu muhasebesine kapı aralamak istiyorum.

Belki bu tartışmalar bizi, bundan sonrasına ilişkin tahminlere de sürükleyebilir. 100 yıl sonra okuyup eğleneceklerle malzeme vermiş oluruz.

İletişim Çağında İletişimsizlik

Şimdi veda etmek üzere olduğumuz 20. yüzyılın başında Almanya'da ilk düzenli şehir içi ulaşım seferleri başlayıp da orta ve alt sınıftan insanlar kenti bir ucundan bir ucuna gezme imkânına kavuştuklarında Alman sosyolog Georg Simmel o korkunç teşhisi koymuştu:

“İnsanlık tarihinde ilk kez iki insan yan yana bu kadar yakın oturup, bedenleriyle birbirlerine dokundukları halde saatlerce birbirleriyle konuşmadan yolculuk yapıyorlar.”

Bir iletişimci olarak beni ilgilendiren, düşündüren, kaygılandıran bir saptama bu...

Bu saptamadan 100 yıl sonra ben de Fransa'da Simmel'inki kadar trajik bir örnekle karşılaştım. Paris'te yaşayan 70 yaşlarında bir İstanbul beyefendisi, 30 yıldır evini temizlemeye gelen bir kadından söz ediyordu. Sonra sıradan bir şeymiş gibi şöyle dedi:

“Biliyor musunuz, onunla hiç tanışmadım. Çünkü ben her sabah saat 7.30'da işe gidiyorum, o ise saat 8.30'da geliyor.”

İnanılmaz gibi görünüyor ama, aradaki o bir saatlik fark yüzünden tam 30 yıl hiç tanışmadan aynı evi paylaşmışlardı. Beyefendinin çıkmasından bir saat sonra o kadın en mahrem dünyasına girmiş, en özel eşyalarına dokunmuş, iç çamaşırlarını ütölemiş ve işi bitince de kapıyı çekip çıkmıştı. Bu kadar çok şeyi paylaştıkları biriyle hiç tanışmamış olmaları vahşi bir yalnızlık hikâyesi gibi geldi bana...

Yüzyılın başında Simmel'in ilk işaretini verdiği iletişim-şimsizliğin doruklarında yaşıyor insanoğlu... hem de "iletişim çağı" adını koyduğu bir çağda...

Aslında yıllardır her sabah, New York'taki ofisinden Pekin'deki bayiye arayıp yüzlerini hiç görmediği büro çalışanlarıyla tele-konferans yöntemiyle toplantı yapan bir meşrubat firması yöneticisinin ya da her gece bilgisayar başına geçip adını bile bilmediği Hollandalı kıza ilan-ı aşk eden Venezüellalı gencin, bu 70'lik beyefendiden farkı olmasa gerek...

İnsanlık tarihinde ilk kez insanlar birbirlerinden bu kadar uzak oldukları halde, birbirlerine dokunmadan "ilişki" kuruyorlar.

Yüzyılda geldiğimiz noktaya bakar mısınız?

Geçen ay çekim için girdiğim bir televizyon stüdyosunda beni görüntüleyen kameranın arkasında kameraman olmadığını fark ettim. Televizyon yöneticileri, tasarruf fikri ile kameramanları atmışlar ve yönetmenlere uzaktan kumanda ile çekim yaptırma yöntemini keşfetmişlerdi.

O andaki halim bana pek komik gözüktü:

Boş bir stüdyonun içinde tek başıma, merceğiyle bana bakan bir objektife laf anlatmaya çalışıyordum.

X Kuşağı

Bu yalnızlığa nicedir aşınayız.

Çocuklarımız, bir süredir uyku öncesi masallarını yataklarının başucuna konan bir teypten dinliyorlar. Oyunlarını bilgisayarda oynuyorlar. Derslerini videodan izliyorlar, kahramanlarını televizyondan seçiyor, sevgilileriyle internette buluşuyorlar.

Bütün bunlar olup biterken bir odanın içinde yapayalnızlar.

Yüzyılın bizi getirip bıraktığı nokta burası...

Onlara “Biberon kuşağı” demek geliyor içimden. 80’lerin ekonomik özgürlüğünü kazanmış, “yuppie” annelerinin “Memelerim sarkar” endişesiyle emzirmeden yetiştirdiği bebekler büyüyüp yüzyıl sonunda ergen oldular.

Daha cinsellikle tanışmadan AIDS’le karşılaştılar.

Doğum kontrol haplarının yaygınlaşması sayesinde özgür seksin kapısını aralayan ebeveynlerinin aksine, tanımadıkları bir virüs yüzünden özgür seksin kapısını çektiler.

Bu korkunun zoruyla, giderek yalnızlığın güvenli ıssızlığını keşfettiler. Şimdi “dokunmadan yaşama”nın “tadını çıkarıyorlar”.

Markete gitmeden, internetten sipariş verip bilgisayar aracılığıyla alışveriş yapıyor, doktorlarına röntgen filmlerini “mail”leyip, uzaktan muayene oluyorlar.

Onlara “X kuşağı” da deniliyor; “ölü kuşak” ya da “ne idüğü belirsiz nesil” anlamında...

En belirleyici özellikleri yalnızlıkları...

Danstan, “bir bele sarılmanın hazzı”nı anlayan büyüklerinin aksine, kulaklarında walkmanle “techno” ritminde tek başına dans etmekten haz alıyorlar.

Sofra başında aileyle birlikte değil, odalarında ekran karşısında veya burgercide ayaküstü, ama mutlaka yalnız “atıştırmayı” tercih ediyorlar.

Gazete okumuyor, “göz atıyor”lar.

DVD’deki filmi zıplayarak izliyor, kitabı sayfa atlayarak okuyorlar.

İnternette gezinirken aynı anda telefonla konuşabiliyor, yemek yiyebiliyor, televizyon izleyebiliyor ve dergilere göz atabiliyorlar.

Uzun sevişmeler yerine üstünkörü “dokunuş”ları, uzun konuşmalar yerine kısa “sunuş”ları seviyorlar.

“İnternette gevezelik” sitelerinden birine girip yaratıkları yeni dili görmelisiniz. Hep bir yere yetişme telaşın-

daymış gibi düşünen, konuşan, yazan bir neslin kendine özgü dilini kuruyorlar:

“Hi” (“Hay” okunur, selam yerine geçer) ile başlayıp “Bye” (“Bay” okunur, veda niyetine kullanılır) ile biten “N’aber” sorusunun “N’olsun” diye yanıtlandığı garip bir geyik muhabbeti...

En çok, kitapçılarda “ünlü roman özetleri” türünden kitaplar görünce onları anımsıyorum. Yüzyılın başındaki-lerin hayata bakışlarını değiştiren kitapların sadece konularıyla ilgileniyorlar.

Sağlıklı yaşıyor, iyi kazanıyor, kolay harcıyorlar... hem parayı hem dostlarını...

Markalarını, okullarını, kariyerlerini ailelerinden, arkadaşlarından, fikirlerinden daha çok önemsiyorlar.

Hayatı “zap”layarak yaşıyorlar.

Bilgisayarlarında olduğu gibi özel hayatlarında da “sörf” yapmayı, derine dalmadan yüzeysel ilişkiler kurmayı, kök salmadan dolaşmayı yeğliyorlar.

Bu “kök salamama” meselesi, Türkiye açısından özellikle önemli...

Geçenlerde bir arkadaşım “Farkında mısın?” dedi, “... hiçbirimiz dedemizin mezarının olduğu kentte oturmuyoruz artık.”

Hrant Dink’in televizyonda anlattığı öykü daha da dramatikti. Her gittiği yeri çiçeklerle bezeyen bir dostunun, son yerleştiği evinin bahçesini çırılçıplak bulunca nedenini sormuş Hrant ve şu yanıtı almış:

“Ne zaman bir ağaç ektim de meyvesini yiyebildim ki?...”

Öylesine köksüz, öylesine göçebe, öylesine gezgin bir toplumuz ki hâlâ...

Yerleşemedik gitti...

Dedelerimizin mezarlarının olduğu yerleri terk ettikten sonra ilkin evimizi, derken işimizi, aşımızı ve nihayet bütün yaşamımızı değiştirdik.

Bütün bunlar yarım asır içinde olup bitti ve hepimizde öyle bir travma yarattı ki hâlâ altından kalkamıyoruz.

“Travma” dedim de aklıma geldi.

Eski dosyalarımda bulduğum bir haber şöyle diyor:

“13 yaşındaki Soner, halası olarak bildiği kişinin aslında babası olduğunu öğrenince şok oldu.”

Bu öyküden yola çıkarak, yüzyıl sonunda cinsel kimliklerimizin ve seks hayatımızın aldığı şekillerden söz etmek istiyorum.

Azz sonra...

“Size Baba Diyebilir miyim Hala?”

Savaş Özdemir, 1982 yılında Samsun’da Meryem adlı bir kızla evlendi.

Henüz 18 yaşındaydı, bir erkeğin vücuduna sahip olduğu halde, ruhen kendini kadın hissediyordu. Bir yıl sonra bir oğulları oldu, ama Savaş artık ne bu evliliği ne de erkek bedenini taşıyamayacağını hissediyordu. Boşandı. İstanbul’a göçüp ameliyatla kadın oldu ve “Yeliz” adıyla “âlem”e katıldı.

Giderken oğlu Soner’i Bafra’daki ağabeyinin yanına yerleştirmişti.

Soner, amcasını “baba”, yengesini “anne” sanarak büyüdü. Bu arada sık sık evlerine gelip kendisini “evlat gibi” seven Yeliz’i de “hala” bildi.

Yıllar sonra okuldaki arkadaşlarından “hala” dediği kadının aslında “baba”sı olduğunu öğrendi. “Baba” dediği adam “amca”sı, “anne” saydığı ise “yenge”siydi.

10 yaşında bir çocuk için ne travma!...

Bugün İstanbul'da öz babasıyla bir "ana-oğul" hayatı sürdüren Soner'in dramı, 20. yüzyılın sonunda vardığımız cinsiyetler karmaşasının en iyi fotoğrafını sunuyor bize...

İnsanoğlunun kendi bedeni üzerinde tasarruf yetkisini özgürce kullanmaya başlaması ve doğanın sınırlarının aşılmasında bilimin imdada yetişmesi sayesinde 21. yüzyıla yepyeni bir cinsel kimlikler haritasıyla giriyoruz. Ve o haritada yolumuzu bulmakta zorlanıyoruz.

Sperm Bankasında Skandal

Geçenlerde *The Mail on Sunday* gazetesi Londra'da iki eş-cinsel erkeğin Amerikalı bir "taşıyıcı anne"den ikiz çocuk sahibi olduklarını duyurdu. 32 yaşındaki Barrie ile 35 yaşındaki Tony'nin biri kız, diğeri erkek olan bebekleri, şimdi "iki babalı" olarak büyüyecekler.

Anneye gelince...

İşte orası karışık... Bilim işini yapıyor, ancak meselelerin ahlaki yanına karışmıyor. O yüzden de insan doğasına yönelik bu türden tıbbi müdahaleler, ciddi "etik mücadeleler"e yol açıyor. Tıp ve biyo-genetik alanındaki deneyler, bu yüzyılda hukukun karşısına çok karmaşık vesayet ve mülkiyet sorunları çıkaracak. Adli hemogenetik merkezleri şimdiden çocuğunun gerçek annesini ya da babasını öğrenmek için DNA testi yaptırmak isteyenlerle dolup taşıyor.

Suni döllenme, tüp bebekler ve sperm bankaları ile doğum üzerine ciddi bir sektör kuruldu. Ama bankacılığın girdiği her yer gibi burada da "mevduatın yanlış değerlendirilmesi" sorunu çıktı. Sorunu ilk yaşayan, New Yorklu bir "beyaz" aile oldu. Erkek kansere yakalanmıştı ve kemoterapi başladıktan sonra spermlerinin bozulmasından endişeliydi. O yüzden tedaviye başlamadan sağlıklı spermleri alıp bir bankaya yatırdı. Hastalık ilerleyince kadın, eşini

kaybetmeden ona bir çocuk vermek istedi. Sperm bankasına başvurarak “mevduatını geri çekti” ve suni dölleme ile hamile kaldı.

Aralık 1986’da çocuk doğduğunda gözlerine inanamadılar:

Kuvözde ıslıl ıslıl gözlerle bir “zenci” bebek yatıyordu.

“Banka” spermleri karıştırmıştı...

Kiralık Rahimler

1980’lerin başında benzer bir kargaşayı Elizabeth Whitehead yaşadı. Eşi kısır olduğu için bir “kısırlık enstitüsü”ne başvuran William Stern, enstitüden kendilerine çocuk doğuracak bir kadın bulunmasını istemiş, onlar da bayan Whitehead’i bulmuşlardı. Parada anlaşılmış ve Bayan Whitehead, bay Stern’in spermleriyle suni olarak dölleme olmuştu. Ne var ki hamilelik sürecinde “teknik bir sorun” çıktı ve “kiralık anne” Whitehead, rahminde “kiracı” olarak bulunan bebeğe “kalben bağlandı”. Bebek doğunca da vermek istemedi. Konu mahkemeye intikal etti ve daha önce Brecht’in tiyatrodaki, Aytmatov’un edebiyatta sorguladığı “annelik hakkı”na ilişkin o zor soru hâkim huzuruna geldi:

“Çocuk döl verenin midir, emek verenin mi?”

Mahkeme bu zor soruyu “para verenin” diye yanıtladı. Anlaşma anlaşmaydı ve “kiracı mal sahibi gibi davranamaz”dı. Bu yorumla, insanlık tarihinde ilk kez bir kadın, doğurduğu çocuğu “sahibine” vermek zorunda bırakıldı.

Hamile Erkekler

Çocuk sahibi olmada “üretim ilişkileri”nin değişmesi ve üremenin cinsellikle bağının koparılması ciddi sonuçlar yaratacak gibi görünüyor. Çocukların, sıcak yataklar yeri-

ne soğuk laboratuvarlarda “peydahlanır olması”, cinsler ve çocuklar arasında kimlik sorunları yaratıyor.

Üstelik 21. yüzyıl daha da fazlasını vaat ediyor:

Sosyolog Elizabeth Badinter, 1980’lerin ortalarında “Biri Diğeridir” adlı kitabında, kadın ile erkek arasında tek bir cinse dönüşmeye doğru giden bir evrimden söz ederek günümüzün “üniseks” modasını haber vermişti.

Bu “tek cinse dönüşme eğilimi”, biseksüel olduğunu açıklayan Madonna, Michael Jackson gibi starlarla ayyuka çıktı. Karşı cinsin yapabildiği her şeyi yapabilme hırsının, erkekleri doğum yapmaya kadar sürükleyebileceği de öngörülüyor. Eğer Badinter’in söylediği gibi “annelik duygusu doğuştan gelmiyor, toplumsal koşullarla biçimleniyor”sa, günümüzün toplumsal koşullarının erkek hamileliğine kapı aralaması mümkün. Bilim adamları, biraz hormon tedavisinden sonra tohumlanmış kadın yumurtasının, rahim yerine karın boşluğunda büyütülmesi ve sezeryanla dışarı alınması sayesinde erkeklerin doğum yapmasını mümkün görüyorlar. Hollywood, en maço starı Arnold Schwarzenegger’i bir filmde “hamile bırakarak” bu rüyayı gerçekleştirdi bile...

Damızlık Nesiller

Tıbbi teknolojiadaki sıçramayla gelen bu yenilik bütün kadın erkek ilişkilerinin doğasını değiştirmeye aday...

Kimi feministlere göre suni döllenme, taşıyıcı annelik gibi yöntemler ve hele kimi kliniklerde denenilen “empriyo transferi” türünden uygulamalar “babaerkil kültür”ün kadının vücudu üzerindeki egemenliğini sağlamlaştırmaktan başka bir işe yaramıyor. Bu yolla erkek kısır bile olsa “ihane-te uğramadan” (yani 3. kişiyle tensel bir temas olmadan) çocuk sahibi olabiliyor.

Badinter gibi kimi feministler ise, bu teknolojik atılımın ataerkil düzenin 3500 yıllık egemenliğine son vereceğine inanıyorlar. Düne kadar “kısır” diye aşağılanan, dışlanan kadınların bu sayede gövdeleri üzerinde söz sahibi olabileceklerini ve istedikleri zaman çocuk yapıp çocuklarının babasını özgürce seçebileceklerini söylüyorlar.

Bu “seçebilme” meselesi, ister istemez akla “damızlık” üretimini getiriyor. Nitekim geçenlerde internette süper modellerin “yumurtaları”, “güzel çocuk meraklıları” için satışa sunuldu. “Çocuğum Cindy Crawford’a benzesin” diyen erkekler, onun yumurtalarını kendi spermleriyle, taşıyıcı bir annenin rahminde buluşturup çocuk sahibi olabilecekler.

Naziler, sakat doğan çocukları öldürüyorlardı. Şimdi çirkin ve sağlıksız olanların elemesi daha önceden yapılıyor. Bu alışverişin “insan neslinin ıslahı için kalite kontrolü” türünden bir ırkçı amaca hizmet etmesi tehlikesi zihinleri meşgul ediyor.

Zevk Molekülü

Desmond Morris’in “Sevmek Dokunmaktır” kitabıyla yetişenlerin, şimdi çocuk yapmanın bile dokunmadan mümkün hale geldiği bu çağı anlamaları zor.

20. Yüzyıla pek mazbut başlayan insanoğlu yüzyılın ikinci yarısından itibaren “cinsel devrim”in cazibesine kapılıp biraz dağıttıktan sonra yüzyıl sonunda yeniden başladığı yere, yani muhafazakârlığa döndü.

60’larda patlayan cinsel devrim bitti. AIDS adlı bir cani virüs yüzünden aşkın tehdit sıralaması değişti. “Cinselliğin karşı devrimi” başladı.

Güvenli seks arayışı tekeşliliği getirdi ve sadakatin çağında “cinsel özgürlük” yerine “kutsal aile” yeniden yükselen değer oldu.

Batı'da porno sinemaları müşterisizlikten kapanırken, daha önceleri evliliği sorgulayan Hollywood, ihanetin cazibesini öldüren, "Öldüren Cazibe" türünden filmlerle yeni muhafazakârlığın bayraktarlığını yapmaya başladı.

1990'larda hamile kalan Barbi'lerle oynayan çocuklar, bir an önce büyüüp evlenerek çocuk sahibi olma düşü kuruyorlar.

Cinsel yönden tutuculuğuyla dikkat çeken bu yalnız neslin macera ihtiyacını internet karşılıyor. AIDS sonrası çağda "sanal ortamda dokunmadan seks" moda oluyor. Uzmanlar, ekran başındakilere "bir başkasıyla sevişiyor-muş hissi veren" ve sanal sevgilisinin dokusunu ve kokusunu hissetmeyi mümkün kılan " zevk molekülü" nün keşfinin yakın olduğunu müjdeliyorlar.

Molekül keşfedilene kadar, sekste "önce güvenlik" arayanlar, televizyonda kırmızı noktaları, telefonda 900'lü hatları, videoda porno teypleri, internette zevk sitelerini ve alışverişte şişme bebekleri tercih etmeyi sürdürecekler.

Insanoğlunun yüzyıl başından bu yana tuhaf bir daire çizip başladığı yere döndüğünü söylemiştik. Görünen o ki değişen teknoloji, beklenen ekonomik ve kültürel değişimi aynı hızla getirmediği için, ilişkilerin şekli değişmekle birlikte özü aynı kalıyor.

Gazetelerdeki "bakire şişme bebek" ilanlarını başka nasıl açıklayabiliriz ki?...

Yeni Yüzyıla Merhaba

İnsanoğlunun 2 milyon yıllık yolculuğunda yeni bir kavşağa ulaştık. Şimdi kafayı kurcalayan soru şu: Bundan sonraki “yol”u biz mi tarif edeceğiz, “yol”u döşeyenlerin çizdiği yolda mı gideceğiz?

İnsanoğlu yorgun bir yılla beraber, sancılı bir yüzyıl ile köhne binyılı da devirdi. Kim ne derse desin, 2000 rakamı, hepimizin yepyeni bir çağ arayışı için keskin bir umut kavşağıdır. Alet kullanmayı becerebilen ilk insan *homo habilis* bugün 2 milyon yaşında... Biz bu 2 milyon yıllık serüvenin son 60-70 yılını yaşayabileceğiz sadece... İnsanoğlunun gezegenimizdeki tarihinin 24 saat sürdüğünü varsayarsak, o 24 saat içinde bir saniyenin üçte biri kadar bile sürmüyor hayatımız... 2 milyon yıllık koca bir maceranın içinde belli belirsiz yanıp sönen ateşböcekleri gibiyiz.

Ancak herhalde bu inanılmaz maratonun en vahşi turunu koşuyoruz. İnsanın insanı öldürme yeteneğinin gö-

rölmedik ölçüde arttığı, silah sanayinin yerküreyi birkaç kez yok edebilecek güce ulaştığı bir dönemdeyiz.

Lakin öldürme kudretine paralel olarak yaşatma yeteneğini de artırıyor insanoğlu... Tarihçilere göre, 1000 yıl önce takvimler 999'u gösterdiğinde ortalama ömür 40 yıl civarındaydı. Yani 2. binyıla girilirken pek az insan torununu görebiliyordu. 3. binyıla girerken, bu süre 70 yıla kadar tırmanıyor. Çetin Altan'ın deyişiyle XIV. Louis'ye kıyasla bugün herhangi bir apartman kapıcısı çok daha renkli bir dünyadan geçiyor.

2001'de Ne Olacak?

Jules Verne, ünlü ütopyası "Aya Yolculuk"u yazdığında tarih 1865'ti. O zaman yazdıkları, "eğlendirici bir hayal" olarak görülmüştü. Bu hayali, 100 yılda gerçekleştirdi insanoğlu... Şimdi güneş sisteminin diğer gezegenlerine seyahat gündemde...

Jules Verne'den yaklaşık 100 yıl sonra, 1968'de bu kez Stanley Kubrick "2001" filmini çekti. Filmde insanın genetik koduna müdahale eden bilinmez bir güçle mücadeleyle görevli bir uzay gemisi vardı. Bu geminin gelişkin bilgisayarı neredeyse bir robot-insana dönüşmüş, gemideki insanlar ise tersine, adeta robotlaşmışlardı. Kusursuz bilgisayar Hal, komut dışı kalınca "yönetime el koyuyor" ve efendisine meydan okuyordu. İnsan ise yarattığı bu Frankenstein'ı yok edebilmek için beyin merkezine sızıp onu öldürmeye çalışıyordu.

"2001" in bu kehaneti de 30 yıl içinde gerçeğe dönüşmüş gibi görünüyor.

Fransız bilim adamları, ilk kez gen nakli yaparak birkaç ay ömrü kalan çocukları tedavi etmeyi başardılar. Genetik mühendisliğindeki bu gelişmeler sayesinde bir canlının DNA'larının değiştirilerek "alın yazısı"nın yeniden

yazılabileceği belirtiliyor. Genetik kodlara müdahale, “kader” inancını kökünden silkeleyecek gelişmeler yaratabilir. Ya da biyo-tıp devrimi, genlerin sırrını çözerek “insanoğlunun kontrolünü ele geçirebilir.”

Bilgisayarın hükümranlılığına gelince...

Orada “korkulan” çoktan başa geldi bile...

Teknolojiye Güven

Bilgisayar, bütün alışkanlıklarımızı, davranış kalıplarımızı, yaşam tarzımızı değiştirmeye başladı. Henüz 50 yaşındaki bir makine, insanoğlunun milyonlarca yıllık evrimle biçimlenen beynine karşı koyuyor ve onunla akıl yarıştıyor. 1994 yılında dünya satranç şampiyonu Kasparov, Pentium 90 bilgisayarıyla yaptığı maçı kaybedince, herkes altı hamle sonrasını görebilen, yorulmayan, stres sorunu yaşamayan ve çabuk karar veren bu cihazın hayatımızın “Yeni Şah”ı olmasından endişe etmişti.

2001’de “teknolojiye güvenmeyin” diyen ve insanoğlunun, kendi yarattığı bilimsel devrimin esiri olmasından korkan Kubrick’in kehanetinin gerçeğe dönüşme ihtimali herkesi kaygılandırıyor. Ancak bu karamsar yoruma katılmayanlar da var. Geliştirdiği yazılım programları sayesinde Amerika’nın en zengin adamı olmayı başaran Bill Gates, “insanlaşmış bilgisayar”ın ürkütücü bir buluş olduğunu kabul etmekle birlikte, bunun her yeniliğe karşı ortaya konulan klasik bir tepki olduğunu, oysa bilgisayarın hayatımızı kolaylaştırıp entelektüel gücümüzü pekiştirecek bir keşif sayılması gerektiğini söylüyor.

Gates, 1995 yılında yazdığı “Önümüzdeki Yol” adlı kitapta, yakın bir gelecekte “işe gelen mektuplarınıza evden bakabileceksiniz” diyordu. Bugün e-posta sayesinde çoğumuz bu lüksün keyfini sürüyoruz.

“Yakında anahtarınızı, paranızı, saatinizi, kredi kartınızı, cep telefonunuzu, fotoğraflarınızı tek bir cep bilgisayarında taşıyabileceksiniz. Dünyanın öbür ucundaki arkadaşınızla briç oynayacak, tatile çıktığınızda hırsızlara karşı gece evin ışıklarını yakabileceksiniz. Nakit değil, dijital parayla dükkânların bilgisayarına ödeme yapabilecek, bilgisayarda istediğiniz müzeyi gezebileceksiniz” demişti Gates...

Beş yıl içinde bunlar da gerçeğe dönüştü.

Time dergisi gelmiş geçmiş bütün alışveriş yöntemlerinizi değiştiren, internetle alışveriş servisi amazon.com’un mucidi Jeff Bezos’u “Yılın Adamı” seçti. Sisteme girip istediğiniz her şeyi ısmarlayabiliyorsunuz.

Müzikte durum daha da ileride... 1996 yılında Massachusetts’te bir medya laboratuvarı, internette “dünyanın ilk evrensel katılım sanat eseri”ni besteledi. Elektronik bir besteci, internete bağlı bilgisayarlardaki akım şemaları sayesinde, katılımcılardan sentetik bir koro oluşturarak interaktif bir “elektronik beyin operası” bestelemeyi denedi. Şimdiden her cümlesini yerkürenin bir başka yerindeki bir senaristin yazdığı “küresel senaryolar” kâğıda dökülüyor. İnsanlık bütün birikimini internet aracılığıyla bir araya getirmeyi deniyor. Ötesini görmediğimiz bir iletişim devriminin eşiğindeyiz.

Yine Işınlama Kazası

İyimser olmak için yeterli neden varsa da temkinli olmak için de var. Hâlâ bilgi akışı tek yönlü ve “az bilenler” tek yönlü bir bilgi akışının pasif izleyicileri durumundalar. Biz, “bilme hakkı”nın önündeki bütün bariyerleri yıktığını sansak da bilgi denetimi hâlâ iktidarların elinde... Yarım asırdır düşünen bilgisayarın peşinde koşan insanoğlu, paradoksal bir şekilde düşünen insanı cezalandırmaya devam ediyor hâlâ... Bizi nereye götürdüğünü kestiremedi-

ğimiz dev bir “enformasyon otoyolu”nun üzerinde son sürat yol alıyoruz. Bunun muhtemel etkilerini ve yaratacağı sorunları tartışarak “yol”u insanlığın hizmetine çevirmek ve teknolojiyi insanlığın hizmetine vermek zorundayız. Yeni yüzyıl, büyük olasılıkla bunun mücadelesi ile geçecek. Bu yapılmazsa teknolojik gelişme, sadece mevcut eşitsizlikleri katmerleştirmeye ve insanın insan ezmesi için keşfedilmiş bütün silahlardan daha etkili bir araca dönüşmeye yarayabilir.

Ve Türkiye, o “muhteşem gelecek”i, Atilla Atalay’ın Mag’da yazdığı türden “2020 tarihli haberler”le karşılayabilir:

“Jüpiter-Gülsuyu mahallesinde Ahmet Güllazer yönetimindeki ışınlama masasından yollanan 10 kişi, karşı istikametteki Sonırza Digitaltürk yönetimindeki 29 kişiyle aynı anda karşı yönde ışınlanınca parçalanarak moleküllerine ayrıldılar.”

Milenyumla Vedalaşırken

Kaç tur daha döndüğünü bilemediğimiz ve sonunu göremediğimiz bir zorlu parkurda geriye dönüp bakamadan, gelecek hesabı yapamadan kan ter içinde sürekli koşup duruyoruz.

Kazanmak için diğerlerinden hırslı olmamız gerekiyor.

Yol boyunca hızlanıp bizi geçenler, takılıp düşenler, kıskanıp çelmeleyenler, yorulup vazgeçenler, yarışı yarıda kesenler, durup seyredenler, sevip omuz verenler çıkıyor karşımıza...

Biz, mütemadiyen koşuyoruz.

Koştukça daha iyi koşmayı öğreniyoruz belki, ama sona yaklaştıkça hızımız da kesilmiş oluyor.

Durup dinlenme şansı yok.

Çünkü yarış ölene kadar...

Aralık ayının son geceyarısı, bu doludizgin koşunun her bir tur bitimini müjdeleyen neşeli bir kampana sesidir.

Her yılbaşı, bir köşetaşıdır hayat maratonumuzun...

Gece saat 24.00'ü vurdu mu o taşın üstüne kurulur, bir maziye, bir istikbale doğru bakarız.

Sanki o an, zaman değildir geçen...

Zaman, asırlara direnmiş bir ulu çınar gibi mütehakim ve mağrur, durur ömrümüzün şeref tribününde...

Ve zaman dururken, o son Aralık gecesinin en müstesna saniyesinde...

... bazen keder, sıkça neşeyle, biz geçer gideriz zamanın önünden...

İçinde doğup büyüdüğümüz, canlar doğurup canlar gömdüğümüz milenyumla vedalaşırken, şöyle çağlar ötesinden başınızı kaldırıp insanlığın uzun koşusuna baktıysanız fark etmişsinizdir:

Bu biten en iyi asrı değildi insanoğlunun...

Toplu imha silahlarının keşfiyle yaşlı gezegenimiz vahşetin en kıyıcısını tanıdı son yüzyılda...

İki cihan savaşında koca bir mezarlığa döndü; nükleer denemelerle sarsıldı; ormanlarını, denizlerini, canlılarını yitirdi, atmosferini deldirdi.

“Medeniyet yarışı” sanılan bu kör yağmada zulmü zulümle yanıtladı o da; dağlarının yanar dudaklarından alev kustu, sularını kâh esirgedi, kâh püskürttü, kabuğunu çatlatıp üstündekileri yerden yere vurdu defalarca...

Gelecek asrın daha iyi olacağına dair bir emare de yok ortalıkta...

Dünyayı ufaltıp nüfusu hızla artan Ademoğullarını birbirine yaklaştıran her bir keşif, aynı zamanda ufalayıp eziyor bizi...

20. Yüzyıl insan denilen vahşi kavmin, yaşadığı geze-gene ve birbirine zulmettiği yüzyıl olarak geçecek tarihe...

Türkiye'ye gelince...

O da bir dağılma telaşında, korkular, baskılar ve yoksulluk içinde karşıladığı yüzyılı, yine korkuları, baskıları ve yoksulluğu fişekleyen bir dağılma telaşıyla nokt alıyor.

Arada kazandığı ivmeden, insanlık ailesinin onurlu bir üyesi olma çabasından eser yok bugün...

Köhne bir garda, medeniyet treninin son seferinden yer kapabilmek için vagona binmeye çalışanlarla onları aşağı çekmeye uğraşanların tuhaf bir itiş kakışı içinde uğurlanıyor milenyum...

21. Yüzyılı ve 3. binyılı bu itiş kakış içinde karşılarken, o trenin yakında bütün yolcuları uygarlığa taşıyacağına ve yeni asrın korkuları, baskıları ve fukaralığı alt edeceğimiz özgür, onurlu ve alabildiğine güzel bir çağ olacağına dair umudumuzu hiç yitirmiyoruz.

Onca acının ve vahşetin içinde insanlığa bu hudutsuz ümidi ve adil bir dünya için mücadele azmini bahşedebilmesi, 20. yüzyılın günahlarını hafifletiyor.

Yaşlı asrımızın son Aralık gecesi neşe içinde yeni bir turun kampanasını çalarken o köşetaşının üzerine oturup bir mazinin karanlığına, bir yarının aydınlığına bakıyoruz.

Görüyoruz ki zamanın çılgınca akışına meydan okuyabilecek şey, daha hızlı koşmak değil, bazen yarışta geri

kalmak pahasına ve düşe kalka da olsa koşunun nedenini ve yönünü sorgulayabilmek, umudu ve direnci hiç yitirmeden iyi koşanlara omuz verebilmek ve her düşüşte yerden bir şey alıp kalkmasını bilebilmektir.

Bunu başarabilirsek, yarışımızı şeref tribününden izleyen zaman bize hak verecektir.

Yeni Sabahların Çan Sesi

İnsanlığın gelecek tasavvuru antik çağdan 20. yüzyıla kadar edebiyatta iyimser ütopyaalar yaratmıştı. 20. yüzyılın başından itibaren ise ütopya-karşıtı eserler (distopyalar) çıktı ortaya...

O güne dek ufkunda yeryüzü cennetleri hayal eden insanoğlu ilk kez istikbalde karanlık bulutlar görmeye başlamıştı.

Tommaso Campanella, ütopyaaların en ünlüsü sayılan eseri “Güneş Ülkesi”ni geçtiğimiz binyılın ortalarında yazdı.

Aydınlık beyinli bu filozofu tarih, insanlığın en karanlık çağına elçi tayin etmişti adeta... “Ben doğacak yeni sabahların çan sesiyim” diyordu.

Avrupa, engizisyon ve sefaletin pençesinde kıvranırken, yoksullukla bağnazlığın her buluşmasında olduğu gibi yine ilk hedef “düşünce” olmuştu.

Akademinin ve kitabın lanetlendiği o çağda özgürlük meşalesiyle ayağa kalktı Campanella... Kör inançlara, yerleşik düşüncelere kafa tuttu. Felsefenin din baskısından kurtulması gerektiğini savundu. Çünkü felsefe aklın ürünüydü, din ise imanın peşindeydi. Bu görüşleri nedeniyle Cizvitlerce sapkınlık ve büyücülükle suçlandı. O da yoksulları ezen krallara ve işkenceci yobazlara karşı ahaliyi ayaklanmaya çağırdı. Ne var ki ayaklanma başlamadan bastırıldı. Campanella ise kaçmak üzere anlaştığı Türk gemisine binmek üzereyken yakalandı. Atıldığı hapishanede günlerce korkunç işkenceler gördü. İşkencecileri onu öldü sanarak bir çukura attılar. Nice sonra dirilip mahkeme huzuruna çıkarıldı. Yargıçlar, savunduğu fikirleri nereden öğrendiğini sordular:

“Bunları öğrenmek için sizin içtiğiniz şarapların 10 misli kandil yağı harcadım” diye cevap verdi.

Kiliseye meydan okumak ve halkı ayaklanmaya kışkırtmak suçlarından hapse mahkûm edildi. Ne af istedi ne insaf... sadece kâğıt ve kalem...

İnsanlığı yüzyıllar boyu aydınlatacak “Güneş Ülkesi”ni, karanlığın en koyu zindanlarında yazdı.

“Güneş Ülkesi”ni Türkçeye çeviren Vedat Günyol’a göre bu kitap, “insanoğlunun mutlu bir yaşama kavuşma isteğinin en temizlikle yazılmış eserlerin başında gelir.”

Burada, günün birinde gerçekleşeceğini düşündüğü toplum modelini ortaya koyar Campanella... Ona göre bütün kötülüklerin ve haksızlıkların kaynağı, insanların bencilliği ve mülkiyet hırsıdır. İsa, bütün insanların yer-

yüzünden ortaklaşa yararlanmalarını istediği halde, mal mülk tutkusu töreyi paramparça etmiştir. Oysa “Güneş Ülkesi”nde kimse kimsenin hakkını yemez, çünkü herkes havariler gibi yiyeceğini ortak sofradan yer... Kitabın son sözü şudur: “Bizim düzenimiz, havarice bir düzendir, ortak yaşamı zevke değil, karşılıklı saygıya dayanmaktadır.”

“Mutlu bir altın çağ olduysa eskiden/ Niçin olmasın yeniden ...”

Campanella'nın hapis hayatı 27 yıl sürdü. 1626'da İspanya kralı ölünce serbest kaldı. 3 yıl sonra da “çanını çaldığı yeni sabahlar”ı göremeden öldü.

“Güneş Ülkesi” ölümünden 14 yıl sonra, 1643'te yayımlandı.

İnsanlık, Campanella'nın müjdelediği “eşit, adil ve özgür” bir toplum idealinin çan sesleriyle yüzyıllar boyu koştu durdu düşe kalka...

Bugün çağlar ötesinden kafamızı kaldırıp insanlığın o büyük koşusuna baktığımızda kimimiz barışa açılan dev bir kapı görüyoruz, kimimiz ise şiddetin kör kuyusunu... Teleskoplarımız gezegenimizin istikbalinde, kimimize puslu bir gökkubbe gösteriyor, kimimize rengârenk bir gökkuşağı...

Lakin ışık şurada:

Bunca yüzyılda ne yaparlarsa yapsınlar, bir “güneş ülkesi” tahayyülünü silemediler hafızalarımızdan...

Ebedi barış düşümüzü öldüremediler.

“Altın çağ”da özgür ve adil bir hayat ideali, bütün kıyamet tellallarına rağmen hâlâ yaşıyor... yaşayacak.

İnsanlık için hiç de az umut değildir bu...

Fahrenheit 451

“Öğle sonu güneşinde zaman uykuya dalmıştı.”

Uzun sürmüş ve giderek şiddeti artmış bir koşturmacının ardından bin yılın ipini göğüsleyen yorgun insanoğlunun arayıp durduğu huzur gizli bu masum cümlede...

Bin yıldır yerküreyi kanla sulayan bütün o vahşi cenk meydanları, sırf o telaşsız öğle sonu güneşinde biraz olsun soluklanabilmek için... O ihtiras yüklü hesaplaşmalar, kalleş pusular, zalim tiranlara karşı biçare ayaklanmalar, yakılan cadılar, kurşunlanan isyancılar, basılan saraylar, birbir entrikanın kol gezdiği borsalar hep bu cümlenin vaat ettiği ütopya uğruna değil mi?..

Yeryüzünde cenneti bulabilme düşü değil mi bütün hayatımızı cehenneme çeviren?...

Muhteris bir asrın tozlu defterini kapatırken aklımda kala kala Ray Bradbury'nin yüzyıl ortasında yazdığı karşı ütopyası "Fahrenheit 451" kalıyor.

Sizin nasıl bir gelecek yüzyıl tahayyülünüz var bilmem; ama Bradbury 50 yıl önce bizi sefil bir baskı toplumunun beklediğini haber vermişti.

Bradbury romanında öyle bir çağdan söz eder ki orada bütün evler yanmaz plastik kılıfla kaplandığından yangın tehlikesi tamamen bertaraf edilmiş, itfaiye örgütüne de yapacak tek bir iş kalmıştır:

"Kitap yakmak..."

Zaten 20. yüzyılda kitaplar kısalmış, özetlenmiş ve tablet haline getirilmiştir. Radyo ve televizyonun yaygınlaşmasından sonra dünya klasikleri 15 dakikalık radyo programlarına dönüşmüştür. Hamlet bir sayfalık bir özet-tir artık... Okullarda felsefe, tarih okutulmaz. Çünkü acelesi vardır insanoğlunun, bu tür zırvayla kaybedecek vakti yoktur. Bütün enerjisini işine vermek zorundadır. Sabah giyinirken durup düşünmesin diye düşmanın yerine fermuar icat edilmiştir. Kitaplarda daha çok resim basılır, sadece mizah ve seks satılır.

Insanoğlu, düşünmektense büyük spor gösterilerini izlemeyi tercih eder. Eleştirmenlere göre kitaplar kirli bir bulaşık suyudur. "Entel" sözcüğü bir karalamaya dönüş-türülür. Çünkü anlayamadığı şeyden korkar insanoğlu ve kitaba düşman olur. Aradığı huzuru, bütün kitapları yak-makta bulur.

İşte romanın kahramanı Montag, kitap yakmakla görevli o itfaiyenin eridir. Gelen ihbarlara göre evleri basar, gaz döküp alev püskürten araçlarıyla kitaplıkla birlikte evleri de

yakarlar. “Fahrenheit 451”, kitap kâğıdını ateş gerektirmeden tutuşturan ısının derecesi, bir anlamda “kızgın” düzenin simgesidir.

Ne olursa, bir kadının kütüphanesini bastıklarında olur. Montag, kütüphaneyi yakmak üzere yere devirirken bir kitap, beyaz bir güvercin uysallığıyla kanat çırparak ellerine iner, titreyen belli belirsiz ışıktaki beyaz tüy gibi bir sayfa açılıp kalır. Montag o telaş içinde tek bir satır okuyabilir:

“Öğle sonu güneşinde zaman uykuya dalmıştı...”

O satır kızgın bir çelikle dağlanmış gibi yanar beyninde... Kitabı korkuyla alıp göğsüne saklar Montag... Evi basılan kadının “lanetli bir Babil kulesi gibi kapandığı evinde” kitaplarıyla birlikte tutuşmasını dehşetle izler.

Bütün gece, aklında o yangını söndürmeye çalışır. Sakladığı kitap, ona yitirdiği bir insanlık mirasını hatırlatır. Ta ki karısı evdeki “yasak yayın”ı itfaiyeye ihbar edene kadar.

Montag kaçır ve direniş örgütüne katılır. Kitapların yakılmasına karşı olan bilgelerin kurduğu bu örgüt, mirasın yok edilmesine direnmek için eşsiz bir yol bulmuştur: Her bir örgüt üyesi, insanlık tarihinin önemli bir eserini ezberler. Örgüt, her kitabın kimin hafızasında bulunduğunu bilir ve bu baskı dönemi bitinceye kadar unutulmaması için bu “kitap-adam”ları korur.

Her adam bir kitaptır artık. Her kitap bir adamdadır.

Isının en yükseldiği, baskının en yoğunlaştığı dönemde bile insanoğlunun direniş gücü kitaplardaki mirası korumaya yeter...

Yüzyıl biterken ve etrafta ısı bunca yükselmişken insan avucunun içinden ısıldayan kâğıtlara bakıp soruyor ister

istemez: “Acaba gezegenimiz bize o huzuru bahşedecek mi? Yoksa bütün mirasımızla birlikte kendimizi ateşe mi atacağız?”

Cevap gelecek asırda: “O mirası biz yok ettik ve ancak yine biz istersek geri alabileceğiz.”

Gen-etik

Hepimiz heyecan içindeyiz.

Bilim “Tanrının dili”ni sökmeye başladı.

İnsanoğlu, kendi alinyazısının yazarı olmaya koşuyor.

Genetik devrim, hem dertlerimizin devasını hem de uzun yaşamın sırrını vaat ediyor.

Ve bizler, “ölümsüzlüğün düşünö gören ölümlüler”, kaderimizin ana rahminde düzeltilebilmesi olasılığını zafer çığlıklarıyla karşılıyoruz.

Acaba erken bir sarhoşluk mu bu?...

Tarih boyunca “teknik” ve “etik” hep birbirini kovaladı. Teknik, hep önce koştu, etik ardından yetişmeye çalıştı. Kuşkusuz şimdi de öyle olacak.

21. Yüzyılın bilimi sayılan genetik mühendisliği, “insanoğlunun kullanım kılavuzu”nu ortaya çıkarırken, etik bunu “kimin” ve “nasıl” kullanacağı sorusuyla çıkagelecek.

1930’larda Amerika’da “Öjeni hareketi” başlamıştı. Bu hareket, arzu edilen genlere sahip olan insanların çoğalmasının teşvik edilmesini, genleri beğenilmeyenlerin çocuk sahibi olmasının engellenmesini savunuyordu.

İyi de “arzu edilen gen”ler hangisiydi ve kimin çoğaltılıp kimin köreltilmesi gerekeceğine kim karar verecekti?

Bu tartışılmadan, Naziler, “genetik ıslah düşleri”yle geldiler ve biyolojik olarak mükemmel nesiller yetiştirme amacıyla faşizmin temellerini attılar.

Onları durdurmak ancak yine bilimin “insani amaçlar”la ürettiği bir tekniğin kullanılmasıyla, “atom bombası”yla mümkün olabildi.

“Ebediyet” düşlerinizi bulandırmak istemem. Ancak konunun dünyada sadece “Yaşasın 80’imizde de âşık olabileceğiz” boyutuyla tartışılmadığını, bu genetik müdahaleye etik kaygılarla ciddi bir muhalefetin var olduğunu hatırlatmakta da yarar var.

Muhalefetin temeli insani bir kaygıya dayanıyor:

Tanrı’nın şifreleri çözülürken, kainatta “ilahi adalet”i yeniden tesis işini kim, nasıl yapacak? “Kader”in anahtarını kim elinde tutacak?

“İnsan Genom Projesi” yeni yeni tartışılmaya başladığında Ankara Tabip Odası, “Etik Bunun Neresinde?” (Ankara, 1997) başlıklı bir kitapla duyarlı tıpçıların sesini duyurmuştu. O kitapta, AÜ, Tıp Fakültesi’nden Dr. Nükhet Büken, “Genetik ve Etik” başlıklı makalesinde tam da bugün sözünü ettiğimiz kaygıları gündeme getiriyordu:

“Bilimsel ilerleme o kadar hızlı ki, bunun doğuracağı sonuçları, bizi götürdüğü yeri yeterince anlayıp değerlendirmeden uygulama tehlikesiyle karşı karşıyayız.”

Peki yaşadığımız “genetik ihtilali” bizi nereye götürüyor?

İnsan bedeninin yapıtaşlarının “ıslah edilerek” yenisinden düzenlendiği bir tahakküm yüzyılına mı?...

“Genetik denetim” ve “genetik ayrımcılık”ın çağına mı?

İşe girerken genetik kodlarımızın sorulduğu, buna göre etiketlendiğimiz, dışlandığımız ya da yüceltildiğimiz bir dünyaya mı?

Alışveriş merkezlerinde, üstün genlerin patent hakkına sahip dev tıp firmalarının “soylu gen standları”ndan alınabilecek “başarmış” insanların genlerinden kopyalanarak üretilecek “sipariş insan” dönemine mi?

Genetik özürülleri ayıklanmış, global bir “insan üretme çiftliği”ne mi?

Dr. Nükhet Büken’in yazısı, bu sorulara yanıt ararken son derece ilginç birkaç örnek olayı tartışmaya açıyor.

Biri şu:

Doğuştan kör bir çift, çocuk sahibi olma isteğiyle genetik danışman olarak size başvurdu. Bir yanda çocuk isteyen bir ana baba, öbür yanda gelecekte karşılaşacağı sorunlar ortada olan bir bebek var. Nasıl bir danışmanlık verirsiniz?

İkinci soru şu:

6 yaşındaki oğlunuzun okulundan çocuğunuzun genetik değerlendirme formunu istediler. Testte çocuğunuzda antisosyal davranışa yol açan bir kromozom yapısı saptanmıştı. Gönderseniz, potansiyel suçlu sayılmasından kor-

kuyorsunuz. Göndermeseniz ileride doğabilecek sorunlardan sakınmak için bugünden gerekecek özel ilgiden yoksun kalacaksınız. Ne yaparsınız?

Üçüncü soru:

50 yaşındaki bir babada Huntington koreası saptandı. Ancak baba, hastalığının ailesine bildirilmemesini istiyor. Oysa 30-40 yaşında belirtileri saptanan ve kısa bir süre sonra ölüme yol açan bu hastalık kalıtımla geçtiği için adamın çocuklarında ölüm riski yüksek. Bir yanda hastanın “sır saklama hakkı”, öte yanda aile bireylerinin “bilgilendirme hakkı” var. Kararınız ne olur?

Elektronik Ortaçağ

Pazar günü Eurosport'ta üç saat Roland Garos tenis turnuvasının tek erkekler finalini izledim.

Ertesi gün de yine üç saat CNN'de Timothy McVeigh'in rating rekorları kıran "final"ini...

İnsan haklarının asrı olacağı vaat edilen 21. yüzyılın şafağında, bir insanın canına kıyılmasının böylesine coşkuyla "kutlanması"ndan ve bu küresel şenliğin seyircileri arasında yer almaktan utanç duydum.

"İnfaz töreni"nin tanıkları izlenimlerini canlı yayında anlattılar:

Oklahoma Bombacısı ne giydi? Son sözü ne oldu? İdam yatağına bağlanınca ne yaptı? Damarına sodyum pentotal zerk edildiğinde gözlerini nasıl tavana dikti? İkinci sıvı

verilip de akciğerinde felç başlayınca nasıl yanakları şişti? Son nefesini verdiğiğinde gözbebekleri nasıl kaydı?

CNN, bir yandan bu ayrıntıları ağız sulandırıcı bir şehvetle anlatan tanıkları verirken, öte yandan da hapis-hane dışında “Geber” yazılı tişörtlerle gösteri yapan idam yanlılarının görüntülerini yayımlıyordu.

Foucault, “Hapishanenin Doğuşu”nda (İmge Kitabevi Yayınları, 1992) 2 Mart 1757 günü Paris’te bir mahkûmun infaz sahnesini anlatır.

Babasını öldürmekten idam cezası alan mahkûm, se-yircilerin doldurduğu meydana getirilir. Cellat, önce kızgın kerpetenle kollarından, memelerinden, kalçalarından, baldırlarından et parçaları koparır. Mahkûm “Tanrım acı bana” diye çığlık atarken, bir başka cellat kerpetenin vücutta açtığı gediklere kaynar yağ, kurşun karışımı bir sıvı döker. O sırada günah çıkarıcılar can çekişen mahkûma haç öptürürler. Sonra mahkûmun kol ve bacaklarına 4 at koşulur ve bunlar ayrı yönlerde doğru kırbaçlanır. Eklemler kopmayınca at sayısı 6’ya çıkarılır. Kollar ve bacaklar koptuğunda mahkûm hâlâ hayattadır.

Final bölümünde mahkûmdan kalan parçalar meydana yakılır ve küller rüzgâra savrulur.

Gördüğünüz gibi azap çektirme yöntemleri son 250 yılda epey sadeleşmiş... Lakin devlet eliyle cana kıyma âdeti ve “ibretlik seyir şenlikleri” hâlâ sürüyor. Çağımızın farkı, “eski meydan şenlikleri”nin TV sayesinde küresel boyutta izlenebilmesidir.

Yani bir tür “elektronik ortaçağ...”

Elbette canı yananlar, McVeigh'in 168 kişinin katili olduğunu hatırlatıp idamın caydırıcılığından dem vuracaklardır. Lakin bir devleti bir katilden ayıran, intikam duygusu gütmemesi, cana kıymamasıdır.

Adım gibi eminim; çok yakında bütün insanlık ailesi bu ortaçağ kalıntısı cezayı yasalarından silip atacak.

Ve bugün biz 250 yıl önceki bir ortaçağ infazını nasıl dehşet içinde okuyorsak, 250 yıl sonra torunlarımızın torunları da günümüzün “tele-infaz”larını aynı hayret ve dehşetle izleyecekler.

Tek Kùltür Tehdidi

Fransız Çiftçiler Konfederasyonu Başkanı Jose Bove, “As-teriks” namıyla anılıyor. Bunun nedeni, Galyalıların Roma imparatoru Sezar’a direniş i gibi, onun da bugünlerde bir başka “işgale”, Amerikan fast-food devlerinin dünya mut-faklarını işgaline kafa tutması...

Bove, bu işgalin sadece Fransız çiftçilerini değil, bü-tün dünyada yerel yiyecek kùltürünü de yok ettiğ i gerek-çesiyle bir McDonalds’ restoranını basıp 67 milyar liralık tahribat yaptı. O, mahkemede yargılanırken, kapıda 35 bin Fransız “McDonalds’ defol” diye bağınıyordu.

McDonalds’, günümüzde “küreselleşme”nin ve “tek kül-tür” tehdidinin simgesi haline geldi.

Dünyanın en büyük cirolu McDonalds' mağazası Moskova'da Puşkin meydanında... Yıkılan duvardan ilk sızanlar hamburgerciler oldu.

McDonalds', Türkiye'ye 1986'da girdi ve 15 yılda 130 restorana ulaştı.

10 yıl geç gelen rakibi Burger King ise, Türkiye'de 100 restoranı aştı. Burger King'in Dünya Başkanı Dennis Matlin, sadece Türkiye'de yılda 40 milyon hamburger sattıklarını belirttikten sonra "Türkiye'nin 5 yıllık bu performansı ile Avrupa, Ortadoğu ve Afrika ülkeleri arasındaki en büyük pazar haline geldiğini" ilan etti.

Pizza Hut ve Kentucky Fried Chicken'in sahibi dünyanın en büyük restoran şirketi, Tricon firmasının Yönetim Kurulu Başkanı Pete Bassi de Türkiye pazarını "muazzam" olarak niteledi. Bu iki marka ile fast-food sektörüne giren Mustafa Süzer'in verdiği bilgiye göre şu an 34 olan restoran sayısı, 3 yıl içinde 100'e çıkacaktı.

Türkiye'ye sandviç, kentleşmeyle birlikte 1950'lerde girdi; 60'larda içine döner kondu.

Böylece sofradan kalkıp ayaküstü atıştırmaya başladık ve son 10 yılda koca bir Osmanlı mutfağını toprağa gömmeyi başardık. Halen geleneksel mutfak, bu eğilime kebab, döner-ekmek ve lahmacunla direniyor.

Damak zevki öldü. Tat alma duygusu, yerini açlık bastırma kaygısına bıraktı.

İnsanoğlu, kendine (yemeğe, sohbete, dinlenmeye, aşka) ayırdığı her dakikadan feragat edip daha çok ve hızlı çalışmaya ikna edilmiş görünüyor.

Ancak iş bununla sınırlı değil...

Dünyayı "başarma hırsı" ve "kazanma arzusu"na pran-galayan anlayış, bir yandan da buna ayak direyen bütün

geleneksel yapıları parçalıyor. Yerel kültürleri silerken, yerine “çağın ritmi”ne uygun bir giyecek, yiyecek, eğlence kültürü koyuyor. Çocuk yetiştirme tarzından alışveriş alışkanlıklarına kadar her alana damgasını vuruyor.

Benetton'un yayımladığı *Colors* dergisi, 2000 yılının ilk sayısında insanlığın geleceğini tehdit eden “tektipleşme” tehlikesine dikkat çekti.

Derginin verdiği örnekler gerçekten çarpıcı:

Dünyada her 5 saatte bir McDonalds' restoranı açılıyor.

Her 24 saatte 110 bin adet jean satılıyor.

200 ülkede gençler, artık sevgililer gününü kendi bayramlarından çok önemsiyor ve o gün sevgililerine, Hallmark'ın hazırladığı kartlarla ilan-ı aşk ediyor.

Çocuklar, Disney'in Mickey Mouse'unu, kendi devlet büyüklerinden çok tanıyor.

1998'de dünyada en iyi iş yapan 20 filmin 19'u Amerikan filmleriydi.

Halen dünyada 300 milyon evde Amerikan müzik kanalı MTV izleniyor. Güneydoğu Asya'da gençler saçlarını Jennifer Lopez veya Meg Ryan gibi kestiriyor.

Nike, atletik amaçla ürettiği pabuçlardan yılda 9.2 milyar dolar kazanıyor ve satılan pabuçların sadece yüzde 20'si atletik amaçla giyiliyor.

Japonya'da Batılı görünebilmek için burun büyüttürme modası yayılıyor.

Bütün dünyada aynı hastalık (AIDS), aynı ilaç (Viagra), aynı içecek (cola), aynı haber kanalı (CNN), aynı haber (Clinton'ın aşk maceraları), aynı maç (Avrupa futbol şampiyonası finali) aynı anda popüler oluyor.

Dünya hızla tek kültüre giderken, biz birörnek hale geliyoruz.

Colors, “Ortak kültür, önceden pişmiş ve ısıtılmış bir savaş. Bizler bu savaşın hem kurbanları, hem uygulayıcılarıyız” diyor. Yerel farklılıkların hızla yok olduğuna dikkat çekiyor.

Fransızlar Asteriks’le direniyorlar.

Bizi Karaoğlan mı koruyacak?

Ramazan Colası

Bir süredir reklam panolarında bir pamuk dede ve ona sevgiyle sarılmış torununun çizgi resmi var. Altında “Herkes birlikte, keyfim yerinde” yazıyor.

Bize mazinin sıcaklığını ve ihmal edilmiş hissiyatları (“büyükbabanın elini en son ne zaman öptün?”) hatırlatan bir reklam bu.

Bir cola reklamı...

Reklamın televizyon filminde de yerel motiflerle süslü bir müzik eşliğinde geniş bir aileyi “herkes birlikte” iftar sofrasında izliyoruz.

Neşeyle oruç bozuyorlar.

Sofralarında kocaman bir cola şişesi var.

Reklamı görünce şaşırmadım desem yalan olur. Çünkü biz bugüne dek global çağın dev markalarını ulusal pazarda

“ayağına dolaşan” yerel takıntılara, geleneksel yapılara, mevcut sosyal ilişkiler ağına sataşmasıyla tanıyorduk. Maazallah, büyüklerimizden gördüğümüzü yapsak “Siz hâlâ annenizin yağını mı kullanıyorsunuz?” diye aşağılanıyorduk.

Piyasada yenilere yer açmak, talep yaratmak için eskiyi kazımak, değiştirmek, başkalaşmak gerekiyordu. (Bakınız: Karşı kaldırıma modern mağaza açan kıza sulanan ve sonunda müşterilerini kaptıran bıçkın, küçük dükkân sahibi reklamı...)

Bunun en uç örneğini, bir başka reklamda, karşı kaldırımdaki hamburgerciye atıştırırken aşçısına yakalanan “tükrük köfteci”de görmüştük. İşin tuhafı aşçı da öğle yemeğini orada yiyordu. “Tükrüklü”nün kasasının arkasında hacı babasının resmi, önünde limon kolonyası vs. vardı; “karşıdaki hamburgerci” de ise standart hizmet...

“Devir değişti, siz de değişin”, “Bırakın şu köylülüğü de dünya ne yiyorsa ondan yiyin” diyordu reklam...

Ama bunu pek bir yukarıdan bakarak diyordu.

Peki şimdi n'oldu da yine “annemizin ramazan sofraları”na oturduk?

Bu reklamın tasarlandığı “beyin fırtınası” toplantısında bulunmayı ne kadar isterdim. Acaba uyanık bir reklamcı, Muazzez Ersoy’un nostalji albümlerini çok satmasını, kaybolmuş mahalle duyarlıklarını anlatan TV dizilerinin rating rekorları kırmasını, eski Türk filmlerinin hâlâ kalplerin vizyonunda olmasını örnek verip böyle bir kampanya mı önerdi? Yoksa reklam veren, bu tür bir “özür kampanyası” mı ısmarladı?

“Yav biz bu piyasaya girdik gireli sizin yerel özelliklerinizi yok saydık, müşteriye tepeden baktık, kırılmamakta

direnen örf ve âdetleri örselemeye çalıştık. Kusura bakmanın” mı demek istedi?

Ya da *“Faziletli belediyelerin tesislerinde şerbetle ve taklit colalarla rekabetten bıktık. Şu mübarek ramazanın yüzü suyu hürmetine kutsal değerlerle barışalım. Uygulanan ambargoyu aşalım”* politikası mı güdüldü?

Kim bilir, belki de küresel siyaset, yerel olanın kendi içindeki farklılıkları fark etti.

Bütün dünyada standart bir politika izleyerek sonuç alamayacağını gördü. Bu tektip dayatmanın onu, kaba saba bir kültürel işgalci görünümüne soktuğunu, piyasada bir “cola-nizasyon” izlenimi doğurduğunu anladı.

Şimdi “glokalizasyon” dönemine giriyor; “global düşün, lokal davran” taktiğini benimsiyor. Uyum gücünü artırıyor, girdiği pazarın şekline bürünebilen bir yapısal esnekliğe kavuşuyor.

Her ülkenin mahalli özelliğine uygun bir strateji geliştiriyor.

Hindistan için vejeteryan köftesi hazırlıyor, Türkiye’de menüye ayran koyuyor.

Global siyaset, geleneğin öyle bir kalemde yok edilemeyeceğini gördü.

Weber’in tahmini gerçekleşmedi; din hafızalardan silinmedi.

Görüldü ki insanoğlu birden yeni yapılara itilip köklerinden koparıldığı zaman panikliyor, içe kapanıyor, geçmişe sığınıyor, direnişe geçiyor.

O yüzden son dönem reklamlarında “köyümün yoğurdu kadar leziz”, “annemin kurabiyeleri kadar tatlı” türünden yatıştırıcılar kullanılır oldu. Dünün akraba birlik-teliğinden (herkes birlikte, keyfim yerinde), hemşehri da-yanışmasından, sosyal devlet imkânlarından mahrum ka-lan, korunmasız ve güvensiz kitlelerdeki panik yatıştırıl-maya çalışılıyor. Tüketiciyi tümüyle maziye hapsetmeyecek, ama yaralarını saracak nispette bir ramazan nostalji-sinin, fonda azıcık ney sesinin kime ne zararı olur ki?...

Cola'nın ramazan sofrasında hazmı kolaylaştırması gibi, bu türden bir reklam stratejisi de global siyasetin haz-mını çabuklaştırmaz mı?

Yeni Hükümdarımız: Piyasamız

Mübarek soyumuzun, sinsice asri bir dinin emrine girdiğinin farkında mısınız?

Tapınağımız, her sabah bir çan sesiyle “ibadete” açılıyor.

Bu amentünün ardından ekrana yapışıp kitlesel bir tapınma töreninin totemi sayılan ışıklı panoya kilitleniyoruz.

Biçare bir putperest gibi kaderimizi arıyoruz, totemin telaşla akıp giden rakamlarında...

Risaleler yerine kırmızı, yeşil oklarda okumaya çalışıyoruz istikbalimizi...

İşlem gören şirket isimlerini imanla zikrederek ve kapanışta hangisinin yükseleceğine dair vahiy bekleyerek tüketiyoruz günümüzü...

Dolar-mark paritesini, günah-sevap dengesinden çok önemseyerek, brokırırlarımıza imamlar kadar itikat ederek

ve paramızı göğsümüzde mukaddes bir muska gibi gizleyerek, nehirlerinden şıkır şıkır akçe akan bir yeryüzü cennetine gitmeyi umuyoruz.

Piyasamız, yeni tanrımız!...

Ona bir mücahit saflığında iman ediyoruz.

Modern çağın tanrısı hiç sıkıntıya gelmiyor. Her şeyin en doğrusunu biliyor. Serbesti seviyor.

O kadar narin, o kadar nazenin ki Kaf dağının ardında azıcık rüzgâr esse hemen hapsirmeye başlıyor.

En ufak sözden, en küçük jestten nem kapıyor, altüst oluyor.

Bir kez altüst oldu mu, o da ortalığın altını üstüne getiriyor.

Nabızı düşüyor, ateşi yükseliyor, öfkeleniyor.

O öfkeyle kurban istiyor. Prenslerini deviriyor, halkını cezalandırıyor; kavmine yoksulluk yağdırıp eziyor kullarını...

O yüzden biz de ürkütmemeye çalışıyoruz onu...

Aleyhine laf söyleyen, "Durun, düşünün" diyeni derhal derdest ediyoruz.

"Durgun"laştı mı, endişeyle gözünün içine bakıyoruz.

Hasta mı oldu, ta Amerikalardan doktor getirtiyoruz.

Aman o sakın olsun, "dalgalanmasın", nabızı düzgün atsın, canlansın diye çırpınıyoruz.

Her programın başına "Onun dediği olur" yazıyoruz.

Yeni tanrımızın görünmeyen mübarek eli bazen şefkatle seviyor müritlerini, bazen hiddetle dövüyor.

Şuursuzca itaat ediyoruz.

Himmetine sığınırsak, bize refah dağıtacağını söylüyor mürşitler... ayinde vaaz dinler gibi dinliyoruz onları ekranda...

Dertlerimizin devası, her hastalığın şıfası onda; biliyoruz.

“Yasa” hâkimiyetinden çok, “piyasa” hâkimiyetine inanıyoruz.

“Özgürlük”, satın alabilme özgürlüğü; “kardeşlik” hissedarlık...

Birer mümin değiliz artık... hissedarız; hisse senedinden oylarımız...

Borsa meclisimiz; tavan yapan liderimiz...

Her gün gazaya koşar gibi koşuyoruz gözde tahviller...

Devirdiğimiz eski putumuz “devlet”in devasa molozuna basarak ve “para”dan başka pusula, “borsa”dan gayri ilahi güç tanımayarak bir uçtan diğerine savruluyoruz.

Piyasa hazretleri, cümlemizi ıslah etsin!

Amin!...

Bir Eylül Günü

Geceyarısı akreplerle yelkovanlar 12 rakamı üzerinde buluştuğunda, bitap görünen esmer bir kadın, İstanbul'un modern alışveriş merkezlerinden birinde 63 saat 53 dakikadır kutsal bir emaneti tutarmış gibi durup dinlenmeksiz dokunduğu lüks arabanın başında fenalaştı. Araba ödüllü "Dokun Bana" yarışmasında ayakta duracak hali kalmamıştı artık... Benzi sararmış, gözaltlarına pençe pençe morluklar çökmüştü. Bütün direncine rağmen bir ara şuurunu kaybedip beyaz eldivenli elini parlak kaportadan çekmiş ve yarışmadan elenmişti.

Kendine geldiğinde başucundakilere "Aldım mı arabayı?" diye sordu. "Hayır" dediler. Haykırarak ağlamaya başladı: "Yapmayın!.. 2 yaşındaki oğlumu, çocuklarımı bıraktım ben o araba için... Ona çok ihtiyacımız vardı."

Büyük kriz onu böyle vurmuştu. Yaralı atlar gibi...

Aynı saatlerde Küçükarmutlu'da bir geceonduda, kızıl bant altındaki gözleri yuvalarına gömülmüş bir genç kız ölümü bekliyordu.

Açlığının 317. günündeydi. Aylardır aynı odada yattığı yoldaşları, saksısında kurumuş fidanlar gibi birer ikişer sökülüp götürülmüşlerdi. Başucunda "N'olur, bir lokma ye, ölme" diye yalvaran kardeşine bir göz etse, vazgeçse hayatla buluşabilir, sevdiklerine kavuşabilirdi.

"Yapamam, vazgeçmenin yükünü taşıyamam" diye düşündü.

Birkaç gün sonra onun 35 kiloluk bedeni de diğerleri gibi arkadaşlarının omuzlarında o kapıdan çıkacak; kardeşi ağlayacak; örgüt, "şehidimiz" diye açıklama yapacak; bakan, "taviz vermedik" diye böbürlenecekti.

Kollarına koştugu ölüm nasıl bir şeydi acaba?...

Geceyarısını geçmişti saatler, takvimler Eylül'e dönmüştü.

40 yaşında bir adam, yatağında o korkunç anı düşünüyordu:

Ölümün soğukluğuyla ayaza kesmiş morgta beyaz bir örtüyü çekip delik deşik bir vücut göstermişlerdi. Omurgaların altından yukarı doğru kanlı çizgiler halinde derin, vahşi bıçak yaraları vardı. Kimisi iki parmağın girebileceği kadardı.

Ürpermiş, daha fazla bakamamıştı. Morgta yatan babasıydı.

Geceyarısıydı.

Dolunayın puslu bir ışıkla aydınlattığı izbede gizlenen bir genç, başdöndürücü otlarla beslenmiş sigarasının dumanını üfledi havaya...

Öğlen bankadan son parasını da çekmeye çalışmış, ama kartını kaptırmıştı. Artık bütün şehir peşindeydi.

“Kaçsam mı teslim mi olsam”ı düşündü yine kendi kendine...

Babası da böyle yoksul ölmüş, 2 kardeşle kendisini öksüz koymuştu. Annesinin bulaşıkçılıktan aldığı para yetmeyince önce çıraklığa, sonra hırsızlığa başlamıştı.

Hapis çıkışı yaptığı ilk “iş”te, polis onu değil, 13 yaşında bir tinerciği yakalamıştı önce...

Şimdi ise, 2 yaşında verildiği Çocuk Esirgeme Kurumu’nda tecavüzden “esirgenememiş” bir sokak fahişesi sorgulanıyordu.

Akrepler yelkovanlarla buluşuyor, sancılı bir Ağustos sessiz sedasız Eylül’e dönüşüyordu.

Gecekondu da yorgun bir kadın, sabah ucuz ekmek kuyruğunda yer kapabilmek için saati kuruyordu.

Senedini ödeyemediği için bürosuna haciz gelmiş bir işadamı intiharı düşünüyordu.

Dekolte giysili 16’lık bir “clupper”, “Ya Laila girişinde kimlik sorarlarsa” diye korkuyordu.

Bir kadın kılpayı kaçırdığı ödül arabasına, bir ana ölüm döşegindeki kızına, iki oğul erken yitip gitmiş babasına yanıyordu.

Takvimler 2001 yılının 1 Eylül’üne dönüyordu.

Dünya, barışın gününü kutlamaya hazırlanırken biz barışın yolunu gözlüyorduk, hep birlikte...

... hiç olmadığı kadar pespaye ve bir o kadar ümitsizce...

Vatan Yahut Siz

80 öncesi gençlik, bir ütopyanın peşinde kendini unutmuştu.

90'lılar ise kendileri uğruna ütopyayı unuttular.

Üniversite sınavının sonuçları açıklandı.

Şimdi tercih zamanı...

Gençler, aldıkları puana göre kendilerine bir istikbal seçecekler ve bilgisayar, onları kendi tercihlerine göre bir geleceğe tayin edecek.

Orada başarı peşinde koşacaklar.

Geçenlerde *Sabah*'ın "İnsan kaynakları" gazetesinde "Gelecek 10 yılın trendleri" yayımlandı. Faruk Türkoğlu'nun hazırladığı sayfada "beğensek de beğenmese de dikkate almak zorunda olduğumuz" eğilimler sıralanıyordu.

Birinci sırada "bireyselleşme" vardı.

Prof. Çiğdem Kağıtçıbaşı'nın araştırmasına göre, bir döneme kadar Türkiye'de gençler "başarı" deyince hem kendini kanıtlamayı hem de -aynı zamanda- aileye ve topluma yararlı olmayı anlardı.

Faruk Türkoğlu, son 10 yılda bu eğilimin değişmeye başladığını ve 1990'lardan itibaren gençlerin tamamen kendini geliştirme yönüne döndüğünü söylüyor. "Kendini geliştiremeyenlerin, ailesine ve topluma da yararlı olamayacaklarından hareketle bu trendi sağlıklı bulduğunu" da ekliyor.

Aslında bu eğilimin ipuçları, 1995'te yapılan bir araştırmada bulunmuştu.

İstanbul Mülkiyeliler Vakfı Sosyal Araştırmalar Merkezi, "Türkiye'de 90'ların Gençliği" başlıklı araştırmada 1078 gence "Türkiye'nin geleceğini nasıl görüyorsunuz?" diye sormuştu.

Gençlerin yaklaşık yarısı (yüzde 46.5) "Ülkenin geleceği kötü" demişti.

Sonra aynı gençlere, "Peki kendi geleceğinizi nasıl görüyorsunuz" sorusu yöneltildi. Bu kez sadece yüzde 11.5'i kötümserdi. Gençlerin yaklaşık yarısı (yüzde 47.7) kendi geleceğine umutla bakıyordu.

Mesaj çok açıktı:

"Ülke batar, ama ben sıyrırım."

Bu tavra "bireyselleşme" denilebilir mi?

Birey, kendi hayatını kendi iradesiyle biçimlendiren insandır. Bu da belli bir bilinç gerektirir. İnsan, bu bilinç sayesinde iradesini kullanıp birey'leşir, özgürleşir.

Oysa modern toplum, “birey” (*individual*) değil, “kişi” (*person*) yetiştiriyor. “Girişimci”, “muhafazakâr”, “yenilikçi” gibi “kişilik tipleri” ortaya çıkarıyor. Ve o kişilikler, insanı özgürleştirmek bir yana, yarıştırmaya dayalı bir kapanın gönüllü bekçilerine dönüşüyorlar.

“Trend” araştırması tam da bunu gösteriyor.

Bireyselleşme adı altında öngörülen gelişme, aslında bireyselleşmeyi değil, sistemin talep ettiği türden bir yırtıcılığı, kendinden başkasını umursamamayı, toplumsal yarar kaygısından vazgeçip paçasını kurtarmayı betimliyor.

Geçenlerde, 80 öncesi devrim yoluna sokağa dökülüp tıp fakültesini bırakmış bir arkadaşım, babasının o dönem kendisine, “Kızım okuluna gitsene, devrimden sonra size doktor gerekmecek mi?” dediğini hatırlıyordu.

Hayri Kozanoğlu’nun “Bizim Kuşak”ta anlattığı gibi, “80 öncesi kuşakta bireysel gelecek planı yok gibiydi. Her şey istendiği gibi giderse işçiler özgür, köylüler mutlu, analar kıvançlı vs. olacaktı da, onlar ne olacaktı? Bu, en azından hiç telaffuz edilmiyordu.”

Oysa şimdi gelecek planları daha çocukluktan çiziliyor ve bütün gençlik dönemi, o kişisel geleceğin inşası yoluna adanıyor.

80 öncesi, “Önce toplum, sonra ben” diyenler ütopyacıydı belki...

Ama ütopyacılar, kendi bacağından asılmış koyunlardan evla değil midir?

“Kafadan Koptum Be Sibob”

GfK Panel şirketi tarafından yapılan bir anket, gençlerin kendi aralarında özel bir dil yarattıklarını ortaya koydu. Araştırma için 11 kentte görüşülen 15-24 yaş arası 1000 genç en çok şu kelimeleri kullanıyorlardı:

“Kanka... sazan... kafayı yemek... kopmak... keklemek... kıl olmak... abidik gubidik... aganigi naganigi...”

Korkarım çoğunuz anlamadınız.

Şimdi bu dil bariyerinin yaratabileceği nesiller arası kopukluk tehdidine karşı müteessir bir tedbir olarak bu kelimelerin manalarını yayımlayacağız:

Kanka: “Kan kardeş”in kısaltılmışı; yakın arkadaş, dost anlamında.

Sazan: Kolayca aldatılan, saf kimse.

Kafayı yemek: Dengesiz davranışlarda bulunmak.

Kopmak: Kendinden geçmek. (“Kafadan koptum” da denir.)

Keklemek: Kandırmak, aldatmak.

Kıl olmak: Hoşlanmamak, gıcık olmak.

Abidik gubidik: Aşna fişne.

Aganigi naganigi: Kuş dilinde, sevişme.

Daha önceki kuşaklar arasında da dilde kopukluk yaşanmıştı, ama herhalde durum hiç sözlük gerektirecek kadar vahimleşmemişti.

Korkarım internet yaygınlaştıkça uçurum hepten derinleşecek.

Bir “chat” sitesine girip sohbete katılmayı deneyin de başınıza geleni görün:

Bakalım, “slm” diye yazılan şeyin “selam” olduğunu, “nbr” yazıp “n’aber” diye sorulduğunu, “ii” harfleriyle “iyiyim” dendiğini, “u?”nun “Ya sen?” manasına geldiğini anlayabilecek misiniz? “Asl?” görürseniz, bilin ki “age, sex, location” soruluyordur, yani “yaş, cinsiyet ve şehir”...

Ve veda faslında “bye” veya “muck”...

Bu tabloya bakıp hep birlikte “Türkçe elden gidiyor” diye feryat etmemiz mümkün; ama sorunun bunu aşan bir boyutu var.

Ben yukarıdaki çoğu kelimenin karşılığını Hulki Aktunç’un “Argo Sözlüğü”nden (YKY, 1998) aldım. Aktunç, sözlükte “argo”yu şöyle tanımlıyor:

“Kendi sosyal çevreleriyle sınırlı yaşayan ve toplumun geri kalan kesimlerinden ayrılmak ve/veya korunmak isteyen, yaşama ortam ve biçimleri birbirine yakın kişilerce yaratılıp benimsenmiş sözcük ve deyimler bütünü.”

Anlaşılan o ki günümüzün gençleri argo-pop-sokak-internet-reklam bulamacından yarattıkları bu özel dil aracılığıyla toplumun geri kalanından ayrılmaya ve korunmaya çalışıyorlar. Bu tuhaf dili, birbirlerini tanımalarını sağlayan bir “parola”, kaçıp saklanabilecekleri bir “sığınak”, başkaları denetlemeden dertleşebilecekleri bir “şifre” olarak kullanıyorlar.

Koca bir isyandan arta kalan yegâne “yeraltı örgütü” bu...

Ayıplamayla, yasaklamayla bu örgütle başa çıkamazsınız.

Yaş ortalaması 24 olan bir ülke 70’liklerce yönetiliyorsa bunun “dile düşme”sini engelleyemezsiniz.

Siz onları anlamamakta direndiniz, sınavlarda süründürdünüz, sevmeyi, sevişmeyi yasakladınız, iş, fırsat eşitliği, konuşma şansı, seçme, seçilme hakkı vermediniz, ülke yönetiminden kovdunuz; işte şimdi onlar da sizi dilden kovuyorlar.

Derinleşen uçurumu doldurmanın yolu, dillerini değil, hallerini “düzeltmek”ten geçiyor.

O zamana kadar, bu dili öğrenerek, uçurumun üstünden karşı kıyıya bir köprü döşemeyi deneyebilirsiniz.

Bu yazıyı okumak iyi bir başlangıçtı.

“Haydi kankalar devam!... Film kopmadan, düzeltilim façayı... Bye... muck...”

Anadolu Adını Değiştiriyor

İsim var, daha kundakta çizer geleceğinizi, hayatınızın yönünü belirler, “Acar”dır mesela, “Ulaş” ya da “İffet”...

İsim var, istikbale yazılı bir mektuptur; “Kader”dir veya “Kısmet”...

Kimi isim ezer sahibini, “İsyan”dır ya da “Onur”; hakkını verebilmek bir ömür ister.

Kimi, boş bir gergeftir; nakşını sahibi işler.

Adlarımızın tarihi, aynı zamanda ümitlerimizin, ihtiraslarımızın, zaferlerimizin, yenilgilerimizin tarihidir.

Ne yaşadıysak, ne yaşayamadıysak, bizden sonrakilerde nelerin yaşamasını istiyorsak, onu bir dua gibi fısıldarız yeni doğmuş bebenin kulağına...

“Savaş” deriz, “Barış” deriz, “Hicran” deriz.

Kemal Zeki Gençosman “Türk İsimleri Sözlüğü”nün önsözünde “Eski Türkler, ismin insan için bir yazgı olduğuna inanırlardı” der; “Çocuğun adıyla, alinyazısı arasında paralellik olduğu varsayıldı.”

Bu yazgıyı değiştirebilmek için, kimi zaman çok yaşamayan bebelerine “Yaşar”, “Dursun” gibi adlar takıp Azrail’i kandırmaya çalışmışlar; kimi zaman “Kemal”, “İs-met”, “Enver” diye adlandırıp büyük adamların yazgısına ortak etmeye almışlardır.

Bugünlerde değişik bölgelerin nüfus müdürlüklerinden sı-zan haberler “dipten gelen bir değişim dalgası”nın taze kokusunu taşıyor bize...

İlk haber Karadeniz’den.

İstatistiklere bakılırsa “Temel-Fadime” fıkralarının çoğ-rafyasında geçen yıl hiçbir aile çocuğuna “Temel” ve “Fa-dime” ismi koymamıştı.

İkinci haber Güneydoğu’dan geldi:

Diyarbakır Nüfus Müdürü’ne göre bölgedeki gençler artık ailelerinin verdiği isimleri beğenmiyorlar, bu isimlerle anılmaktan rahatsızlık duyuyorlardı. Son yıllarda isim değiştiren genç sayısı artmıştı.

“Vasfiye”, “Kıymet”, “Mesih”, “Abdo”, “Hamo” gibi isimler terk ediliyordu. Yerine konanlarsa çoğunlukla şun-lardı:

“Barış”, “Yasemin”, “Ruşen”, “Emir”, “Merve”...

“Adımız yazgımız”sa eğer, bu küçük haber bize şunu gös-teriyor: Anadolu insanı, ismine kazınmış yazgısına isyan ediyor.

Ve ismiyle birlikte o yazgıyı değiştirmeye çabalıyor.

Kuşaklardır taşınıp gelen, kim bilir kaçınıcı dededen artakalmış isimlerin soy kütüklerinden silinmesi az şey midir?

Bu başkaldırının kökeninde ister “Temel fıkralarının yarattığı bezginliği” arayın, ister “Nataşa’larla gelen toplumsal değişimi”, ister “GAP’la değişen bölgesel yapıyı...”

Önemli olan şu:

Anadolu, adını değiştiriyor.

Sadece adını mı?

PIAR’ın “Türkiye profili” araştırması, tanışarak evlenenlerin oranının son 4 yılda yüzde 31’den, yüzde 41’e çıktığını, bekârların yüzde 91’inin de tanışıp anlaşarak evlenmek istediklerini gösteriyor.

Araştırmaya göre görücü usulü bitiyor.

Başlık parası tarihe karışıyor.

Doğum kontrolü uygulayanların oranı yüzde 50’ye yaklaşıyor.

Akraba evliliği yapan çiftler çocuklarının akrabadan evlenmemesini istiyor.

Maziden bıkkınlığın, buna karşı silkinişin ve yeni bir hayat arzusunun sinyalleri tek sütunluk haberlerin satır arasından fışkırıyor.

Ankara’nın hiç değişmeyen isimlerine, değişime direnen güçlerine, bitmez tükenmez çekişmelerine bakıp yarından umudunuzu kesmeyin.

Toplum değişim bayrağını açtı.

Bunun rüzgârı çok yakında Ankara’yı da sallayacak.

Adım gibi biliyorum.

Konuşmak, ıkma, Yatmak

“Sevgililer günü” münasebetiyle, gençlik galerimdeki “aşk szlg”nn sayfalarına bir gz gezdirince, sevdanın kalpten dile yansırken nasıl renkten renge girdiğini görüyorum.

Son 30 yılda “aşka verdiğimiz isimler”, aşkın bizim için taşıdığı manayı ve toplumun aşkı kabulleniş biçimlerini de ele veriyor.

70’lerin başında “arkadaşlık teklif edilir”di.

Aşkını “Dest-i izdivacınıza talibim” (Eski dilde: “Benimle evlenir misiniz?”) diye ilan edenlerin çocukları, ana babalarından kalma bir mahcubiyeti koruyorlardı.

“Aşk”ı “zgrlk” diye tercüme eden Avrupa’nın cıvıltılısı henüz bizim okul duvarlarına vurmamıştı. Bekâret, “kutsal emanet” vasfını yitirmemişti. Anneler, okul

dönüşü kızlarının kulağına, “İffetini korursan en iyi kıs-
meti bulursun” öğüdünü fısıldıyorlardı hâlâ... Hayat bor-
sasında en çok iffetle tahsilin prim yapacağına dair umut-
larını henüz yitirmemişlerdi.

O yüzden sıralar arası gizli mektuplaşmalar çokça
“arkadaşlık teklifi” ile nihayetlenir, bu teklif nadiren okul
bahçesinde kaçamak bir buseye dönüşürdü.

Gece olup da ev tenhalaştı mı, TRT’de “Gece ve Mü-
zik” başlar, melankoli ortalıkta kol gezerdi.

Magazincilere yakalanan şöhretlerin geleneksel sa-
vunması “Sadece arkadaşız”, ola ki o günlerden kalmadır.

Biz gerçekten “sadece arkadaş”tık.

Dönemin simge filmi Aşk Hikâyesi’ydi.

Şarkısı ise “Bir kıvılcım düşer önce... büyür yavaş ya-
vaş... Bir bakarsın volkan olmuş, yanmışsın Arkadaş...”

Sonra 70’lerin ikinci yarısında “ilan-ı aşk” yöntemi, “ko-
nuşma teklif etmek” şeklinde değişti.

Lise koridorlarında “Konuştuğun biri var mı?” soru-
su, bir ağız yoklama alametiydi. İzleyen cümle genellikle
“okul çıkışı beraber yürümek” olurdu.

“Aşk” dediğin de konuşarak yürümekten ibaretti za-
ten... O yüzden Alpay, “Eylül’de gel, okul yoluna...” dedi
mi, herkes kahrolurdu.

Yegâne buluşma ve karanlıkta başbaşa kalma mekânı
olan sinema salonları porno film salgını yüzünden kızlara
kapandığından, mekânsızlık sorunu had safhaya ulaşmış
durumdaydı.

Okul bahçeleri aşka tahammülsüzdü.

Parkların izbelerinde, tek gözle bekçi gözetleyerek
öpüşmeye çalışan gençler görünürdü; “densizlik”ten değil,
“yersizlik”ten...

“Flört” diye bir şeyden söz edilir olmuştı.

Semiha Yankı “Sevmek bir ömür sürer, sevişmek bir dakika” dediğinde gençler al basmış yanaklarla, saatine bakakalmıştı. “Sevişmek” pek dillendirilmezdi çünkü... Şenay’ın “Sev kardeşim”i daha masum bir çağrı gibi gelirdi kulağa...

Ardından 80’lerde “aşk sözlüğümüz”e “çıkma” fiili girdi.

Cumhuriyetin Çikita muz yiyebilen ilk nesli, yarı İngilizce konuşan başbakanlarına özenerek “Go out”u “çık-mak” şeklinde Türkçeleştirdi.

“Çıktığın biri var mı?”, “Benimle çıkar mısın?” soruları dillere yerleşti.

Daha önceleri, (“arkadaş”ken yani) pek “çıkamazdınız”. Çünkü “çıkma” için, (Amerikan filmlerindeki gibi) önce kızın evine “girmek”, ana babasından izin almak, eve geç dönmek, kapı önünde dudağa bir öpücük kondurmak vs. gerekirdi. Biz daha içeri girememiştik ki “çık”abilelim...

Ancak geçen on yıl içinde anneler, iffet sahibi kızlarının iyi kısmet bulup evlenebileceklerine dair umutlarını yitirmişlerdi galiba... Dil bilen ve patronuyla yurtdışı gezilere de “çıkabilen” “prezantabil” bir “executive sekreter” daha çabuk iş bulup daha iyi para kazanabiliyordu.

“Çıkma” böylece kolaylaşıp yaygınlaştı.

Kızlar, “çıktıkları çocuk”tan sıkıldı mı, Ajda Pekkan gibi “Arkanı dön ve çık...” diyebiliyordu artık...

Ve nihayet 90’lar...

Terim, “yatmak”a çevrildi.

Aşk seksle buluştu, ilişki “yataylaştı.” Önce Sezen Aksu, “Yakalarsa ‘muck... muck...’” yapacağını açıkladı, ardından İngilizce tek sorudan ibaret bir şarkı liste başı oldu:

“Benimle yatar mısın?”

30 yıl içinde aşk hayatımız, “arkadaşlarımızla konuşmak”tan “çıktıklarımızla yatmaya” dönüştü.

Tüm sevgililerin “Sevgililer Günü”nü sevgiyle kutlarken, 2000’ler için icat edecekleri sözcüğü merakla beklediğimi belirtmek istiyorum.

HAYAT NEREYE?

İdeolojiler en genelde ikiye ayrılırlar:

Kimine göre insan doğuştan günahkâr ve vahşi yaratılmıştır. Kendi haline bırakılırsa çatışır. Kaosu durdurmak için kitleler haklarını bir egemene devretmelidir. Ancak bu yolla iyilik kötülüğün hakkından gelebilir.

Buna karşıt ideoloji, insanın bembeyaz bir kâğıt kadar saf doğduğuna inanır. Onu iyi ya da kötü yapan, içinde yetiştiği koşullardır.

Ben oldum olası ikinci düşünce sistemine yakındım.

İnsanın özündeki erdeme ve iyiliğin nihai zaferine inandım.

Uzun yıllar hayatı, iyiyle kötü arasında bir ip çekme yarışından ibaret sandım.

Doğduğunda herkesi iyi belliyor insan... Gülümsüyor her gülümseyene... her kucağa gidiyor.

Kötüyü, ancak karşıdan kötülük gördükten, ateşe eli-
ni sürdükten sonra öğreniyor.

20'li yaşlara kadar iyilikle kötülüğün ülkesi, kalın sınır çizgileriyle ayrılıyor birbirinden... Sıkı dostları ve düşmanları oluyor insanın. Onları ölesiye seviyor ya da öldüresiye nefret ediyor onlardan...

30'larında yalanı hakikatten ayırt etmeye başlıyor. İyi sandıklarının hıyanetiyle tanışıyor, sırtında dost işi hançer darbeleriyle; ve en kötü zannettiği şefkatle imdadına yeti-
şiveriyor. Hasımlarının sardığı dost yaraları ezberini bo-
zuyor.

Zaman kanatlanıp da 40'ına yaklaştığında insan, iyiyi kötüden ayıran hudut çizgileri birbirine karışıyor. İyilere nakşolmuş kötüyü ve kötülerin içindeki iyiliği de keşfediyor ademoğlu... Anlıyor ki iyi insan/kötü insan yok; insa-
nın içinde iyilik ve kötülük var,

... kötüyle iyi panzehiri değil birbirinin; kankardeşi...

İyilerle kötüler çekiştirmiyor ipi... İyilik ve kötülük-
ten örülmüş ibrişimin kendisi...

Bunu anlayınca şaşmıyorsun nefretin birden şehvete dö-
nüşmesine; acı girdaplarının içinde hazzın raksetmesine...

Tevazuyla gurur, haysiyetsizlikle onur el ele yürüyor.

İnsan, şuuraltındaki isyankârla sahtekârı, günahkârla tövbekârı bir arada fark ediyor:

Benim, hükmeden ve boyun eğen; zulmeden ve acı
çeken...

Bunca şiddet kadar, onca merhamet de benim esirim...

Minneti nefrete, korkuyu cesarete, zaferi hezimete bulayan benim...

Kundak bezime tıpatıp benziyor kefenim;

Hayatım muhteşem ve sefil, mağrur ve rezil, hayasız ve asil...

Ben, hem örs hem çekicim...

İşte bu keşif kolaylaştırıyor yaşamı...

Anlıyorsun ki toplumlar gibi insanlar da kanlı iç savaşlarına borçlu ilerlemesini...

O zaman, iyileri kötülerden ayırmak gibi nafile bir uğraşı bırakıp -başta kendin olmak üzere- insanların içindeki iyiliğin peşine düşüyorsun; kıymet bilmeyi ve -yine başta kendin olmak üzere- herkesi hoş görmeyi öğreniyorsun.

Tükendikçe pahalaniyor zaman; günler azaldıkça uzuyor.

Saçların gibi, seyreldikçe değerleniyor dostların...

Günahları ve zaaflarıyla da övünüyor insanlar; sevapları ve zaferleri kadar...

Önemli değil kaç kez yenildiğin, önemli olan kaç yenilgiden sonra yeniden doğrulabildiğin...

Bu paramparça ruhlardan, çelişik duygulardan, çatışmanın açtığı yaralardan mucizevi bir ahenk çıkıyor ortaya...

Ki olgunluk diyorlar adına...

Sonra?...

Derler ki yaşıgünü pastandaki mumların masrafı pastaninkini aştığında ve yaşadığın yılların sayısı ayakkabı numarana yaklaştığında...

Yani 40'ından sonra...

... sonrasını çok da bilmiyorum daha...

Belki bugünden sonra söyleyebilirim.

Çünkü bu, 40. Haziranım benim...

Ne mutlu ki hâlâ iyiliğin nihai zaferi mevzuunda iyimserim.

Zaman

Danimarkalı genç senarist Hans Jürgen Lembourn, 1959 yazının başında New York 57. doğu caddesinde bir dairenin kapısını çaldı.

İçeri buyur edildi. Biraz bekledi. Az sonra tanışmak için can attığı, düşlerinin kadını göründü karşısında:

Marilyn Monroe...

Yüzü uykusuzluktan kırış kırıştı; gözleri uyku ilaçlarından fersiz...

“Beklettim, kusura bakmayın” dedi Marilyn.

“ z lmeyin, zamanım çok benim” diye yanıtladı Lembourn...

şaşırdı Marilyn:

“Yıllardır zamanı olan bir adama rastlamamıştım” dedi hayranlıkla; “Benimse her şeyim var, bir tek zamanım yok.”

“Tabii” dedi genç adam, “... Çünkü zaman satın alınamaz, yakalanabilir ancak...”

O gün tam 5 saat konuştular.

Bir hafta sonra pastırma yazının güzel günlerinden birinde, Lembourn'un kaldığı ucuz otel odasının kapısı çalındı.

Gelen Marilyn'di.

Hiçbir şey söylemeden odaya daldı, perdeleri çekti, soyundu ve genç senaristin yatağına girdi.

Ertesi gün Hollywood'un efsanevi starı, bütün işlerini bir kenara bırakacak ve "zaman zengini" sevgilisiyle çöller ve ülkeler aşacağı çılgın, uzun bir yolculuğa çıkacaktı.

Çoğumuz, saniyelerin nasıl hızla akıp gittiğini gösteren kelepçeleri tatilde bile bileğimizde gönüllü taşıyarak, gözümüzü o kelepçenin sabırsız akrebinden, kulağımızı damarımızdaki tik-takların yorucu sesinden bir an olsun ayırmadan kör bir telaşla koşuyoruz, koşmamız gerektiğini düşündüğümüz yolu...

Zamanla yarışıyoruz.

Yolun başında bir an önce büyüme telaşıyla, sonraları ayak dirememize rağmen artan bir tempoda ve sona doğru zamanın nasıl böyle çabuk akıp gittiğine akıl erdiremeden, çokça pişman ve bir hayli küskün bir edayla tüketiyoruz onu...

Biz onu tükettik sanırken, aslında onun bizi tükettiğini fark ettiğimizde vakit çok geç oluyor.

Daha hızlı yaşarsak zamanı öldürebileceğimizi sanıyoruz, oysa hızlandıkça o daha çabuk öldürüyor bizi...

Vakti kötü kullandıkça, vakit de bizi kötü kullanıyor. Zamanla, zamana yeniliyoruz.

Galiba insan bir yaştan sonra fark ediyor, baş edemeyeceği yegâne hükümdarın zaman olduğunu...

O insafsız sarkaç, her bir darbesinde ömrü eksiltiyor çünkü...

Hiçbir barikat, kum saatinin delice akan ince belini tıkamaya yetmiyor.

Sonucu belli bir kavga bu... Yenilgi kaçınılmaz.

Ama zamanla yaşamayı öğreniyor insan...

Zaman, bize yaşamayı öğretiyor.

Zamanla yarışmamak, zamanla barışmak gerektiğini anlıyor.

Onu çoğaltmanın tek yolunun onunla iyi geçinmek ve sevdikleriyle paylaşmak olduğunu öğreniyor.

Zaman, bu sırra erenlerin en yakın dostu oluyor ve kestiği cezadan pişman olmuş bir tanrı gibi, zamanında kendi açtığı yaraları onarıyor birer birer...

Sırrı çözemeyenler ise, o zalim çarkın acımasız dişlileri arasında yitip giden yıllarına dövünerek vedalaşıyorlar hayatla...

Zaman tanrısı “Hiç vaktim yok” diyenleri değil, “Benim vaktim çok” diyenleri kutsuyor.

“... Çünkü zaman satın alınamaz, yakalanabilir ancak...”

Balıkçı

Sayım günü belediyenin tehditlerine boş verip şehrimi terk ettim ve bakir bir sahil kasabasına, güneşle son kez buluşmaya koştum.

Kadehte şarap, közde kestane, teypte rebet vardı.

Göç öyküleri dinledim, çınarlar kadar yaşlı mübadillerden; üzümünden pekmez yapmayı öğrendim.

Dalından böğürtlen yedim, eflatun parmaklarımı hayrat çeşmelerinde temizledim.

Adını lodostan almış köpeklerin yavrularıyla oynadım, gözleri yüzlerinden büyük çocuklarla tanıştım.

Hazan yellerinde taradım saçlarımı; sonbaharla barıştım.

Her köşede “Var mısın” afişleri asılıydı, bizi eve tıkan sayımcıların... Hayta bir firari nasıl omuz silkerse bu tür dolduruşlara, öyle hercai bir keyifle kadeh kaldırdım uzandığım hamaktan onlara; “Varım tabii” diye fısıldadım.

Dün mahpustunuz evlerinizde; bugün marş marş yeniden işlerinize...

Biliyorum Pazartesi hiç münasip değil bu tür bir yazı için, ama yine de size, o Meksikalı balıkçı hikâyesini anlatmadan geçemeyeceğim:

Amerikalı bir zengin, iş seyahati sırasında Meksika'nın küçük bir kıyı kasabasına uğramış. Limanda gezerken, bakmış ağzına kadar balık dolu bir tekne ve içinde keyifli bir balıkçı...

“Merhaba balıkçı” diye seslenmiş, “... Bu balıkları kaç zamanda tuttun?”

“Bir iki saatimi aldı” demiş balıkçı...

İştahlanmış bizim işadamı;

“E, niye biraz daha kalıp daha fazla tutmadın?” diye sormuş.

“Bu kadarı bize yetiyor da ondan” diye omuz silkmiş balıkçı.

Şaşmış balıkçının bu kanaatkârlığına işadamı; “Kalan zamanını nasıl geçiriyorsun peki” diye üstelemiş. Balıkçı, özetlemiş bir gününü:

“Sabahları açılır, biraz balık tutarım. Sonra çocuklarımla oynarım. Öğleyin karımla biraz siesta yaparım. Akşamları amigolarla beraber gitar çalıp şarap içer, geç vakte kadar eğleniriz. Oldukça meşgul sayılırım senyor.”

Gerinmiş Amerikalı:

“Bak” demiş, “... Ben sana yardımcı olabilirim. Bu işe daha çok zaman ayırmalısın. Daha büyük bir tekne bulup daha çok balık tutmalısın. Oradan elde edeceğin gelirle daha büyük tekneler alırsın. Kısa sürede bir balıkçı filosu-

na sahip olursun. Böylece, yakaladığın balığı araçlara değil, doğrudan işleme tesislerine satarsın. Hatta zamanla kendi balık fabrikasını bile kurabilirsin. Kısa zamanda balıkçılık sektöründe bir numara olursun.”

Balıkçı merakla “Bunları yapmak kaç sene alır siniyor?” demiş:

“15-20 yılda halledersin” demiş Amerikalı, “Ama sonrası daha parlak: Zamanı gelince şirketini halka açarsın, hisselerini iyi paraya satarsın, kısa zamanda zengin olup milyonlar kazanırsın.”

“Milyonlar ha” diye tekrarlamış balıkçı. “Eee, sonra?”

“Sonra emekli olursun. Küçük bir balıkçı kasabasına yerleşirsin. İstersen zevk için balık tutarsın. Çocuklarıyla oynar, karınla keyfince siesta yaparsın. Akşamları da arkadaşlarıyla şarap içip gece yarısına kadar gitar çalarsın. Nasıl?... Mükemmel değil mi?”

Biliyorum Pazartesi, hiç de uygun bir gün değil bu tür muhabbetler için, ama bir an olsun durup düşünsenize; “Bütün bu telaş ne için?...”

Arada denize açılıp, çocuklarınızla oynamayacak, dostlarınızla gitar çalıp şarap içemeyecek olduktan sonra onca koşturmanın ne anlamı var?

Hırsla örülü onca yılın vaat ettiği final, halen yanı başımızda duran mutluluksa, bu yarışa ne gerek var?

Bir sayım günü sığındığım dost kasabasında hazan rüzgârları bu soruları getirdi bana...

Kadehte şarap, közde kestane, teypte rebet vardı.

Köşe başlarını tutmuş afişler *var mısın* diye sordular.

Hayta bir firari gibi muzip, kadeh kaldırdım onlara:

“Varım” dedim, “Belki de hiç olmadığım kadar...”

Acının Kanatları

Dostoyevski'nin hayatını değiştiren olay neydi biliyor musunuz?

Kendi idam sahnesi...

Çar'ın baskı döneminde, arkadaşlarıyla bir sohbet grubu kurmuştu. Yakalandı. 28 yaşında idam isteğiyle yargılandı.

Mahkemenin sonucunu beklediği gece hücrelerinden alındı. Ölüm kararı yüzüne karşı okundu. Papaz günah çıkarttırdı. Gözleri kapalı olarak bir direğe bağlanıp müfreze karşısına geçirildi.

"Ateş" emrini beklerken gerçek karar bildirildi kendisine...

Aslında mahkeme 8 yıl hapis vermiş, Çar bunu 4 yıla indirmişti; ama ona ders olsun diye böyle bir gösteri planlanmıştı.

Böylece "ölüm"le tanıştı; oysa bu sefil oyunda asıl keşfettiği şey, "yaşam"dı.

Stefan Zweig'a göre 4 yıl sonra yaralı parmaklarından zincirleri çıkardıkları zaman sağlığı bozulmuş, şöhreti uçup gitmişti, ama kırık dökük bedeninden her zamankinden daha parlak fışkıran tek bir şey vardı:

Yaşama sevinci...

Durumu en iyi anlatan cümle Nietzsche'nindir:

"Hayatı kaybetmenin kıyısına yaklaşanlar, onu daha iyi tanırırlar."

Krizdeyiz. Gemimiz su alıyor!

Daha evvel, mutluluk diyarına doğru pupa yelken yol aldığını düşündüğümüz o emektar vapurun gürültüyle batmakta olduğuna inanıyoruz şimdi...

Halbuki daha önceki sevinç dalgası kadar bugünkü kasvet tufanı da aldatıcı...

Yegâne gerçek şu:

Bu gemi su alıyor.

Batmamak için de yenilenmek durumunda...

Bu gerçeği görebilmek, maziyle yüzleşebilmek, sahip olduklarımızın kıymetini anlayabilmek için bugünkü acıları çekmemiz gerekiyordu.

Zamanla o sancılar olgunlaştıracak bizi... Acının bilgeliği, gözümüzdeki mili çekip alacak.

Göreceğiz ki çare, kafileler halinde suya atlamak değil, gemiyi baştan aşağı yenilemektir.

Umutsuzluk her yanı kuşattığında, umudun vakti gelmiş demektir.

Sözü yeniden Nietzsche'ye bırakalım:

"Bilginin her türü ıstıraptan gelir. Sefahat, duraklamak ve geriye bakmamak eğilimindedir, oysa acı hep ne-

denleri sorar. İnsan ağırlarda incelir. Sürekli kurcalayan, törpüleyen acı, ruhun toprağını altüst eder. Yeni düşünce meyveleri için gerekli havalandırmayı sağlayan da bu altüst oluşturdur.”

Keşke kalemim yaralarınıza ümidin merhemini sürebilecek kadar güçlü olsa...

Keşke şu 20-30 satır dağıtabilse bezginliğinizi; sözcüklerim dertlerinizden azat edebilse sizi...

Bu yazı, bunları yapamasa da şunu söyleyebilir:

Artık finali gördük; infaz mangasının önünden döndük.

Şimdi hayatı daha iyi tanıyoruz. Ona, yeni doğmuş bir bebeğin memeye sarıldığı andaki kadar tutkuyla sarılabiliriz yeniden...

2011 yılı geldiğinde geriye dönüp şöyle diyeceğiz:

“Yıl 2001’di, hiç unutmam; acılarımız o yıl başlamıştı. Her şeyin bittiğini sanıyorduk. Meğer kurtuluşun başladığı tarihmiş.

Acılarımızdan feyz alarak, onlarla kanatlanarak silkindik suskunluğumuzdan... Ayakta durmaya mecali kalmamış köhne bir sistemi değiştirmeye o yıl başladık. Yaralı parmaklarımızdan zincirleri çıkardıklarında yaşama sevincimizi hâlâ kaybetmemiştik.

O sayede kederimizin üstesinden geldik. Ve kaderimizi yendik.”

Tılsım

Geçen geceyarısı “Tılsım” diye bir korku filmi izledim.

Sıradan bir filmdi.

Başrolde, 12. yüzyılda Yakındoğu’yu kasıp kavuran bir cin oynuyordu.

Yüzyıllar boyunca bir tarihi eser içinde “uykuya çekilen” cin, içinde gizlendiği eserin muhteris bir meraklı tarafından satın alınmasından sonra, “içki düşkün” bir nakliyecinin dikkatsizliği sonucu “serbest kalıyor” ve bu kez de günümüz dünyasına kök söktürüyordu.

Filmin dikkat çekici yanı, cinin kurbanlarına zarar veriş biçimiydi.

Cin, normalde insanlara zarar veremiyordu. Kötülük yapabilmesi için muhataplarının kendisinden bir dilekte bulunması gerekiyordu. Yakışıklı bir adam kılığında gezen cin, kurbanlarından “Ne dilediklerini” soruyor ve çoğu zaman kişisel ihtirasların öne çıktığı bu dilekler sayesinde, onlara kendi ölüm fermanlarını imzalattıyordu.

Böylece filmin mesajı da satır aralarından sırtıyordu:

Aslında başımıza gelen fenalıkların müsebbibi iktidar-
daki güçler, toplumsal koşullar filan değil, kendimiziz...

Bitmek bilmez tutkularımız, dizginlenemez ihtirasla-
rımız, vahşi içgüdülerimiz sürekli bizi teslim almaya çalı-
şıyor ve biz onlara boyun eğdiğimizde, cin kılığındaki yı-
kıcı güçler harekete geçiyor.

Çektiğimiz acıların kaynağı bizde yani...

Cehenneme giden yolu döşeyen biziz...

Ölümler, acılar hep kendi eserimiz...

Film, cinin “Bana ne istediğini söyle” buyruğuna direnen
bir “ölümlü”nün onu alt etmesiyle bitiyordu.

Yani “tutkulardan beslenen” kötülük cinini yeniden
tarihe gömen güç, “kanaatkârlık”tı.

Arzuların dizginlenmesi, bizi cehennemden uzak tu-
tacaktı.

Cennetin kapısını üzerinde “feragat” yazılı bir anahtar
açacaktı.

Lakin son karede, cin çağlar ötesinden sinsice gülüm-
sedi yine...

“Güdülerinize hâkim olamazsanız, her an dönmeye
hazırım” dercesine...

Eski hikâye!...

Bütün Drakula’larda, Kurt Adam’larda, vampirlerde,
sinemanın bütün o ucube canavarlarında rastladığımız bil-
dik mesaj...

Thomas Hobbes’tan beri dinleyegeldiğimiz tekinsiz
masal: Aslında doğuştan kötü yaratıldığımız, hayvansal-

doğal dürtülerle hareket ettiğimiz ve bu yüzden kendi kendimizin kurdu olduğumuz masalı...

Bize dışarıdaki şeytanı, kendi içimizde aratma tuzağı...

Adem'den bütün insanoğullarına miras kalan o büyük "ilk günah"ın lekesini temizlemeye çalışan eski bir Kilise şarkısı...

Yaşadıklarımızın sorumluluğunu sırtımıza yıkıp bizlere, şeytani ihtiraslarımızdan utanmamızı, doğal güdülere kapılmamamızı ve nihayet kendimizi köleleştirmemizi vaz eden bayat bir ruhani çağrı...

İçkiyi, aşkı, zinayı, yaratma tutkusunu ve bütün dünyevi zevkleri bize zehreden o koyu taassubun korku dolu kordelaları...

Fakat heyhat!

Adem babadan beridir, kim bilir kaç nesildir onca filme, bunca vaaza, şunca baskıya rağmen kendinden vazgeçmiyor insanoğlu...

Her tılsıma kanıp, her cinden medet umarak, kendine Frankenstein'lar yaratıp gölgesinden korkarak, her gūnahta biraz daha horlanıp yaralanarak da olsa, çağlar ötesinden kendisine gülümseyen "iyilik cini"ni besliyor içinde...

Son nefeste bile "çıkıp gelmeye hazır olduğunu" bilircesine...

Cehenneme Kadar Yolumuz Var

Hıristiyan âleminin ruhani lideri Papa II. Jean Paul, geçen yıllarda yaptığı bir konuşmasında uzun uzun cennetten söz etmiş ve “Cennette seks yok. Oraya gidenler kardeş kardeş yaşayacaklar” diyerek bu dünyanın kahrını öbür dünya umuduyla çekenlerin hayallerini kırmıştı.

Papa, giderek yaşlandığından mıdır nedir bu “cennet-cehennem” işlerini kurcalamaya ve sanki gözüyle görmüş, gidip dönmüş gibi gaipten haberler vermeye bu yıl da devam etti. Geçen hafta ifşa edilme sırası cehennemdeydi.

Cennet konusundaki açıklamanın hayal kırıklığıyla “öbür taraf”ın durumunu endişe içinde bekleyen inananlar, yine şaşırtıcı bir bilgiyle karşılaştılar. Papa, cehennemin gerçek olduğunu, ancak öyle fiziksel bir mekân olmadığını belirttikten sonra, “Ama öyle sanıldığı gibi günahkârları cayır cayır yakan ateşler, gayya kuyuları, kaynar kazanlar ve bu kazanlara ateş yetiştiren veya günahkârlara bin bir türlü işkence eden boynuzlu zebaniler yok” dedi.

Böylece milyonlarca günahkârı ateşler içinde uyandıkları kâbus dolu gecelerden kurtardığı gibi, aynı zamanda bugüne dek çizilmiş yüz binlerce kaynayan kazan karikatürünü ve yazılmış bunca zebani öyküsünü de “birinci ağızdan” tekzip etmiş oldu.

Papa, açıklamasının asıl ilginç bölümünde ise cehennemini bir “ebedi ceza yeri” olarak tanımladı, bu cezayı Tanrı’nın vermediğini, insanın hayattayken benimsediği hal ve tavırlarıyla cezasını kendi elleriyle yarattığını söyledi. “Ebedi ceza”nın nasıl bir şey olduğunu ise anlattı:

“Tanrının yardımının olmadığı bir acı, hayal kırıklığı ve hayat boşluğu...”

Sizin de aklınızdan aynı şey geçti değil mi?

Hadi doğru söyleyin, şeytanlık etmeyin:

Papa’nın bahsettiği şey size de tanıdık geliyor değil mi?...

Haklısınız! Bu tarif, bu dünyada yaşadığımız şeye çok benziyor:

“Acı çekerken Tanrının bir türlü yardıma gelmediği bir hayat boşluğu ve sürekli hayal kırıklığı...”

Sakın bu cehennem dedikleri bizim dünya olmasın?...

Gezegенimizin galaksinin sürgün yeri olabileceği tahminini, aslında Papa’nın bu ipucunu vermesinden çok önce Kuran araştırmalarıyla tanınan Naci Çelik yapmış ve “Gerçek hayat başka bir gezegende. Dünya ise aslında kovulduğumuz yer” demişti; yani Cehennem...

Yerkürenin diplerinde kaynayan ateşin bir türlü sönmek bilmemesine, günahın her köşede kol gezmesine ve çekilen bunca acıya rağmen Tanrının hiç yardıma gelmemesine bakıp bu gerçeği çoktan anlamamız gerekirdi. Papa, “boynuzlu zebaniler yok” derken, herhalde “boynuzla-

nı yok” demek istemişti. Çünkü kazanlarımıza ateş taşıyan o işkenceci zebanileri her gün görmeye alışkındık. Cehennem burasıysa şeytan bizdik.

Şimdi gel de Gündüz Vassaf'ın o nefis “Cehenneme Övgü”sünü (Ayrıntı Yayınevi, 1992) hatırlama...

Insanoğlunun Adem'den beri cennette olmaktansa günah işlemeyi yeğlediğini ve yaşamın değişkenliğini, sıkıcı bir tekdüzeliğe yeğ tuttuğunu söylüyordu Vassaf; “Cennete giriş başkalarının yargılarına bağlıdır” diyordu, “Oysa kişi ile cehennem arasında kimse yoktur. Gözüne girmeye çalışacağımız, yalan söyleyeceğimiz, lütuf isteyeceğimiz ya da adakta bulunacağımız hiç kimse yoktur arada... Cehennem ancak yargılayanlar ve yargılanmayı kabul edenler için kötüdür. Cennetin ve onu yasallaştıranların tersine, cehennem özgür ruhun meskenidir.”

Şimdi anlıyor musunuz, gezegenimizin nüfusunun neden hızla arttığını ve bir türlü kontrol altına alınamadığını... Yerkürenin ve onu çevreleyen ozon tabakasının niye ısınıp delindiğini... Ve bütün bunların bile neden dünyaya göç dalgasını dindirmeye yetmediğini...

Bütün acılara, hayal kırıklıklarına, boş gibi görünen hayatlara rağmen özgür ruhların mekânı bu gezegen...

İşte ondan çok seviyoruz bu cehennemi... Cezamız hiç bitmesin istiyoruz.

Çünkü şairin dediği gibi, “bu cennet, bu cehennem bizim...”

Perhiz

Büyük kentlerin iş merkezlerinde öğle saatlerinde ellerinde birkaç yağsız bisküvi veya küçük havuç parçasıyla bürolarına koştururken görüyorsunuz onları...

Asla doyasıya yemiyorlar, ama hep doyasıya yemeyi düşünerek geçiriyorlar günlerini... Ziyafetler rüyalarını süslüyor.

Baskülleriyle aralarında bir aşk ve nefret ilişkisi var. Her gün tartı cihazının üzerine biraz merak, biraz endişeyle çıkıp onun ibresinde görünen rakama göre günlerini iyi ya da kötü geçiriyorlar. Baskül, giderek yaşamlarının korkulu sınav tahtasına dönüşüyor.

Hep özlemle baktıkları kotlarının kalın kumaşına sığdıramadıkları bedenlerini daracık korselere hapsediyorlar. İncelme arayışlarına vitrin olan taytlarına ve boyuna çizgili elbiselerine tapıyorlar.

“Şişman” sözcüğünden iğrendikleri gibi, artık “toplu”, “toplucu”, “balık eti” gibi kibarlaştırılmış şişmanlık imalarından da nefret ediyorlar.

Yaşamları bir irade savaşıyla geçiyor.

Kalori çizelgeleri, diyet zindanının parmaklıklarına dönüşüyor zamanla...

Nefis bir akşam yemeğinin peşi sıra sofraya ağızlara layık bir tatlı geldi mi topluyor, çarpıyor, bölüyor, sonra sabahki baskül notuna göre ya “Bir seferden ne çıkar” deyip kaşığa davranıyor ya da midelerine taş basıp garsona, “Bana bir elma soydurup getirin lütfen” diyorlar.

İnceliyorlar...

Zaman zaman kızılıyorsunuz onlara...

Ellerinde güzel bir şiir kitabı yerine, “üç ayda 50’n beş kilo nasıl verirsiniz?” başlıklı broşürler görmekten sıkılıyorsunuz. Damak zevklerini ve içgüdülerini, dış görünüşlerine ve sağlık kaygılarına feda etmelerini anlayamıyorsunuz. Kafalarının içinde beyin yerine diyet reçeteleri taşıdıkları için kürdan gibi kalmış şöhretlere özenmelerini, her fırsatta “Kaç kilo verdim” muhabbeti yapmalarını onlara yakıştıramıyorsunuz.

Lakin bir yandan da çoğunluğun, heybetli basenine inat tencere kaşıkladığı bir toplumda mutfaklardan yayılan dayanılmaz kokulara karşı verdikleri irade savaşına ve kendi vücutlarına gösterdikleri özene saygı duyuyorsunuz.

Yemek sonlarında görkemli bir ayva tatlısıyla nispet yapmak yerine, “Peki ben de bir elma yiyeyim bari” diyesiniz geliyor.

Sevgili Coşkun Aral’ın belgesel tadındaki nefis haber programı “Haberci”de izlemiştim, Afrika’nın boyunlarında kocaman halkalarla yaşayan kadınlarının hikâyelerini... Afri-

ka kadını, hem inançları uğruna hem de kendisini güzel-
leştirdiğine inandığı için bu dev halkaları çok küçük yaşta
geçirirmiş boynuna... Ve genç kızlar büyüdükçe halkalar
boyundan çıkmaz olur, zamanla çeneyle omuzlar arasında
bir baskı aracına dönüşür ve bu yüzden boyunda uzama
yaparmış. Yıllar yılı çile çekerek boyunlarında gezdirdikle-
ri bu halkalar sayesinde o upuzun boyunlarıyla ortaya çık-
tıklarında, hem hayranlık hem sevgi uyandırıyorlarmış çev-
rede... Siyah kadını halka halka boğazlayan bu gönüllü esa-
retin tek tesellisi o hayranlık duygusuymuş...

Ya günün birinde, kabileden herhangi bir kadın, bu
esaretten sıkılıp halkaları kesip çıkarmak isterse?...

İşte işin asıl trajik yanı oymuş; çünkü halkalar çık-
arıldığı anda, ömür boyu onlarla yaşamaya alışkın boyun
kemikleri, kafanın ağırlığını taşıyamaz ve kırılırmış.

Ve Afrikalı kadına güzellik karşısında tek bir seçenek
kalırmış: Ölüm...

Ya güzellik ya ölüm!...

İki uyanık amatör kameramanın “Zeki Müren’in son gö-
rüntüleri” olarak satışa çıkardıkları fotoğraf ve filmleri gö-
rünce doğrusu üzüldüm.

Üzüntüm, “Sanat Güneşi”nin fazla kiloları nedeniyle
değildi. Biz onu sesi ve zarafetiyle sevmiştik ve sesi de za-
rafeti de hâlâ hepimizde saygı ve hayranlık uyandırıyor.

Üzüntüm, iki amatör kameramanın, onun bunca yıl
üzerine titredığı ve tüm meraklı gözlerden sakladığı “gö-
rüntüsü”nü, bir küçük sansasyon arayışına ya da üç beş
kuruş paraya satmış olmalarıydı.

Ömrünü insanlara güzel görünme çabasına harcamış
bir insan, hafızalardaki imajını yitirmemek için kendini
yıllar yılı sürececek bir esarete itiyorsa, herhalde ona en azın-

dan bir saygı borcu olan bizler için yapılması gereken onu gizlice “röntgenlemek” olmamalıydı. Bugüne dek bize sadece güzellikler taşıyan bir insanın “son görüntüleri”ni izlerken, kaybolduğunu düşündüğümüz güzellik herhalde onunki değil, bizimkiydi.

O güzellik tanrısının boynundaki yarım asırlık halkayı çekip alıverdik bir günde...

Tılsım gitti... Perhiz bitti...

Düne İnanmak

Komedi Kulübü'nde Uğur Yücel'in "Azınlıkta Kaldık" başlıklı şovunu görmediyseniz çok şey kaybettiniz demektir.

Yücel, olağanüstü sahne hâkimiyetini bu kez unutulmaz bir mazinin hizmetine veriyor ve seyircisini hafızasından tutup dünün İstanbul'unun yitip giden ayrıntılarında gezdiriyor.

Neler yok ki o ayrıntılarda? Kiliselerin camilerle kol kola ibadet çağrısı yaptığı huzur dolu sokak araları... Türk'ü, Rum'u, Yahudi'siyle dünyanın en güzel mozaiklerinden birini sergileyen "gerdanından öpülesi" bir şehir. Yolcularını isim isim bilip, "gelmediler mi?" diye meraklanan Şirket-i Hayriye kaptanları... Palavracının en esaslısı... Delikanlının en fiyakalısı... Aşüftenin en belalısı...

Bir yandan kahkahadan kırılırken, bir yandan özenerek, özleyerek dinlediğiniz anıların çok değil, 25-30 yıl öncesine ait olduğunu düşününce içiniz sızlıyor. Kaç bin yılın mirasının şu kadar kısa bir zaman diliminde böylesi-

ne hoyratça harcanıvermiş olması ve sizin hasbelkader o zaman diliminde yaşıyor olmanız canınızı sıkıyor. Sucuları, palavracıları, kabadayıları, yosmaları, öğle uykusu arasında sinek vızıltıları, “yine bu yıl sensiz içime sinmeyen” adaları, beyaz eldivenli trafik polisleriyle toprağa gömülen bir kültürün ardından umarsızca ağıt yakıyorsunuz.

Dünün ardından hâyıflanmak sıradan bir nostalji hissterisi olmaktan çıkıyor, bugüne yönelik bir öfkenin kapısını aralıyor. Yarını kurtarmanın hesabına dalıyorsunuz ister istemez... Yitik bir maziye, istikbale dönüştürmenin telaşına düşüyorsunuz...

Beatles'ın o unutulmaz bestesi “Yesterday”de de söylediği gibi: “Dün, bütün dertler ne kadar da uzak görünüyordu”.

Peki, bugün başımızın üstünde sallanıp duran bu gölge de neyin nesi?

Selçuk Erez, son kitabı “İstanbul Nerededir?”in önsözünde “Hiroşima’yı atomun, Varşova’yı Hitler’in, Kobe’yi zelzelenin, Pompei’yi Vezüv’ün mahvettiğini” yazıyor ve “İstanbul’u da yoğun görgüsüzlük yiyip bitirmektedir” diyor.

Ben geçen hafta Taksim’de o görgüsüzlüklerden biriyle karşılaştım. Apartman boyu bir bez afiş, gelip geçenlere “Hey sen” diye laf atıyordu: “... üzerindeki taklit olduğu buradan bile belli...”

Sloganın altında suratsız bir yüz burun kıvrıyordu Taksim Meydanı’na doğru... Meydandan geçenler bu küstah surata baktıkça paçalarına dolanan “taklit” kotlardan utanıyorlardı belki... o afişin kendisinin bile esaslı bir taklit olduğunu fark etmeden...

Neyse ki, sonra Umur Talu yazdı da yüreğime su serpildi: Mümkün müydü acaba dün, yani mesela 1 Mayıs

1977’de öyle bir afişi o meydanın başköşesinde sallandırmak?...

Nasıl devam ediyordu Beatles’ın şarkısı?

“Ansızın gördüm ki; o eski halimin yarısı bile değişti...”

Tuhaflığa bakın ki, Uğur Yücel’i izlediğim ve o afişi gördüğüm hafta aynı zamanda Türkiye’nin Gümrük Birliği’ne girdiği haftaya tekabül ediyordu ve yine aynı hafta “Yerli Mallar Haftası”ydı.

Yine çok değil, çeyrek asır önce ekonomik savaş deyince borsa spekülasyonu değil, tasarruf anlaşıldı ve yerli mallar haftalarında Taksim’in dört bir yanına “Yerli malı milli servetin menbaıdır” türünden yazılar asılırdı. Okullarda da bize “Yerli malı yurdun malı / Herkes onu kullanmalı” türünden tekerlemeler ezberletilirdi. O zamanlar Uğur Yücel’in anlattığı kentte, yani görgüsüzlüğün yiyip bitirmediği İstanbul’da yaşayanlar için Avrupa mallarına ulaşabilir olmak değil, yerli malı kullanmak bir iftihar vesilesiydi. Kendi üretiminden gururlanmaya alıştırılan o çökük genç topluma kimse tepeden bakıp, “Hey sen, pondakinin taklit olduğu buradan bile belli” diye hitap edemezdi. Lakin artık Gümrük Birliği ile Avrupa’ya entegre olan toplumumuzda vitrinlere, “Avrupa malı uluslararası servetin menbaıdır” yazamayacağımızdan, bu türden “alafrangalık”lara tahammül etmek zorundaydık.

Çünkü yerli malları da, beyaz eldivenli trafik polisleri ve kibar Şirket-i Hayriye kaptanları gibi “dün”de kalmışlardı ve dün Beatles’ın şarkısına eşlik ederek “Düne inanıyorum” diyenler tarihe karışmışlardı. Tıpkı Beatles gibi...

John Lennon da 1968’in kapanış nutkunda, “Rüya bitti, her şey aynı kaldı” dememiş miydi?

İşte o yüzden Beatles'ın son albümünün satış rakamları yapımcıları hayal kırıklığına uğrattı. Şu çağda "Kuş Kadar Özgür" başlıklı bir albümün satış şansı ne olabilirdi ki?...

Bugün, düne inanmak, yarına ihanet sayılıyordu çünkü...

Oysa yarın, düne inananların, bugün verecekleri kavgayla kurtulacaktı.

Dilsiz

Ankara-Istanbul uçağındaki koltuğuma kurulmuş, hem aprondaki hazırlığı izliyor hem de uçağın hoparlöründen yayılan Elton John'un "Daniel"ini dinliyordum.

Kılık kıyafetinden "Alamancı" olduğunu sezdiğim orta yaşlı bir adam, uzun koridoru kararlı adımlarla geçti ve yanıma yaklaşp hoparlörü işaret ettikten sonra öfkeli bir ses tonuyla, "Bu rezaleti mutlaka yazmalısınız" dedi:

"Biz zaten yıl boyu Almanya'da bu gâvur müziklerini dinleyip kahroluyoruz; memlekete gelince kendi uçağımızda da bunları dinletiyorlar bize... Gâvurun uçağında Türk müziği çalınıyor mu ki, biz bunları çalıp duruyoruz?"

Tartışamayacak kadar yorgundum.

Üstelik "Daniel"i kaçırmak da istemiyordum. Batı'da yaşayan bir Türk'ün Batı müziğine tepkisini, Türkiye'de yaşayan bir Batı müziği dinleyicisine aktarması yeterince karmaşık bir durumdu zaten... "Haklısınız, ama burada da

bütün radyo ve televizyonlar sabahtan akşama kadar Türk müziği çalıyor. Kaldı ki, Türk müziği dediğinizin çoğu da gâvurun müziğinin Türkçe sözle söyleneni...” diyebildim.

O an aklıma, Ankara Film Festivali’nde ödül alan o nefis kısa film geldi. “Dilsiz” adlı bu film, Almanya’da yaşayan yeni kuşak Türk sinemacılarından Mehmet Kurtuluş’un imzasını taşıyordu.

Filmde değişik kılıklarda genç insanlar bir tren garında toplanıyorlar. Her birinin farklı bir ülkeden geldikleri anlaşılıyor. Her biri geldikleri ülkenin dilinde konuşuyor; birinin Italyanca selamına diğeri Fransızca karşılık veriyor, bindikleri kompartımanda ortak bir dil bularak anlaşmaya çalışıyorlar.

Filmin bu noktasında, trenin koridorunda kılık kıyafetlerinden Türk oldukları hemen belli olan iki erkek belirliyor ve bizim grubun bulunduğu kompartımanın önünden geçerken, içerdekilere bakıp “Gâvur bunlar” diye laf atıyorlar.

Filmin asıl darbesi final sahnesinde:

Gümrük polisi, vize kontrolü için tek tek herkesin pasaportlarını iade ederken, pasaportlar kazara yere düşüyor. Ve sürpriz: Bütün pasaportlar ay-yıldız damgalı...

Küçük bir kız, pasaportlara bakarken “Aaaa, hepimiz Türkmüşüz” diye bağıyor.

Yurtdışındaki Türkiyeliler ağır bir kimlik krizini 3. kuşağa taşıyorlar da, Türkiye’de durum farklı mı sanki?

“Yabancı”ları yakan bir tek Almanlar mı?

Aynı pasaportu taşıyan, kaç tür insan olduğumuzu ve her birimizin birbirimizle bir arada yaşamak ve anlaşmak

için ne kadar büyük güçlük çektiğini fark etmiyor musunuz?

Geçenlerde bir dostum, “Bu ülkede ülkenin tarihini ve toprağını çok iyi tanıyan, dilini iyi konuşan bir yabancı gibi hissediyorum kendimi” diye dert yanıyordu.

Kimin gerçekten yerli, kimin yabancı olduğunun birbirine karıştığı bir iklimde, dura kalka ilerleyen ve bilmediğimiz bir yöne giden tuhaf bir trenin içinde mecburi bir yolculuk yapar gibiyiz.

Tesadüfen buluştuğumuz vagonlarda farklı dillerden konuşmalar yaparak birbirimizi anlamaya çalışıyoruz.

Anlayamıyoruz.

Sonunda “dilsiz” oturup yabancı gözlerle süzüyoruz birbirimizi...

Yerli yolcularla yabancı diyarlara doğru süzülüyor tren...

Ve biz “dışarıyı” seyrediyoruz.

Paşa, İtaat ve Hoşgörü

Silik bir tiyatro salonu, belediye otobüsü kadar kalabalık bir sahne, karmakarışık bir organizasyon, sıkıcı veda konuşmaları, ilkokul müsamesesi düzeyinde şiirler, bayrağa sarılı tabut, resmi tören, kimin ne dediği, ne yaptığı belli olmayan bir kargaşa...

Ve tabutun önündeki fotoğrafından, “Ben size böyle mi öğrettim” dercesine gülümseyen bir Zeki Müren...

Yaşamı boyunca çıktığı her sahneye şıklığı, zarafeti, renkliliği taşımış bir sahne ustası, son sahnesinden böyle mi uğurlanmalıydı?

Türkçeyi ibadet eder gibi konuşan adama, o başı sonu belirsiz nutuklarla mı veda edilmeliydi?

“Bıldırcın Yağmuru”nun şairi, tabutu başında okunan o beylik şiirlere layık mıydı?

Türkiye’nin en renkli siması, böyle koyu gri bir törenle mi yolcu edilmeliydi?

Sanat Güneşi'nin cenaze törenini izleyince insan gördüğü çelişkilere şaşıyor:

Bir yanda Osmanlı'nın eski başkentinin ulvi havası... Bir yanda albayrağa sarılı tabutta bir "devlet sanatçısı"... Ve öte yanda çağlar boyu eşcinsellere vebalı muamelesi yapmış bir toplumun omuzları üzerinde mezarlığa taşınan Bodrum'un "Zeki Paşa"sı...

Bu karmakarışık tabloda, yaşadığımız toplumsal kaosun izleri olduğu kadar, Zeki Müren'in iç dünyasından yansıyan kargaşanın da rolü var.

Cenazesine kadar uzanan bu ikilem, aslında Zeki Müren'in tüm yaşamına damgasını vurmuştu.

Alabildiğine isyankâr görünümünün altında olağan-üstü itaatkârdı...

Cinsel tercihlerinden giyim kuşamına, müzikal yorumundan sahne tekniğine kadar hayatını "farklı olmak" üzere kurmuştu, ama farklılığa tahammülsüz "halkına" hiç toz kondurmaz, (Huysuz Virjin hırçınlığının aksine) se-yircisini incitecek en ufak bir söz söylemekten çekinirdi.

Tanrının lanetlediği bir kavme mensup olduğu halde, Tanrının adını dilinden düşürmez; resmi kültürel söyleme karşı sivil bir alternatifin öncüsü sayılmasına karşın "Paşa" lakabıyla anılır; daima otoritenin şiddetine maruz kalmış bir cinsel tercihe sahip olmasına rağmen servetini orduya ve eğitime bağışlardı.

Türkiyeli eşcinsel ve lezbiyenlerin dergisi Kaos GL, birkaç ay önce Zeki Müren'in bir eğitim vakfıyla orduya yüzer milyar bağış yapmasını eleştirirken, "Eşcinselliği bir hastalık olarak gören ve aşağılayan eğitim ve ordu kurumlarına bir eşcinselin ne gibi bir borcu olabilir?" diye soruyor ve bunu "efendi-köle ilişkisi"yle açıklıyordu.

Kırk beş yıl süren sanat macerasında, Zeki Müren otoriteyle çatışma yerine uzlaşmayı tercih etmişti. Bu sayede sahnede mini etek giydiğinde tutuklanıp götürülmemiş, iktidarın sürekli iltifatına mazhar olmuş ve sonunda devlet töreniyle gömülmüştü. Bu yarım asırlık uzlaşma süreci içinde karşılıklı tavizler verilmişti: Zeki Müren, kamuoyunun ve iktidarın zihnindeki bazı önyargıları törpülerken, kendine bahşedilen bu “hoşgörü” karşılığında topluma ve otoriteye karşı zarif bir itaati elden bırakmamıştı.

Arkasından Genelkurmay Başkanının dahi gözyaşı dökmesi, cenazesine Cumhurbaşkanı’nın çiçek göndermesi bundandı.

Sigmund Freud “Sanat ve Sanatçılar Üzerine” adlı yapıtında, tarihin en ünlü sanatçılarından iç dünyalarını çözümlemeye çalışırken, özellikle Leonardo da Vinci’nin üzerinde durur ve “Ancak onun gibi bir çocukluk yaşamış biri Mona Lisa’yı yaratabilirdi” der.

Freud’a göre, Leonardo da çoğu eşcinsel gibi annesine duyduğu aşırı sevginin etkisinde büyümüş, sonra da bir dükün yanına sığınarak yaratıcı ve sevimli bir sanat yaşamına başlamıştır. Freud bu durumu açıklarken, dükün otoritesine sığınma isteğinin “Leonardo’daki baba boşluğundan kaynaklandığını” söyler. Oadaki Tanrı sevgisini de baba otoritesiyle ilişkilendirir.

Otoriteyle kurulan bu bağ, aslında (anneyle yaşanan yasak sevinin yarattığı) bir suçluluk duygusunun telafisidir.

Bu psikanalitik yaklaşım, belki Zeki Müren’in yerleşik düzenle kurduğu ihanet ve sadakat ilişkisini açıklamaya yetmez; ama bize karmaşık iç dünyaların dışarıya nasıl farklı pencereler açtığı konusunda düşünme fırsatı verir.

Belki böylece Zeki Müren'i anlamaya çalışırken, kendi ruhsal ve toplumsal dünyamızı keşfeder ve Türkiye'nin ilk sivil paşasının, devlet töreniyle gömülmesinin ardında yatan toplumsal sırrı da çözümleyebiliriz.

AŞK NEREYE?

Kadınım!...

Köhne bir yük katarı gibi ayak parmaklarımızı ezerek önümüz sıra geçen bu yorgun asır, bizim asrımız değildi.

Korkarım, tozu dumana katarak pürtelaş gelen yenisi de o imanla beklediğimiz ahengin asrı olmayacak.

Raylar üstünde alelade bir tımarhane bu...

... tıklım tıkış vagonlarında vahşi bir itiş kakış; dumanında genzi yakan bir ihtiras kokusu...

Şüphesiz zamanla bu cinnet de ufukta yitip gidecek; lakin bizim için başka katar yok ömrümüzün içinden geçecek.

Görünen o ki kadınım, seninle biz, “hayat” denen bu metruk peronda, üzerinde adres yazmayan mektuplar gibi bekleşip aşkımızı acılardan damıtarak yaşlanacağız.

Öyle bir çağdayız ki insanoğlu geçen asır düşünüyordu gördüğü “denizler altında 20 bin fersah” yolu kat edip “arzın merkezine” yaklaştıkça, uzaklaştı insanlığından...

Kalabalıklaştıkça arttı kayıtsızlığın ıssızlığı...

Her bineni ise bulayan sefil bir trenle onun borsadan başka tapınak, paradan başka tanrı tanımayan son yolcuları, kainatın raylarındaki şiiri, ilhamı, aşkı ezip geçti.

“Ah o gönül şarkıları” sustu önce...

Sonra, sevdaların ömrü kısaldı; tadı kaçtı hasretin, şehvetin harı söndü.

Sanal posta kutusu, mektubu öldürdü; bak, bir tek satır yok kalekimden sana kalacak.

Silinip gidiyor telefondaki aşk mesajları; “seni seviyorum”, -ki amentüsüdür itiraf gecelerinin- parfüm sıkılmış plastik bir gül dalının teybinde tutsak...

Korkuyorum gülüm; “Seni seviyorum” desem sana, plastik kokacak.

A kadını,

A hüznümün bahçesi!...

Görmem mi sanırsın; sesi kısık gözlerinin nicedir... dudakların buselere sağlar...

Oysa ben, haykırmak için sesine, solumak için nefesine muhtacım.

Bilsen neler verirdim bakışlarından o kederi silebilmek, sana itimadın hazzını yeniden verebilmek için...

Lakin öyle bir tufana yakalandık ki birbirimize kavuşmak için çekiştirdiğimiz kement boğuyor bizi...

Mübadele garında saadet ülkesine kesilmiş iki “açık” biletle mecalsiz bekliyoruz.

Kudretim olsa, seni bu harabe istasyondan kapar, koş-tukça yelelerinden takvim sayfaları uçuşan bir kısırağın

terkisine attığım gibi, o çok sevdiğin ihtişam romanlarının mağrur asrına taşırdım.

Soyunurduk bütün o delik deşik kostümlerimizden, boyası akmış maskelerimizden... mecburi rollerimizden...

“Devamsızlık yüzünden” tarihten kovulmuş iki muzip çocuk gibi, azat olurduk kendimizden...

Benim boynumda alıçtan kolyeler, senin tebessümünde sümbülden gamzeler; çözüp dudaklarımızın mührünü, iç çekişlerimizi toprağa gömer, her akşam ilk sana gülümseyen yıldızına ip dolayıp keyifle ayaklarımızı sallandırır-
dık dünyaya....

Dilimizde, “kavuşmanın tadını/ayrılık feryadını” taşıyan bir şarkıyla...

Uşşak makamında...

“Kimi Sevsem, Ben”

Attilâ İlhan son şiir kitabında “kimi sevsem, sensin” diyor;
“kimi sevsem sensin / senden ibaret / hepsini senin
adınla çağırıyorum /
“kimi sevsem sensin / hayret / in misin cin misin
anlamıyorum.”

Elbette Attilâ İlhan gibi bir aşk gurusunun onca bilgelikle anlamadığını ben anlayacak değilim; lakin hissettiğim odur ki, her sevdiğinde bir unutulmazdan izler yakalayanlar ola ki, “o”nda aslen kendilerini bulmuşlardır ve filhakika her yeni sevda masalında asıl arayıp durdukları kahraman da o unutulmazdan ziyade kendileridir.

Binaenaleyh, malum mısrayı, “kimi sevsem, ben” diye yazmak ziyadesiyle mümkündür.

Mısrayı virgülsüz ve sonunda soru işaretiyle okursak “kimi sevsem, ben” diye düşünür ademoğlu...

Sorduğu soru kendisidir aslında; o yüzden sonunda bulduğu cevap da kendine benzer.

Sevdiğini kendi gibilerden seçer.

O yüzden sevdalılarımızın her birinde bizden izler vardır.

“Kimi sevsek”, onda ruhumuzun farklı bir rengi yansır.

Yavuklular albümümüz, pembeleşen, yeşeren, sararan, kanayan, katranlaşan aşklarımızdan bir ebemkuşağıdır.

İster “kırbaç dili tutam tutam alevlenen” bir şehvet rüzgârı olsun, ister “bırakılınca korkudan gözleri sislenen” bir şefkat limanı...

Her biri biziz; cümleten bileşkemiz...

İnanmazsanız ispatlamama izin verin.

İki ayrı kâğıda 10 isim yazıp Türkiye’yi hiç bilmeyen birine götürün.

İlk kâğıtta Süleyman, Bülent, Tansu, Mesut, Necmettin isimleri olsun; öbür kâğıtta Rahşan, Özer, Nazmiye, Nermin, Berna...

Sonra bu isimlerin özelliklerini anlatın ona...

Ve bunları eşleştirmelerini isteyin...

5’te 5 tutturduklarını hayretle göreceksiniz.

Daha basitini yapın:

Onlara iki ayrı Semra anlatın; hangisini Turgut Özal’a, hangisini Ahmet Necdet Sezer’e yakıştırdıklarını sorun.

Yine doğrusunu bileceklerdir.

Öyledir; her aşkta kendini aradığından, her sevdada bir benzerini bulur insan...

Yoko Ono'da John Lennon'dan, Eva Braun'da Hitler'den, Havva'da Adem'den izler vardır.

Latife'nin bir yanı Mustafa Kemal'dir, Mevhibe'nin bir yanı İsmet...

Ama sonunda kendinden de sıkılır insan elbet...

Gün gelir, terk edebilir en sevdiklerini bile...

Bir tek yalnızlığımız, ömür boyu yalnız bırakmaz bizi...

O yüzden, bence aşk tek kişiliktir.

Aşkta Terörizm

Gelin bir oyun oynayalım.

Şimdi yazacağım soruyu önce kendinize, sonra eşinize sorun.

“Eşiniz çok hasta... Acilen ilaç lazım. Çabuk olmazsanız onu kaybedebilirsiniz. Evden fırlayıp bir eczaneye da-lıyorsunuz. İlaç eczacının elindeyken fark ediyorsunuz ki cebinizde 5 kuruş yok. Ne yaparsınız?”

Cevap için bir ara veriyorum.

Cevaplar tamamsa, kendi verdiğiniz cevap ile eşinizinki arasındaki farka şaşmış olmalısınız. Çünkü kriz durumlarında kadın ve erkek davranışlarını karşılaştıran bir araştırmada sorulan bu soru, kadınlar ve erkeklerden tamamen farklı yanıtlar aldı.

Soruyu yanıtlayan erkeklerin tamamına yakını şöyle dediler:

“İlacı eczacının elinden kapar kaçırım.”

Kadınların yanıtı ise çoğunlukla şöyleydi:

“Eczacıya durumu anlatır, ilacı parasız vermesini rica ederim. Olmazsa kapı önüne çıkar birilerinden borç isterim. Alır kaçarsam, yakalanıp eşimi hepten ölüme terk etme tehlikesi vardır.”

Bu kısa test bile, kadınlarla erkeklerin hayata nasıl farklı yaklaştıklarını kanıtıyor. Erkeklerin fevriliğine karşı kadınların sorun çözmedeki soğukkanlılığı ve değişik çareler deneme ısrarı kayda değer...

Farklı cinslerin, “kriz yönetimi”ndeki farklı tavırlarına ilişkin bu deneyi bana hatırlatan, Levent Kırca ile Oya Başar’ın boşanma üzerine sergiledikleri “son parodi”leri oldu. Boşanmalarına ilişkin basın toplantısında Kırca “ilacı kapıp kaçma” telaşındaydı. Başar ise “eşi can çekişirken eczacıya soğukkanlılıkla dert anlatmaya çalışan bir kadın” görünümünde...

İzlerken, “Aşkta masumiyeti yitirdik” cümlesi döküldü ağzımdan...

Bu, bir süre önce okuduğum bir kitabın ilk cümlesiydi.

“İkili İlişkilerde Terörizm” (Varlık Y., 1997) başlıklı bu kitapta psikoterapist Michael Vincent Miller, neredeyse tam da ekranda izlediğimiz tartışmayı anlatıyordu.

Aslında Kırca ve Başar’ın tartışmada kullandıkları üslup ve geliştirdikleri suçlama-savunma mekanizmaları çoğumuza

tanıdık gelmiş olmalı. Çünkü bunlarda modern bir evliliğin bütün klişeleri, hataları, çıkmazları vardı:

Ses yükseltmeler, karşıdakinin ağzının payını vermemeler, çözüm yerine suçlu aramalar, sorunun nedenini bir dedikoduya veya “Beni bunun için mi boşadın?”a indirgemeler, buzdağının altında yatan sorunları görmek istemeyip suyun üzerindeki ilişkine ilişkin laf oyunları yapmalar, hem barışmak isteyip hem tribünler önünde kuyruğu dik tutmaya çalışmalar... vs...

Miller, boşanma kararından hemen önce “son bir umut”la kendisine terapiye gelen çiftlerin genellikle “para, cinsel uyumsuzluk, ev işlerinin dengeli paylaşılmaması” gibi ikincil nedenleri  ne sürdüklerini, ancak aslında bunların altında bir başka neden yattığını söylüyor:

“İktidar  atışması...”

Miller’a göre günümüz beraberliklerini “iki kişilik bir iç savaş”a dönüştüren en önemli etken bu... Amerikalı psikolog, sadece aile içi kavgaların değil, sevgi dolu aşk sözcüklerinin altında da bu g   mücadelesinin yattığına, “artık sevginin iktidar savaşından ayrılamaz hale geldiğine” inanıyor.

Aşk uzun yıllar baskı altında tutuldu. Bugün “aşkta özgürleşme”  ağı yaşanıyor. Ancak Miller, bu özgürlük görüntüsünün altında çiftlerin “maske” takıp birbirlerine rol yapmaya başladıkları ve manipülasyona dayalı yeni bir baskı dönemi yarattıkları kanısında... O anlamda, çiftler arası her iletişimin “denetimi kim ele geçirecek” sorusunda d ğ mlendiğine inanıyor.

Miller’a göre kadınlar daha çok yakınlık, erkekler daha çok özgürlük istiyor. Biri terk edilmekten, diğeri esir edilmekten korkuyor. O yüzden de birbirlerinden en çok

istedikleri şey, yani sevgi, onları en çok kaygılandıran şeye dönüşüyor. Ne birbirlerine yakınlaşabiliyor ne uzaklaşabiliyorlar. Bir soğuk savaşı yaşayıp gidiyorlar. Bıçak kemiğe dayanınca da terapiye geliyorlar.

Ben son izlediğimiz basın toplantısının “Kırca’ların halka açık terapi seansı” olduğunu düşünüyorum.

İki karizmatik kişiliğin medya önünde sürmüş ilişkileri, medya önünde bir “iktidar hesaplaşması”yla sonuçlanıyor.

Anlaşılan o ki günümüz âşıklarının asıl sorunu, sevgiyi iktidar savaşının elinden kurtarabilmek olacak.

Yöntemi nasıl olursa olsun, aslolan hastaya ilacı yetiştirebilmektir çünkü...

Aslolan hastayı sevmektir.

Erkekler, Sizin Erkekleriniz

Bir erkeği tanımak ister misiniz?

Dalıp gittiğinde nerelere uzandığının izini sürmek... yüreğinin geçtiği ıssız geçitlere süzölmek... uçurumlarına inip bilinçaltının kuytusuna gizlenmiş tutkulara ulaşmak... ruhunun derinliklerinde sık sık nükseden med-cezirlerle anlam bulmak...

O halde Puşkin'in "Gizli Günce"sini okuyun.

Erkek denilen cinsin, kadınlar karşısındaki aczini, tahayyöl gücünü, fantezi yeteneğini, şeytani ihtiraslarını, müptezel zevklerini, zavallı boyun eğmişliğini görecek; şaşırarak, acıyacak, üzülecek, korkacak, iğreneceksiniz.

Klasik Rus edebiyatının kurucusu sayılan Aleksandr Sergeyeviç Puşkin'e ait olduğu öne sürölen bir günlök, 1990'da

Amerika'da yayımlandı ve edebiyat dünyasını birbirine kattı.

Türkçede Çivi Yayınları'ndan çıkan kitabı ben Puşkin'in anavatanında, Rusya'da okudum ve sayfaları çevirdikçe dünyanın birbirine niye girdiğini anladım.

Ünlü Rus şairi, ömrünün son 2 yılında tuttuğu bu günlükte, tüm günahlarını olanca yalınlığıyla kaleme almış, insanın kendine bile itiraf edemeyeceği arzularını sereserpe kâğıda dökmüştü.

Güncenin, ölümünden 100 yıl sonra yayımlanmasını vasiyet etmişti.

O süre içinde “zamanın öğütücülüğü, ayıplanmayı en çok hak eden eylemleri bile, yalın tarihsel gerçeklere dönüştürecek”ti.

Ama öyle olmadı. Günceyi bitirip bir kenara koyduğunuzda, anlıyorsunuz ki 100 yıllık zaman dilimi ne Puşkin'i ayıplanma cenderesinden kurtarabilmiş ne de bütün bir erkek soyunu Puşkin'in itiraf ettiği ihtirasların ortağı olarak çırılçıplak yakalanma paniğinden...

Bu, alabildiğine estetik bir dille yazılmış yarı pornografik anıların buram buram cinsellik kokan satırlarını süzdüğünüzde geriye çok temel bir erkek ikilemi kalıyor:

Sadakat ve ihanet...

Puşkin'in hayatı, “eşi ve başka kadınlar” olarak ikiye ayrılıyor.

Günlüğe yansıyan itiraflar silsilesi, “Başka kadınlar güzeldir” deyişine hak verdiriyor. Her bir satır, eşine onulmaz bir sevgiyle bağlı bir adamın günahın davetine karşı koyamayışını, her seferinde şehveti diğer kadınlarda arayışını ve her kadında ömrü 5 dakikayla birkaç yıl arasında değişen yeni bir hayatı kovalayışını ele veriyor.

“Ayrı olduğum zamanlar karımı çok özleyorum” diyor Puşkin ve pişkinlikle devam ediyor: “Seyahatlerimde karım aklıma geldiğinde, öyle arzulu hale gelirim ki, etrafımdaki herhangi bir kadını düzmem gerekir.”

Yaptığını ahlaksızlık saymakla birlikte, güncesine bu tavrı meşrulaştıran teorik açıklamalar sıkıştırmaktan geri kalmıyor:

“Hiçbir kadın, kadınlar dünyasının yerine geçemez” diyor. “Bir gezgini, yolu üzerindeki değişik tapınaklarda dua etmek için durdu diye kim azarlayabilir? O, aynı tanrıya dua etmektedir.”

Kitabın finali, erkek denilen muammanın hayret verici bir başka düğümünü resmediyor.

Güncesinde bazen günde 5 kadınla yattığını anlatan, erotik ihanet sahnelerini, becerdiği fahişeleri, katıldığı seks gruplarını şehvetli ayrıntılarla sergileyen Puşkin, bir düelloda can veriyor.

Düellonun gerekçesi?

Karısının sadakatinden şüphelenmesi...

Nâzım ustanın ruhuna hakaret olmazsa, onun dizelerini küçük değişikliklerle bu günceyi okuyacak kadınlara ithaf etmek isterim:

“İşte erkekler, sizin erkekleriniz...”

“Korkunç ve mütecaviz elleri, kalın kılı çeneleri, kocaman penisleriyle babanız, kocanız, yariniz...”

Dikkat! Sevgiliniz Bu Hafta Terk Edebilir

“Aşkın kitabını yazan” İtalyanlar, aşk hayatımızdaki son durumu belgelediler geçenlerde...

Milano'daki bir sempozyumda İtalyan Psikolog Elena Parchi, son üç yılın sevgililer gününde yaptığı araştırmanın sonuçlarını açıkladı.

Parchi, 25 ila 55 yaş arasındaki 786 kadına “o günü ve sonrasını” sormuş ve çok şaşırtıcı bir sonuca varmıştı:

“Kadınlar sevgililerini en çok sevgililer gününde terk ediyorlar”dı.

Sevgililerin şenliği olması beklenen gün, âşıkların kâbusuna dönüşmüştü.

Neden?

Parchi'ye göre, bunun temel nedeni hayal kırıklığı...

Yıl içinde sevgilisini fazla “alaka testi”ne sokmayan kadınlar, “o gün” için büyük beklentiye giriyorlar. Medya

ve reklam sektörü son yıllarda bu beklentiyi alabildiğine kamçılıyor. Mesaj hatları, hediye ilanları, örnek âşık haberleri gazeteleri, televizyonları süslüyor.

Kadın, “hiç olmazsa o gün” özel bir ilgi bekliyor ve bu da sevgililer gününü bir “sınav”a dönüştürüyor.

Sonuçta 14 Şubat’ı atlayan veya -daha da kötüsü- sıradanlaştıran bir erkek sınıfta kalmış oluyor.

“Aaaa... bugün müydü?”, “Hediye alacaktım, ama çok işim vardı”, “Yemek de amma pahalıymış”, “Bakalım gelecek sevgililer gününde birlikte olacak mıyız?” türünden bir cümle kadında bardağı taşıyor.

Benzer bir teşhise, geçen yıl kaçırılan bir Amerikan uçağının yolcuları üzerinde yapılan bir araştırmada ulaşılmıştı. Amerikalı bir sosyolog, hava korsanlarının yakalanmasıyla sonuçlanan eylemden sonra, kaçırılan yolcuların aile hayatlarını incelemiş ve çok şaşırtıcı bir sonuca varmıştı:

Eylem sırasında uçakta bulunan eşlerin çoğu, eylemin şokunu atlattıktan sonra ayrılmışlardı.

Amerikalı sosyolog da bu ayrılıklara aynı teşhisi koyuyordu:

“Hayal kırıklığı...”

Kriz anında maskeler düşmüş, pembe gözlükler çatlamış ve kadınlar, en zor anda beraber oldukları erkeklerin gerçek yüzüyle tanışmışlardı:

Teslimiyetçi, zayıf, ezik ve korkaktılar.

O yüzden de korsanlardan kurtuldular, ama terk edilmekten kurtulamadılar.

İlişkilerin derinlerinde bir yerde, fay hattında bir çatlak varsa, en ufak bir sarsıntı onu ciddi bir kırılmaya sürükleyebilir.

Bu sarsıntıyı yaratan, bir kriz anı olabileceği gibi, ilgi beklentisiyle hazırlanılmış özel bir gün de olabilir.

Krizlerde yiğitleşir kadınlar, özel günlerde ışıldar. Ve yanlarındaki adam, kendileri gibi yiğitleşmiyor, ılık saçmıyorsa o an kesip atabilirler.

Merkez üssü yürek olan bu depresyon, yaşananın aşk değil, kolayca vazgeçilebilir bir alışkanlık olduğunu hissettirirse, çoktandır göğüs kafeslerini sıkıştıran bu dertten gözlerini kırpmadan kurtulabilirler; ... o anda... sigarayı bırakır gibi...

Dayanma eşiği en geniş ilişkiler bile kalbin bu sarsıntısına dayanamaz.

İlişkinin yaldızı dökülüp de altından sahtekârlık döktü mü ortalığa, derindeki yarık büyüyüp yerle bir eder birlikteliği...

Aşk "sabır"dır belki, ama asla "tahammül" değil...

Şu “Antrenman” Meselesi

Geçen yaz İstanbul gece hayatına damgasını vuran bir Rum gencinin çapkınlık maceraları gazetelerin birinci sayfasına çıkınca bir reklamcı dostum uyardı:

“Farkında mısın? Türkiye’de ilk kez bir Rum erkeğin Türk kızlarla ilişkisi haber oluyor.”

Gerçekten de öyleydi.

Bugüne dek biz hep “kız alan” taraf olarak “Türk yigitlere abayı yakmış Yunan dilberi” haberleri okumaya alışmıştık.

Sonradan öğrendik ki suyun öte tarafında da durum aynıymış. Orada da “Grek delikanlılara kaçan Küçük Asyalı kızlar” anlatılır, aksi bahis konusu olmazmış.

Değerli araştırmacı Herkül Milas yeni yayımlanan “Türk Romanı ve Öteki” kitabında (Sabancı Üniversitesi, 2000) 450’ye yakın edebiyat eserinde Yunan imajını incelerken “aşk” konusunda şu saptamayı yapıyor:

“Bu metinlerde bir tek kez bir Türk kadının bir Rum erkeğini öptüğünü görüyoruz.” (s. 267)

“Yunan edebiyatında ise tersine, bu kez Türk kadınları Yunan erkeklerini sever, Hıristiyanlığı seçer ve sevdikleri erkeklerle mutlu olurlar. Bir Yunanlı kadının bir Türk erkeğini sevdiği ve kendi isteğiyle ona vardığı (13. Yüzyılda Akritas destanındaki Müslüman’a varma durumu dışında) bu metinlerde görülmemiştir.” (s. 336)

Magazin basınından izlediğimiz kadarıyla yüzlerce yıllık bu “cinsel milliyetçilik”, barış rüzgârlarının da etkisiyle yavaş yavaş değişiyor.

Sadece bu tarafta değil, karşıda da...

Orada da yakışıklı basketçi İbrahim Kutluay'ın Yunanlı genç kızların gönlünü fethetmesi, benzer bir farka yol açıyor.

Geçenlerde İzmir’de, AB’ye bağlı bir merkez ve Çağdaş Gazeteciler Derneği İzmir Şubesi’nin işbirliğiyle ilginç bir toplantı düzenlendi. ÇGD Şube Başkanı Süleyman Gençel’in organize ettiği toplantıda Ege, Gazi, Ankara, Atina ve Panteon üniversitesinin iletişim fakültelerinden 36 öğrenci ve öğretim üyesi bir araya gelerek Türk-Yunan ilişkilerini medya perspektifinden incelediler.

Gruplar halinde yapılan bu çalışmada, bir grup Yunanlı dilberle eğlenirken, arayan sevgilisine “Antrenman-dayım” diyen İbrahim’li Telsim reklamını içerik analizine tabi tuttu.

Vardıkları sonuç ilginç:

Aslında İbrahim’in Atina’daki “pozisyonu”, Tarkan filmlerinden alışkın olduğumuz “gavur dilberlerini mesteden cengâver” görüntüsünü hiç aratmıyor.

O anlamda iki ülke kültüründe yerleşik bir önyargıyı pekiştiriyor. Hatta aksesuar olarak kullanılan dilber sayısının 4 olmasını da, iletişim öğrencileri, “4 kadın alınabilen günlere bilinçaltı bir gönderme” sayıyorlar.

İbrahim’in atalarından farkı, birkaç Yunanca sözcükle (“efharisto”, “kalimera” vb.) kızları “motive etmeye çalışması...”

İletişim öğrencileri, Atina’daki İbrahim’le Türkiye’den arayan sevgilisi arasındaki “aşk ve güvensizlik ilişkisi”nin Yunanistan-Türkiye arasındaki “iletişimsizlik”le paralellik gösterdiğini düşünüyorlar. Tıpkı İbrahim’le sevgilisi gibi Türkler ve Yunanlılar da birbirlerine karşı hem içten içe bir sevgi hem de derin bir kuşku besliyorlar. Bütün barış mesajlarının ardında bir “samimiyetsizlik” olduğunu düşünüyor, ilk kuşkuda da ayaklanıp gözlerini karşı kıyıya çeviriyorlar.

Ancak reklamın bize gösterdiği önemli bir ayrıntı daha var:

İletişim öğrencilerine göre bu reklam, hep savaş haberleri satmaya alışmış Türk ve Yunan medyasına ilk kez “Barış da satar” mesajı veriyor.

Bu açıdan önemli...

Geçtiğimiz hafta sonu gezdiğim bir müzik mağazasında “en çok satan 10 albüm” listesinde 2 tane Yunanlı müzisyen olması “barışın sattığı”na iyi bir örnekti.

Diplomasi ise yine arkadan geliyor ve bir türlü asli konulara geçmeden “antrenman”a devam ediyor.

Reklama ilişkin son bir notla bitirelim:

İbrahim’in reklamdaki tavrı belki “sekso-politik” açıdan bir yenilik getirmiyor, ancak sevgilisinin “Ben de ant-

renmandayım” yanıtı iki ÷lkede yerleşik cinsel k÷lt÷re karşı cesur bir meydan okumanın ipucunu veriyor.

Demet, bu yanıtıyla erkeklerin ihanet tekeli ni parçalıyor.

Doğrusu ben, bu kadarını göze almışken, ondan şöyle bir yanıt beklerdim:

“Sen hâlâ antrenmanda mısın? Ben maça başladım bile canım...”

Pia'nın Peşinde

“Pia”yı tanır mısınız?

Pia, Attilâ İlhan'ın şiirinde bir meçhulün adıdır.

Şair bir şehre geldiği vakit, Pia başka bir şehre gider hep...

O yüzden “ne olur, kim olduğunu bilsem Pia'nın / ellerini bir tutsam, ölsem” der İlhan...

Üstada Mag'da “içindeki kadınlar”ı soruyorlar; şöyle diyor:

“Belki de o kadın aslında Pia... O hiç olmayan kadın... Aklımda kalanlar, imkânsız aşkların kadınları... Yaşanmış aşklar kalmıyor. Bitiriyorsunuz karşılıklı... Hatırlanan, as-kıda kalmış aşklar...”

Gülay Göktürk de *Hürriyet*'te Ayşe Arman'a “aşk”ı, “karşındakini tanımamaktan, bilinmezlikten kaynaklanan bir duygu” diye tanımlıyordu:

“Aynı evde yaşayınca bilmeye, tanımaya başlıyorsun. Aşk da uçup gidiyor.”

Ne garip değil mi?

Kadın ve erkek, Adem ile Havva’dan beridir hep o “yasak meyve”nin peşinde koşup durdular. Kim bilir kaç kuşaktır sabırla, özlemle, ümitle, ölesiye, birbirlerine kavuşacakları, bir yastığa baş koyacakları günü beklediler.

“Aşk-ı Memnu”, gözünü vuslata dikti asırlarca...

Bu marazi tutku, şiirlerden, masallardan koca bir kulliyat doğurdu.

Sonra...

Gün geldi, devir değişti. “Sevenleri ayıran zalimler” devrildi.

Eros, tutuksuz yargılanmak üzere salıverildi.

Sevenler nihayet kavuştular.

Ve buluştukları anda aşk, uçarken bahar kokuları saçarak rengârenk parıldayan narin bir sabun köpüğü gibi sönüp dağıldı avuçlarında...

Anlaşıldı ki vuslat, aşkın miladı değil, celladıymış.

Yüzünü bile görmediği sevdalısı için dağlar delen Ferhat, asrımızda nihayet vuslata erince Şirin’e dönüp bakmaz, internet başından kalkmaz oldu.

Sevdalısını bir kez görebilmek uğruna yıllarca pencerede bekleyen Leyla, evleneli beri Mecnun’u kafaya takmaz, merak edip cama çıkmaz oldu.

O zaman anlaşıldı ki aşk gücünü kısıtılmışlığından alıyor, karşılıksızlığından, naçarlığından besleniyor.

Âşıklar yakınlaştıkça, aşk uzaklaşıyor.

Nâzım “Sende ben uzaklığı, sende ben imkânsızlığı seviyorum” diye yazmıştı sevdalısına... Çünkü Veysel’in değindiği gibi, deryaya akan bir nehir, aslında deryaya de-

ğil, mütemadiyen ve hararetle ona doğru çağlamaya tutkundu.

Cazip olan, maksut mahalden ziyade, seyahatti bizatihi.

Aşk bir tahayyüldür.

Ebediyen müptelası olacağınız bir serap...

Dokununca dağılan bir kumdan kale...

Ben bu sırra ilk kez Metin Erksan'ın "Sevmek Zamanı"nda ermiştim. Duvarda fotoğrafını görüp vurulduğu kızın gerçeğiyle karşılaşınca dünyası yıkılan Boyacı Halil, sonunda kendi tahayyülünün hakikatin sıradanlığıyla aşınmasına izin vermemiş, kızı bırakıp sevdiği fotoğrafla göle açılmıştı.

Zor olan da budur zaten:

Aşkı her daim kendinde yaşatabilmek...

Bu anlamda aşk tek kişiliktir.

Bizim icadımızdır. Meçhule adanmışlığımız... gönüllü esaretimiz... bir muammanın peşinde tarumar olmayı göze alışımız...

İnsanoğlu birbirine varıp birbirini tükettiğinden beridir, ancak kafasındaki hayale tutunarak mutlu olabiliyor; her gördüğünde o hayali arıyor, her sevdiğini o hayal sanıyor; her hayal kırıklığının kahredici keyfinden melankolik bir haz alıyor.

Ve yeniden Mecnun'a dönüyor.

Bugün "aşk devri"nden kalma bir sihirli lambayı umarsızca ovalayıp duruyorsak o yüzdendir...

Belki Pia ansızın çıkıp gelir diye...

Plastik Düğünler

Uzunca bir süredir gençler “düğün” fikrinden köşe bucak kaçıyorlar. Bu “demode” tören, mümkün olduğunca kısa yoldan baştan savılması gereken bir angarya kabul ediliyor.

Özensizlik, daha nikâh davetiyelerinden başlıyor. Standart bir metin, tek tip kartlar üzerine yazılıyor. “... mutlu günlerinde sizleri de aralarında görmekten” derken “de”nin mutlaka birleşik yazıldığı kartlar isteksizce dağıtılıyor. Törenin diğer hayati unsurları sayılan smokin, gelinlik, nikâh şekeri, düğün arabası vs.’de de aynı kişiliksiz ve boşvermiş tavır gözleniyor. Hepsi bir elden çıkmışçasına benziyor birbirine; çiftin iç dünyasına dair mesajlar yansıtmıyor.

Düğüne gelince...

Adeta birbirinden kopya edilerek çoğaltılmış birer yasak savma töreni...

Sıkıcı, rutin, ışıklı bir salon ortasında ortada koşuşturan çocuklarla başlıyor. Çoğu tanışmayan davetliler uzun uzun birbirlerini süzüyorlar. Az sonra bezgin bir orkestranın sinyal müziğiyle bıkkın bir nikâh memuru gelip yerini alıyor. Genç çift zoraki bir gülümsemeyle salona girdikten sonra nikâh masasında standart giriş konuşmasını dinliyorlar. Beylik sorular soruluyor, bildik cevaplar veriliyor, bıktıran espriler yapılıyor (“ayağına bas” vs...) ve nihayet komparsita... (limonatalı köy düğünlerinden lüks otel nikâhlarına kadar her evliliğin yegâne ortak paydası)... Gelinle damadın, yüzlerinde “bitse de gidip yatsak” ifadesiyle dans edişleri... klavyecinin “slow” parçalarla çiftleri piste daveti... romantik İngilizce parçalar eşliğinde, genç çift için takı törenleri... pistte acemi figürler, yakada altın ve dolarlar...

İnanılmaz bir kültürel karmaşa.

Sahnede sözlerini anlamadıkları bir müzikle, mecburi hizmet tamamlar gibi sıkılarak dans eden orta yaşlı insanlar... Derken hızlanan müzik, masalarına çekilen yaşlılar, piste zoraki itelenen gençler ve sonlara doğru, yine prototip pasta kesim töreninin ardından bu toprakların asli kültürünün sahne alışı:

Halay ve göbek havalarının karşı konulmaz çağrısı...

Düğün boyunca vakur bir edayla dansların bitmesini bekleyenlerin, “Tombalacık Halimem” türküsünün ilk tınısını duyar duymaz, “Hah eziyet bitti, şimdi bizim düğün başlıyor” dercesine ceketleri fora edip ortada şıkıdım, şıkıdım göbek atmaya başlamaları... İçkinin etkisiyle hafif dağılan yüzler ve ellerde sigaralarla kostak kostak fidayda oynayanların pisti işgal saati... Dağılmış gömlekler ve salıverilmiş göbekler eşliğinde, beceriksizce adımlarını birbirlerine uydurmaya çalışan halay figüranları...

Bu kültür hangimize ait sizce?

Daha doğrusu bu “kültür kolajı”nın neresi size uyuyor?

Biraz Osmanlı, biraz Anadolu, bolca Batı ve çarpıtılmış bir Cumhuriyet’in, bir pistte bolca çırpılarak karıştırılmasından elde edilen bu bulamaç mı geldiğimiz nokta?

Neden en mutlu günümüzü bu bulamacın içine batırıp kendimize zehir ediyoruz?

Neden gençler en çok kendilerine ait olan o geceye kendi kişiliklerinin damgasını vuracaklarına (popsa pop, arabeskse arabesk) ebeveynlerinden devraldıkları bu plastik ritüeli sürdürmekte ısrar ediyorlar?

Neden gelinle damadın eğitim düzeyi yükseldikçe, düğünlerinde eğlenme ihtimalleri düşüyor?

Neden bir köy düğününün rengârenk coşkusu yansıtmıyor “modernitenin evlilik törenleri”ne?

Neden hayatımızın en önemli kavşaklarından birini, inanılmaz bir memnuniyetsizlik havasında böyle beylik bir kutlamaya çeviriyoruz?

Çünkü dikiş tutmayan yamalarımız patlıyor pist ortasında...

“Tombalacık Halimem”den “Komparsita”ya hazırlıksız geçmenin sancılarındayız hâlâ.

Aslımız, benzemek istediğimiz şeyle barışmıyor bir türlü...

Sonunda ne aslımıza benziyoruz ne de benzemek istediğimiz şeye...

Yakamızda dolarlarla horon teperek “yeni bir toplum projesi”nin çöküşünü kutluyoruz hep beraber.

Mehter marşıyla gelip İzmir marşıyla gidiyoruz...

Çıplak Gösteren Gözlük

“Karşınızdakileri çıplak görmek istemez misiniz? Bu hayalinizi bir gözlük satın alarak gerçekleştirmeniz mümkün...”

UDP adlı bir şirket, büyük boy gazete ilanlarıyla vermiş bu müjdeyi... İlane bakılırsa, bir miktar paraya kıyıp, bu özel gözlükten satın alırsanız, insanları giyinikken çıplak görme şansına kavuşuyormuşsunuz. Kıyafeti delip geçecek gözleriniz, insan teninin en mahrem ayrıntılarıyla buluşturacakmış sizi... Hayatı bütün çıplaklığıyla görebilecekmişsiniz.

Ne hoş bir hayal!...

Hürriyet'te Erkan Çelebi'nin İstanbul Ticaret Odası'nın bir araştırmasına atfen yazdığına bakılırsa, bu “tatlı hayal” bir hayli müşteri toplamış. Firmanın ilanı gazetelerde yayımlandıktan sonra, gözlerine bir bayram yaşatmak isteyenler kapıya yığılmışlar ve “çıplak gösteren gözlük” tam 125 bin adet satmış.

Ticaret Odası, bu sonuca dikkat çekerken daha da ilginç bir ayrıntı veriyor:

Bu 125 bin kişi içinde sadece on altısı gözlüğü iade etmiş...

Peki ya kalan 124 bin 984 kişi?...

Bence onlar açısından üç olasılık var:

Birinci olasılık: Gözlük gerçekten karşısına geçeni çıplak gösteriyor. Bu şansa ulaşan on binlerce yurttaşımız şu anda ülkemiz sokaklarını bir çıplaklar kampı gezer gibi arşınıyorlar. Sadece on altı kişi, “bakmayı bilemediğinden, görmeyi beceremedi” ve gözlükleri iade etti.

İkinci olasılık: Gözlükler, maalesef istenileni göstermiyor. Ancak gözlük teslimatını beklerken “çıplakları röntgenleyerek keyif yapma” fikrine kendini iyiden iyiye alıştıran müşteriler, düş güçlerini devreye sokup kutsal bir itaitle gözlüğün yeteneğine inanmaya devam ediyorlar.

Üçüncü olasılık: Müşteriler, gözlüğü gözlerine takıp en alımlı komşularının yanına koştukları anda bir kazık yediklerini anladılar, ama “saf adam” diye damgalanmak için ses etmediler. Şimdi evde, duvara çarpılmış gözlüğün çatlak camlarına bakıp bakıp öfkeleniyorlar.

Geçenlerde faksımın üzerinde bulduğum bir notla hatırladım, çıplak gösteren gözlük haberini... Sımsıcak satırlar vardı notta... “Ne olur” diyordu satırların yazarı, “... ne olur biraz da iç açıcı şeyler yazsanız... Güzel şeyler yaşamıyor musunuz hiç?... Sokağa çıkıp dolaşın. Sabah köpeğini gezdiren kibarlara gülümseyin. Bir serseriyle aynı bankta oturup kötü bir barda bira için... Bir bebeğin gülcüğünden tatlar çıkarın... Yağmurda caddelerin parıltısıyla ıslanın. Sokaklarda kaybolun... Hayal kurun...”

Postadan çıplak gösteren bir gözlük çıkmış gibi heyecanlandım... Taktım gözüme ve yaşam, salkım salkım müjdelere yıgıverdi önüme... Ne can çekişen yağmur bulutları kaldı ne kederli martı çığlıkları ne yorgun bir dolunayın hicran şarkıları...

Hayallerini cebine doldurup şehri turlarken, ruhunu bir bayram yeri gibi rengârenk süslemesi ne güzel insan-
noğlunun... Ne güzel kahkahayı, bir rakı kadehine meze yapıp masmavi keyifler yudumlaması... Bir bebeğin agusundan, bir serseri sohbetinden, bir dost sesinden kendine unutulmuş tatlar ayıklaması...

Biz bilmez miyiz geceleri bir sevdalının saç diplerini koklayarak uyumanın, bir bahar sabahı ıslak saçlarını rüzgârda kurutmanın, bir havai fişek yıldızına tutunup yüzüne süzülürken sevda şarkıları söylemenin tadını?...

O halde niye ille çıkarıp çıkarıp iade ediyoruz hayal gözlüklerini?... Niye yaşamın içindeki kıpır kıpır çıplaklığa göz dikmek varken, hayatı kuşatan eski püskü giysilere takılıp kalıyor gözbebeklerimiz?... Neden her ayrıntıdan bir yaşam parıltısı seçip yakamoz yakamoz ısıtmıyoruz ruhumuzun derinliklerini?... Niye kavuşmalardan çok ayrılıklar ilham veriyor bize... sevdadan çok acının türküsünü söylüyoruz? Neden hüzne tutkunuz, kahkahadan ziyade?...

Neden on altı kişi, gözlükler ardından gülümseyen on binlere inat, "Hayır bunlar yalan... Bizi kandırıyorlar" diye feryat figan bağıırıp duruyoruz.

Çünkü paylaşılmayan kahkahalara aşına değiliz.

Başkalarının acısı canımızı acıtıyor.

Sahte gözlük dağıtan hayal tacirleri gülücüğümüzü donduruyor dudaklarımızda... Televizyon haberleriyle da-

ralıyor yüreğimiz... “Dayan ülkem” demekten nefesimiz tükeniyor.

O yüzden yağmurlu caddelerin parıltısı gözlerimizi ısıtsa da, dilimiz sellerin ağıdını yakıyor.

Zindanı ve zulmü yenmenin ve kahkahalarımızı üleşmenin hayalini kuruyoruz.

Kurduğumuz hayallerden yargılanıyoruz...

Çünkü gözlüksüz görüyoruz çıplağını insanların...

Giysilerimizden utanıyoruz...

Can Dündar Nereye?

Bu kitapta, çağında yaşananlara meraklı bir yazarın yüzyıl dönüşümünden aktardığı gözlemleri bulacaksınız.

Kimi Türkiye'nin en ağır kriz yıllarında, kimi terör ve savaş koşullarında yazılmış bu yazıların ortak özelliği, üçüncü binyılın kundağında geleceğini arayan ademoğullarının beynini kurcalayan soru işaretlerini deşmesi...

Geçtiğimiz yüzyılda kendisine yol gösteren tanıdık haritayı kaybeden insanoğlunun, yeni çağın yollarındaki istikamet arayışının izdüşümleri.

Teknolojik tahakkümden değişen cinsel kimliklere, tek kültür tehdidinden gençlerin yeni diline kadar değişimin göstergeleri...

Hem toplumsal hem de kişisel bir arayışın muhasebesi...

Kendi kalbini durdurmuş bir kalp doktorunun, körler okulunda bir resim öğretmeninin, kendi idam sahnesini izleyip yazmış bir yazarın ve iyiliğin nihai zaferinden umudu kesmeden orta yaşa varmış bir kuşağın tutanakları...

Bu vahşi koşu içinde bir türlü durup soramadığımız yaman bir soru bekliyor sizi içerideki sayfalarda: "Nereye?..."

ISBN 975-533-340-1

9 789755 333403

image.com.tr
internet kitabevi

Can Dündar • Nereye?

